

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS MOKYKLOS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR PROCESO INSTITUTAS

LEILA BENAITYTĖ
(BAUDŽIAMOJI TEISĖ IR KRIMINOLOGIJA)

TEISINGO (SAŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPAS

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Dr. Rasa Žibaitė-Neliubšienė

Kaunas, 2026

TURINYS

TURINYS.....	2
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS.....	4
1. TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPO SAMPRATA.....	10
1.1. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo genezė	11
1.2. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo vieta baudžiamojo proceso teisėje ...	16
2. TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPO SEKMENYS	23
2.1. Šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimas	23
2.2. Kaltinamojo teisė žinoti kuo yra kaltinamas	36
2.3. Teismo nagrinėjimo aplinkybės.....	51
3. TEISĖ Į BYLOS NAGRINĖJIMĄ PER PROTINGĄ LAIKĄ KAIP TEISĖS Į TEISINGĄ (SĄŽININGĄ) BYLOS NAGRINĖJIMĄ GARANTIJA.....	64
IŠVADOS	73
LITERATŪRA	75
ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA	94
ABSTRACT IN ENGLISH	95
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	96
PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ.....	99

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas.

Chartija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija – Konvencija arba EŽTK.

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas.

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija.

LAT – Lietuvos Aukščiausias Teismas arba kasacinis teismas.

IVADAS

Principas (lot. *principium*) – tai pradai, idėja, pagrindas, reiškiantis pagrindinę, pirmąją teorijos, mokslo, pasaulėžiūros nuostatą¹. Baudžiamojo proceso principai teisės doktrinoje apibrėžiami kaip idėjos, pamatinės nuostatos, lemiančios visų baudžiamojo proceso teisės normų turinį ir nusikalstamų veikų tyrimo bei baudžiamųjų bylų nagrinėjimo tvarką, parodančios baudžiamojo proceso institutų esmę ir paskirtį². Taigi, principai baudžiamojo proceso teisėje yra vieni esminių teisinio reguliavimo elementų, užtikrinančių teisingą, sąžiningą baudžiamąjį procesą. Teisingo bylos nagrinėjimo esmė – užtikrinti, kad baudžiamajame procese kiekvienas asmuo, priskiriamas šiai teisinių santykių sistemai, būtų saugus³. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas itin universalus, jis saugo ir puoselėja asmens gerovę bet kuriame teisiniame procese, nesvarbu kokia to asmens teisinė padėtis *hominum causa ius constitutum est* (liet. – teisė yra sukurta žmonių naudai)⁴.

Baigiamojo darbo aktualumas. Baudžiamojo proceso principai – proceso eigą generuojantys veiksniai, nuo kurių priklauso teisinio proceso kokybė ir apimtis, procesą įgyvendinančių ir procese dalyvaujančių teisės subjektų elgesys, o galiausiai ir teisingo sprendimo baudžiamojoje byloje priėmimas⁵. Todėl šiuo darbu siekiama išanalizuoti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo kilmę, turinį bei reikšmę nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje. Lietuvos Respublikos Konstitucijos (toliau – Konstitucija) 31 straipsnyje įtvirtinti pagrindiniai baudžiamojo proceso principai, tokie kaip nekaltumo prezumpcija, teisė į teisingą ir viešą bylos nagrinėjimą nepriklausomame ir nešališkame teisme, teisė į gynybą bei kiti su teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo užtikrinimu susiję principai⁶. Šiame Konstitucijos straipsnyje yra įtvirtinti pagrindiniai ir pamatiniai baudžiamojo proceso teisės principai, sudarantys teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinį. Įvertinus minėto principo platumą, taip pat tai, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą reglamentuoja ne tik Konstitucija, bet ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija⁷ (toliau – Konvencija arba EŽTK), Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija⁸ (toliau – Chartija), Lietuvos Respublikos baudžiamojo

¹ Raimundas Jurka ir kt., *Baudžiamojo proceso principai* (Vilnius: Eugrimas, 2009), 9.

² Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Registrų centras, 2011) 47.

³ Jurka ir kt., op. cit., 58.

⁴ *Ibid.*, 56.

⁵ *Ibid.*, 11.

⁶ „Lietuvos Respublikos Konstitucija“, LRS, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.

⁷ „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., <https://www.INFOLEX.lt/ta/58707?ref=12#Xe77e8942afab42e4a0773437823014bc>.

⁸ „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj/lit.

proceso kodekso⁹ (toliau – BPK) normos, yra aktualu nagrinėti, ar šio principo yra paisoma. EŽTK 6 straipsnis garantuoja asmens teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Pažymėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) sprendimuose prieš Lietuvą ne kartą konstatavo, kad Lietuvos nacionaliniai teismai pažeidė teisę į teisingą bylos nagrinėjimą¹⁰, t. y. pažeidė Konvencijos 6 straipsnį. Todėl ir šiai dienai yra aktualu kalbėti apie teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą ir jo taikymą praktikoje siekiant išvengti galimų šio principo pažeidimų. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad EŽTT šiuo metu yra nagrinėjamos 56 bylos prieš Lietuvą, iš jų 21 yra susijusi su EŽTK 6 straipsniu¹¹.

Teisės doktrinoje nurodyta, kad baudžiamojo proceso principų funkcijos (jų reikšmė) yra mažiau nagrinėtos,¹² tačiau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT arba kasacinis teismas) yra nustatęs, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas atlieka interpretavimo ir argumentavimo, teisės spragų šalinimo funkcijas¹³. Atsižvelgiant į tai, kad vis daugiau dėmesio yra skiriama teisės principams kaip teisinio reguliavimo savybę turintiems teisės sistemos

⁹ „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., https://www.INFOLEX.lt/portal/start_ta.asp?act=doc&fr=pop&doc=10708.

¹⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Sacharuk prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 39300/18)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., [SACHARUK v. LITHUANIA - \[Lithuanian Translation\] by the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-230250%22%7D), „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. sausio 16 d. sprendimas byloje Al-Hawsawi prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 6383/17)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-230250%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 22 d. sprendimas byloje T. K. ir kiti prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 55978/20)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-218461%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. spalio 16 d. sprendimas byloje Dainelienė prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 23532/14)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-186770%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje Tarvydas prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 36098/19)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-215827%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Kaminskienė prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 48314/18)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-213633%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nekvedavičius prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 1471/05)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-158802%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. kovo 1 d. sprendimas byloje Lalas prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 13109/04)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. sausio 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-103690%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Ramanauskas prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 74420/01)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. sausio 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-84935%22%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje Malininas prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 10071/04)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. sausio 29 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-87223%22%7D>.

¹¹ „Šiuo metu EŽTT nagrinėjamos bylos prieš Lietuvą“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, žiūrėta 2026 m. sausio 29 d., <https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atstovavimas-eztt/siuo-metu-eztt-nagrinejamos-bylos-pries-lietuva/>.

¹² Jurka ir kt., *supra note*, 1: 8-12.

¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-387/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2302183#B_0, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2305521>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-942/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2125907>.

elementams, manytina, kad nagrinėti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą yra itin svarbu.

Baigiamajame darbe tiriamos problemos ištirimo lygis. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą yra analizavę tokie autoriai kaip Raimundas Jurka, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė bei Artūras Panomariovas¹⁴, kurie aiškinosi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratą bei esmę, analizavo EŽTT bei LAT praktiką. Minėtą principą bei teisę į teisingą (sąžiningą) teismą monografijoje nagrinėjo ir Gintaras Goda¹⁵. Apie teisingą (sąžiningą) baudžiamąjį procesą taip pat rašė autoriai Gintaras Goda, Marcelis Kazlauskas ir Pranas Kuconis¹⁶, taip pat Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė¹⁷. Autorių kolektyvas monografijoje „Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai“¹⁸, taip pat nagrinėjo sąžiningą baudžiamąjį procesą. Jurgita Petkutė-Gurienė analizavo teisingo bylos nagrinėjimo principo garantijas, kaip jos suprantamos pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį¹⁹. Danutė Jočienė, apžvelgdama 2024 m. EŽTT sprendimus prieš Lietuvą, kėlė klausimą, ar per beveik tris dešimtmečius nuo EŽTK ratifikavimo Lietuva taip ir neišmoko laikytis joje įtvirtintų standartų²⁰. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas bei iš jo kylantys sekmenys yra plačiai analizuojami ir užsienio teisės doktrinoje, ypatingą dėmesį skiriant šio principo turinio atskleidimui²¹. Autorius Ian Langford daug dėmesio skyrė minėto principo kilmei²², Nuala Mole

¹⁴ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 56.

¹⁵ Gintaras Goda, *Vertybiniai prioritetai baudžiamajame procese* (Vilnius: Registrų centras, 2014), 72.

¹⁶ Goda, Kazlauskas, ir Kuconis, *supra note*, 2: 52.

¹⁷ Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančkauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė* (Vilnius: Registrų centras, 2016), 107, <https://www.registrucentras.lt>.

¹⁸ Petras Ancelis ir kt., *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*, (Vilnius: Industrus, 2009), 135-164.

¹⁹ Jurgita Petkutė-Gurienė, „Komerčinis arbitražas ir teisingo bylos nagrinėjimo garantijos pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 6(1) straipsnį“, *Jurisprudencija*: Vol. 24 Nr. 2, 2017: 465-489, <https://etalpykla.lituanistika.lt>.

²⁰ Danutė Jočienė, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. sprendimų bylose prieš Lietuvą reikšmė“, *Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai* (2024): 291-304, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/2b9547f8-fc75-4769-919a-a83bb280e044/content>.

²¹ Ronald A. Banaszak, *Fair trial rights of the accused a documentary history* (Westport, Conn, Greenwood Press, 2002), 35, <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/search/details/bvzqrw4wtb?db=e000xww>, Ishita Bansal, Shivangi Kushwah, „Concept of fair trial – a human right“, *Indian journal of law and legal research* 4, ISSN: 2582-8878, (2022): 1-15, https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/injlolw8&id=850&men_tab=srchresults.

²² Patrick Robinson, „The Right to a Fair Trial in International Law, with Specific Reference to the Work of the ICTY“, *Law Journal Library* 3, (2009): 1-11, https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/public3&div=3&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults.

Bohdan Andrusyshyn, „Right to a Fair Trial in Extraordinary Conditions“, *The Age of Human Rights Journal*, 20, (2023): 1-23, <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/7539/7693>, Ramona Mihaela Coman, „Right to information in criminal proceedings: foundation and guarantee of the right to a fair trial“, *Juridical Current* 28, 4, (2025): 101-109, <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/search/details/sxi44pm6kb?db=asn%2Cpdh%2Cpzh%2Cpst%2Caci%2Cbsu%2Ce000xww%2Cnlebk%2Ce001mww%2Cesu%2Ceric%2Chev%2C8gh%2Chxh%2Chch%2Clxh%2Cf5h%2Ce864sw%2Ccmedm%2Cnfh%2Cddu%2Cbwh%2Ctrh&limiters=None&q=fair%20trial&searchMode=boolean>.

²² Ian Langford, „Fair Trial: The History of an Idea“, *Journal of Human Rights*, 8:37-52, 2009, <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14754830902765857?needAccess=true>.

ir Catharina Harby straipsnyje plačiai analizavo teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą EŽTK 6 straipsnio pagrindu²³.

Baigiamojo darbo mokslinis naujumas. Baigiamojo darbo mokslinis naujumas pasireiškia detalia teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo analize, atskleidžiant EŽTT jurisprudenciją ir Lietuvos teismų praktiką šio principo taikymo kontekste. Nors paminėtoje teisės doktrinoje analizuojama EŽTT praktika, tačiau nacionalinių teismų sprendimai dažnai paliekami nuošalyje, atsižvelgiant į tai, šiuo darbu siekiama išanalizuoti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymą bei jo pažeidimus ir nacionaliniu lygmeniu. Darbe išryškinama, kaip EŽTT standartai veikia nacionalinės teisės raidą ir kokias problemas kelia Lietuvos praktikoje. Atsižvelgiant į tai, šis darbas prisideda prie teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymo Lietuvos teismų praktikoje analizės ir geresnio jo supratimo. Darbo autorė, remiantis baudžiamojo proceso teisės doktrina, LAT nutartimis, EŽTT jurisprudencija, darbe siekia pristatyti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratą, probleminius aspektus, jo taikymą baudžiamajame procese.

Tiriama problema. Atsižvelgiant į tai, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymas lemia sąžiningą procesą baudžiamojoje byloje, į tai, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas savyje talpina daug baudžiamojo proceso elementų, šiame darbe siekiama išsiaiškinti, ar platus teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinys tinkamai aiškinamas Lietuvos Respublikos teismų praktikoje? Ar teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra tik kitų principų rinkinys, ar atskiras baudžiamojo proceso funkcijas reglamentuojantis principas? Ar minėto principo taikymas praktikoje kelia problemų, ir jei taip, kokių? Ar Lietuvos Respublikos teismai vadovaujasi EŽTT praktika, dėl teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymo ir tinkamai ją taiko nacionaliniuose sprendimuose?

Baigiamojo darbo reikšmė. Darbe kompleksiškai atskleidžiama teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo samprata, genezė bei šio principo įgyvendinimas nacionalinių teismų praktikoje. Taip pat analizuojama EŽTT jurisprudencija, atskleidžianti Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtinto teisingo bylos nagrinėjimo principo turinį ir jo taikymo kriterijus. Darbe pateiktos išvados gali būti naudingos teismams aiškinant ir taikant teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą, taip pat prisidėti prie vienodesnės teismų praktikos formavimo.

Baigiamojo darbo originalumas. Darbe, be mokslinės literatūros analizės, atliktas empirinis tyrimas (teisinių dokumentų analizė), analizuojant EŽTT ir LAT jurisprudenciją,

²³ Nuala Mole and Catharina Harby, „The right to a fair trial A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights“, Human rights handbooks, No. 3, 2006, <https://www.refworld.org/reference/research/coe/2006/en/67017>.

vertinant pagrindinius teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo kriterijus bei teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką įgyvendinimo problemas.

Baigiamojo darbo tikslas. Apibrėžus teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratą, sistemiškai išanalizuoti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymą baudžiamajame procese ir nustatyti šio principo taikymo probleminius aspektus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratą.
2. Ištirti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenis, (šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimas, kaltinamojo teisė žinoti kuo jis yra kaltinamas, teismo nagrinėjimo aplinkybės), remiantis EŽTT bei LAT jurisprudencija.
3. Įvertinti teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką svarbą užtikrinant sąžiningą bylos nagrinėjimą.

Atliekant darbą, naudojami šie mokslinio **tyrimo metodai:**

1. Sisteminės analizės metodas darbe naudojamas norint tinkamai suvokti tyrimo objektą, t. y. teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą. Šiuo metodu analizuojama informacija mokslinėje literatūroje. Taikant šį metodą buvo atlikta teisės aktų bei teismų praktikos reglamentuojančios teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo, analizė.
2. Lyginamasis analizės metodas naudojamas siekiant palyginti LAT bei EŽTT praktiką, formuojamą aiškinant teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinį.
3. Dedukcijos metodas taikomas analizuojant teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą pereinant nuo bendrųjų teisinių nuostatų prie konkrečių šio principo sekmenų ir jų taikymo teismų praktikoje.
4. Apibendrinimo metodas buvo naudojamas išvadoms suformuluoti, išanalizuotai medžiagai apibendrinti.
5. Empirinis metodas – bylų analizės metodas – šiame darbe taikomas siekiant išanalizuoti teismų praktiką nagrinėjamos temos kontekste. Taikant šį metodą buvo analizuojama EŽTT bei LAT praktika. Antroje darbo dalyje nagrinėti EŽTT sprendimai ir LAT nutartys, susiję su šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principu, įtariamojo (kaltinamojo) teise žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas), taip pat teismų praktika, susijusi su teismo nagrinėjimo aplinkybėmis. Trečioje darbo dalyje nagrinėjamos EŽTT sprendimai bei kasacinio teismo nutartys susijusios su teise į bylos nagrinėjimą per protingą laiką. Šiame darbe iš viso panaudota 51 kasacinio teismo nutartis ir 55 EŽTT sprendimai.

Tyrimo struktūra. Šis darbas sudaro įžangą, trys skyriai, išvados bei literatūros ir kitų šaltinių sąrašas, anotacija bei santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmasis darbo skyrius yra

skirtas teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratos analizei, genezei. Antrame skyriuje nagrinėjami teisingo (sąžiningo) bylos principo sekmenys: šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimas, įtariamojo (kaltinamojo) teisė žinoti, kuo jis yra įtariamasis (kaltinamas) bei kitos teismo nagrinėjimo aplinkybės. Trečiame skyriuje nagrinėjama LAT praktika, susijusi su teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimo nustatymu. Darbas baigiamas išvadomis, kurios apibendrina tiek darbe tirtas mokslinės doktrinos nuostatas, tiek nagrinėtą teismų praktiką.

Ginamieji teiginiai.

Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinys susiformavo daugiausiai veikiamas EŽTT jurisprudencijos, todėl šio principo aiškinimas Lietuvos teismų praktikoje yra tiesiogiai priklausomas nuo tarptautinių standartų.

Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenys Lietuvos teismų praktikoje aiškinamos dinamiškai, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes ir siekiant užtikrinti proceso teisingumą.

Teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimo vertinimas grindžiamas kelių kriterijų visuma, tačiau lemiamą reikšmę turi valstybės institucijų gebėjimas procesą organizuoti pakankamai aktyviai ir be delsimo.

1. TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPO SAMPRATA

Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra daugiau nei teisinė garantija – tai teisingumo kertinis akmuo ir moralinių bei konstitucinių vertybių, ant kurių statomos demokratinės visuomenės, atspindys. Be šio principo joks teisinės sistemos veiksnumas negali būti laikomas teisėtu, taip pat nė vienam asmeniui negali būti užtikrinta apsauga nuo savivalės ir valdžios piktnaudžiavimo. Teisingo bylos nagrinėjimo principas saugo žmogaus orumą, lygybę prieš įstatymą ir patį teisinės valstybės principą²⁴. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas užtikrina, kad kiekviena tiek baudžiamoji, tiek civilinė byla būtų nagrinėjama objektyviai, nešališkai ir laikantis proceso teisingumo standartų. Šis principas apima teisę į nepriklausomą teismą, teisę gintis, viešumą ir proceso nagrinėjimą per protingą laiką, užtikrinant visų šalių lygias galimybes ginti savo teises. Minėtas principas, įtvirtintas Konvencijos 6 straipsnyje, Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, yra plačiai analizuojamas EŽTT, vėliau ir Lietuvos nacionalinių teismų jurisprudencijoje, be kita ko, teisė į teisingą teismą yra pirmosios kartos pilietinė teisė, kuri užtikrina asmenų teisių tinkamą įgyvendinimą ir apsaugą²⁵. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo esmė yra užtikrinti, kad nė viena iš proceso šalių nebūtų nustumta į nepalankią padėtį, o teismas veiktų kaip objektyvus, sąžiningas ir nešališkas sprendimų priėmėjas. Taigi, asmens teisė į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą gali būti laikoma žmogaus teisių doktrinos centru, nes kitu atveju šios teisės, šio principo nebuvimas galėtų privesti prie pažeistų pagrindinių asmens teisių ir laisvių, esančių Konvencijoje. Be to, svarbu paminėti, jog EŽTT 1978 m. balandžio 25 d. sprendime *Tyrer prieš Jungtinę Karalystę*, konstatavo, kad Konvencija yra „gyvas instrumentas“ (angl. *living instrument*) ir turi būti aiškinama atsižvelgiant į šiandienines aktualijas²⁶, todėl šio principo aiškinimas yra siek tiek kintantis ir aiškinamas šio laikotarpio aktualijomis. Juk „teisė į teisingą teismą apima teisę į teismą ir patį teisingumo (angl. *fairness*) elementą, nes be teisės į teismą nebūtų įgyvendinamas teisingumo elementas“²⁷, o be teisingumo elemento sąžininga teisinė sistema yra negalima.

²⁴ Bianka Bilasová, Kristína Lacyková ir Zuzana Bejdová, „The Right to Interpretation and Translation as a Procedural Safeguard of the Right to a Fair Trial in the Jurisprudence of the ECtHR and the CJEU“, *Vytauto Didžiojo universiteto Teisės apžvalga*, No.1 (31), 2025, 37, <https://ejournals.vdu.lt/index.php/LawReview/article/view/8196/4064>.

²⁵ Monika Butaitė ir Klaudija Maliauskaitė, „Ar greitas procesas yra visada teisingas procesas?“, *Teisės mokslo pavasaris* 2022, (2023): 102-116, <https://www.journals.vu.lt/open-series/lt/article/view/31640/30504>.

²⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1978 m. balandžio 25 d. sprendimas *Tyrer prieš Jungtinę Karalystę* (Petijijos Nr. 5856/72)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 20 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-57587%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-57587%22]}).

²⁷ Lijana Štarienė, *Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją* (Vilnius: Registrų centras, 2010), 19.

1.1. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo genezė

Pasak Gintaro Godos²⁸ ir kitų autorių²⁹, nors sąžiningo (teisingo) proceso principas dar prieš keliolika metų Lietuvos baudžiamajame procese nebuvo taikomas, šiuo metu teisinėje literatūroje, doktrinoje bei teismų praktikoje jis pripažintas ir įprastas. Atsižvelgiant į tai, kad šis principas vis dažniau minimas tiek teisinėje literatūroje, tiek nagrinėjant baudžiamąsias bylas teismuose, svarbu aptarti minėto principo kilmę, nes principo kilmės istorija gali leisti suprasti principo esmę, o istorija gali padėti suprasti, kodėl principas atsirado, kokias problemas buvo siekiama išspręsti. Be kita ko, žinant principo kilmę yra lengviau ir aiškiau interpretuoti bei teisingai taikyti principą praktikoje. Žinant principo raidą galima daryti išvadą, ar principas prisitaikė ir kaip prisitaikė prie kintančių žmonių vertybių bei visuomenės poreikių.

Pabrėžtina, jog pats teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas tam tikruose šaltiniuose gali būti vadinamas ir teisės į teisingą teismą principu. Autorės nuomone, sąvoką teisę į teisingą teismą gali būti naudojama siaurąją prasme, tačiau sąvoka teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas gali būti vartojama plačiąja ir siaurąją prasmėmis. Būtent todėl, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas negali būti laikomas tik teisminio proceso dalimi, juk baudžiamoji teisė/ baudžiamojo proceso teisė prasideda pirmojoje baudžiamojo proceso stadijoje – iškiteisminio tyrimo metu. Tačiau, atsižvelgiant į tai, jog kai kurie autoriai šias sąvokas laiko sinonimais (Lijana Štarienė savo monografijoje, EŽTT teisėja Danutė Jočienė), darbe sąvoka teisė į teisingą teismą gali būti vartojama ir ją reikėtų laikyti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo sąvokos sinonimu.

Yra autorių, kurie nurodo, jog teisingumo problemos jaudino ir domino žmones dar nuo senųjų laikų. Teigiama, jog teisingumo principus ir socialinio elgesio modelius, skatinančius teisingumą, analizavo tiek Vakarų filosofai (nuo Aristotelio iki Rolso), tiek Rytų mokslininkai (nuo Konfucijaus iki Gandžio)³⁰. Tarptautinio Teisingumo Teismo teisėjas Patrick Robinson nurodo, jog teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pagrindinių principų ištakos siekia 455 m. pr. Kr., kai buvo

²⁸ Goda, *supra note*, 14.

²⁹ Gintaras Švedas ir kt., *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*, (Vilniaus universiteto leidykla, 2017), 10, https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/07/LR_Baudziamojo_kodekso_bendrosios_dalies_vientisumo_ir_naujoviu_suderinimo_issukai.pdf.

³⁰ Лейнг К., Стефан У. Дж., „Социальная справедливость с точки зрения культуры, Психология и культура“, Под ред. Д. Мацумото. Санкт-Петербург: Питер, 2003, С. 598-655 cituota iš Viktoras Justickis ir Gintautas Valickas, *Procedūrinis teisingumas Lietuvos kriminalinėje justicijoje*, (Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2006), 9.

parašytas pirmasis Dvylikos lentelių įstatymas (*Lex Duodecim Tabularum*), rašytinis senovės Romos teisės rinkinys³¹. Tačiau daugelyje literatūros šaltinių galima rasti nuomonių, jog svarbūs įvykiai teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo istorijoje prasidėjo nuo 1215 m., kai Karalius Jonas pasirašė *Magna Carta*, suteikiančią bajorams teises, įskaitant pirmąją garantiją dėl teisės į teisimą ir tinkamą teismo procesą Britanijos istorijoje³². Panašios nuomonės laikosi ir kiti užsienio autoriai. Teigiama, kad keletą šimtmečių „teisingas bylos nagrinėjimas“ reiškė procesą, kuris buvo vykdomas laikantis tinkamos procedūros. Tai buvo labai retai vartojamas terminas, tačiau XX amžiaus sandūroje ši reikšmė pasikeitė ir tapo svarbi bylos nagrinėjime, kuriame buvo užtikrinamos proceso šalių teisės (tokios teisės kaip teisė į viešą bylos nagrinėjimą per pagrįstą laiką, teisė į nešališką teisimą, teisė žinoti kaltinimus ir apklausti liudytojus ir kt.). Ši nauja reikšmė pavertė „teisingo bylos nagrinėjimo“ sąvoką iš retenybės į plačiai vartojamą terminą³³. Literatūros šaltiniuose nurodyta, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo ištakos siejamos su bendrosios (anglosaksų) teisės tradicija³⁴. Kadangi principas, kildinamas iš anglosaksų teisės tradicijos³⁵, literatūroje dažnai naudojamas angliškas terminas *fair* ar *fair trial* į lietuvių kalbą gali būti verčiamas kaip teisingas, sąžiningas arba teisingas, sąžiningas procesas. Pabrėžtina, kad Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje, Konvencijos 6 straipsnio vertime, Europos Sąjungos žmogaus teisių chartijos 47 straipsnio vertime, naudojamas terminas – teisingas. Pati sąvoka *teisingas* ir *sąžiningas* kartu su žodžiais *teismas* ir *bylos nagrinėjimas* pradėta naudoti XVII amžiuje. Tuo metu ji turėjo kitą reikšmę – „be trūkumų“ ar „be dėmių“, tačiau reikšmė XIX–XX amžiuje tapo pasenusi ir buvo pakeista nauja reikšme, reiškiančia „procedūrinį teisingumą“³⁶. Taigi, nors teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas savo perversmą patyrė maždaug XX amžiuje, jo pagrindiniai elementai, koncepcija yra laikomi tokiais pat senais kaip ir pati teisingumo idėja³⁷. Dauguma teisingo bylos nagrinėjimo principo elementų buvo įgyvendinti įvairiose teisinėse tradicijose, rašytiniuose šaltiniuose, tokiuose kaip, pavyzdžiui, *Magna Carta* (1215 m.), Teisių peticija (1628 m.), Jungtinių Amerikos Valstijų Konstitucija (1787 m.), Prancūzijos Žmogaus ir piliečio teisių deklaracija (1789 m.), Jungtinių Amerikos Valstijų Teisių bilis (*Bill of Rights*, 1791 m.). Visi šie dokumentai yra daugelio šiandieninių žmogaus teisių dokumentų rašytiniai pirmtakai³⁸.

³¹ Robinson, *supra note*, 20.

³² Banaszak, *supra note*, 20.

³³ Langford, *supra note*, 21: 37-52.

³⁴ Goda, Kazlauskas, ir Kuconis, *supra note*, 2: 52.

³⁵ Goda, *supra note*, 14.

³⁶ Langford, *supra note*, 21: 37-52.

³⁷ Bansal, ir Kushwah, *supra note*, 20.

³⁸ „A Brief History of Human Rights“, What are human rights, žiūrėta 2026 m. sausio 29 d., <https://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/>.

Matyti, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo ištakos siekia dar XIII amžių, Gintaras Goda nurodo, kad Anglijos teisėje šio principo ištakos siekia XIV amžių, o XX amžiuje teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas tapo universaliu teisės principu, įtvirtintu tarptautiniuose teisės aktuose³⁹. XX amžiuje principas įtvirtinamas 1948 m. gruodžio 10 d. Jungtinių tautų Generalinės Asamblėjos priimtoje Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijos 10 straipsnyje⁴⁰ ir taip jis tapo įstatymų pagrindu daugelyje šalių, taip pat 1950 m. lapkričio 4 d. EŽTK 6 straipsnyje, 1966 m. gruodžio 16 d. Jungtinių tautų organizacijos Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnyje. Manytina, kad šiuolaikinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą apsauga pradėjo vystytis Antrojo pasaulinio karo pabaigoje, nes karo siaubai sukėlė būtinybę sukurti žmogaus teisių apsaugos mechanizmą tarptautiniu lygiu⁴¹. Pažymėtina, jog 2000 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, kuri įsigaliojo 2009 m., 47 straipsnyje taip pat numatytas teisingas bylos nagrinėjimo principas. Chartijos 47 straipsnyje numatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę, kad jo byla per kiek įmanoma trumpesnę laiką viešai ir teisingai išnagrinėtų pagal įstatymą įsteigtas nepriklausomas ir nešališkas teismas. Kiekvienas asmuo turi turėti galimybę gauti teisinę pagalbą, būti girdimas ir atstovaujamas. Nors Chartija iš esmės tik papildo EŽTK, joje taip pat akcentuojama nagrinėjamo principo svarba. Tad, jei šis principas yra toks svarbus Europos Sąjungos lygmeniu, jis tinkamai turi būti įtvirtintas ir Lietuvos Respublikos nacionaliniuose teisės aktuose. Teigiama, kad nūdienoje praktiškai neįsivaizduojama, jog baudžiamosios bylos būtų sprendžiamos ignoruojant Konvencijos nuostatas, EŽTT precedentes, tiesiogiai lemiančius ne tik Lietuvos teisės nuostatų aiškinimą, bet ir teisėkūros vystymąsi⁴².

Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas, siekiant būti tarptautinės teisės dalimi, minimas ir Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnyje. Yra teigiama, jog „kalbant apie tarptautinės teisės dokumentus kaip teisės šaltinius, turėjusius įtakos baudžiamojo proceso teisės vystymuisi, bene esminės įtakos turėjo Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatos“⁴³. Pažymėtina, kad Lietuvos piliečiai, 1992 m. spalio 25 d. referendumu priimdami Konstituciją, pareiškė aiškią valią – norą, kad teisingumą vykdytų nepriklausomi teismai ir teisėjai. Lietuvai ratifikavus EŽTK, šis tarptautinis teisės aktas tapo sudėtine Lietuvos teisės sistemos dalimi. Taip Lietuvos Respublikoje valstybėje buvo įtvirtintos nuostatos, kurios nėra naujiena pažangiu keliu besivystančiose valstybėse, pripažįstančiose, kad pažeistas žmogaus

³⁹ Goda, *supra note*, 14: 72-73.

⁴⁰ „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“, LRS, žiūrėta 2025 m. spalio 8 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

⁴¹ Bilasová, Lacyková, ir Bejdová, *supra note*, 23: 38, Robinson, *supra note*, 20.

⁴² Mykolo Romerio universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus universitetas, *Lietuvos teisė 1918–2018. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017, 649, <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/be88a310-3661-4bb0-9cbf-009f80f35fe6>.

⁴³ *Ibid.*

teisės ir laisvės gali apginti tik teismas⁴⁴. Raimundas Jurka taip pat nurodo, jog Europos teisės poveikis nacionaliniam baudžiamajam procesui pasireiškia ne tik per EŽTK, Chartijos ar ES teisės nuostatų aiškinimą, bet ir jų taikymą tarptautinių teismų praktikoje. Svarbų vaidmenį Lietuvos baudžiamajam procesui turi ir EŽTT jurisprudencija. Būdama pakankamai plati, ši jurisprudencija ypač aktuali BPK nuostatų aiškinimui ir taikymui teisinėje praktikoje⁴⁵. Pažymėtina, jog nagrinėjamas principas vėliau vis dažniau aptinkamas Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje. 1999 m. vasario 5 d. Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, jog teismo bešališkumo užtikrinimas – viena iš teisingo bylos išnagrinėjimo sąlygų⁴⁶. 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarime nurodyta, jog asmens teisių ir laisvių teismo gynimo garantija – tai procesinio pobūdžio garantija, esminis asmens teisių ir laisvių konstitucinio instituto elementas, būtina teisingumo įgyvendinimo sąlyga, neatskiriamas konstitucinio teisinės valstybės principo turinio elementas⁴⁷. 2009 m. birželio 8 d. Konstitucinio Teismo nutarime apibrėžta, jog „baudžiamojo proceso teisinis reguliavimas turi būti pagrįstas <...> teisingo bylos nagrinėjimo, <...> principais“⁴⁸. 2013 m. lapkričio 15 d. Konstitucinio Teismo nutarime taip pat nurodyta, kad „Konstitucijos reikalavimas teisingai išnagrinėti bylą suponuoja tai, kad teismas turi teisingai nustatyti tikrąsias bylos aplinkybes, teisingai pritaikyti baudžiamuosius įstatymus; teismo nešališkumo užtikrinimas – viena iš teisingo bylos išnagrinėjimo sąlygų“⁴⁹. Vėlesniuose Konstitucinio teismo sprendimuose ir nutarimuose

⁴⁴ Virgilijus Valančius, „Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos“, *Jurisprudencija*, 17(9), (2000): 54-66, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/33e7b000-c195-4a18-9522-dcd2766349c7/content>.

⁴⁵ Raimundas Jurka, „Europos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajam procesui“, *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, (2013): 5-80, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/7a9baa5c-717d-4591-ae5d-fd91410651bb/content>.

⁴⁶ 1999 m. vasario 5 d. Konstitucinio Teismo nutarimas, „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dalių, 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta351/content>.

⁴⁷ 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

⁴⁸ 2009 m. birželio 8 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content>.

⁴⁹ 2013 m. lapkričio 15 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija), 256 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 4 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta101/content>.

(2014 m. kovo 10 d. sprendimas⁵⁰, 2016 m. birželio 27 d. nutarimas⁵¹, 2017 m. birželio 26 d. nutarimas⁵², 2019 m. kovo 1 d. nutarimas⁵³, 2017 m. kovo 15 d. nutarimas⁵⁴, 2020 m. kovo 18 d. nutarimas⁵⁵, 2021 m. gruodžio 30 d. nutarimas⁵⁶) taip pat nemažai minima Konstitucijos 31 straipsnio svarba nagrinėjant bylas nacionaliniuose teismuose. Pažymėtina, kad sovietmečiu baudžiamojo proceso literatūroje toks principas minimas nebuvo, baudžiamojo proceso sistemoje neatsirado ir iškart po 1990 m., kaip pavyzdžiui, nekaltumo prezumpcijos principas⁵⁷.

Kaip jau minėta, Lietuvoje teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas pradėjo vystis po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo – jau 1992 m. įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir jau 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. Siekiant nuosekliai įgyvendinti ir plėtoti teisės principus, buvo įtvirtinti atsakomybės diferencijavimo, humaniškumo, teisingumo, bausmių individualizavimo, bausmių ekonomijos ir kiti baudžiamosios teisės principai, kurie visokeriopai padeda sudaryti teisinę prielaidą, taikyti racionaliausias, ekonomiškiausias ir kartu veiksmingiausias bausmes ar kitas poveikio priemones asmenims, padariusiems baudžiamuosius nusižengimus ar nusikaltimus⁵⁸. Gali kilti abejonė, ar apie šį principą išvis yra svarbu kalbėti, nes jis toks platus, apima itin daug kitų principų, tačiau vis dėlto svarbu nagrinėti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą, svarbu išsiaiškinti, ar teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra tik kitų principų rinkinys, ar atskiras baudžiamojo proceso funkcijas reglamentuojantis principas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima daryti išvadą, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas jau nuo seniausių laikų gyvavo teisinėje sistemoje, buvo minimas vienuose ar

⁵⁰ 2014 m. kovo 10 d. Konstitucinio Teismo sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta39/content>.

⁵¹ 2016 m. birželio 27 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content>.

⁵² 2017 m. birželio 26 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 320 straipsnio 4 dalies, 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content>.

⁵³ 2019 m. kovo 1 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 306 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1916/content>.

⁵⁴ 2017 m. kovo 15 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content>.

⁵⁵ 2020 m. kovo 18 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2096/content>.

⁵⁶ 2021 m. gruodžio 30 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 347 straipsnio 3 dalies (2016 m. lapkričio 8 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2586/content>.

⁵⁷ Goda, *supra note*, 14: 75.

⁵⁸ Švedas ir kt., *supra note*, 29.

kituose šaltiniuose, taikomas praktikoje, tačiau tik XX amžiuje buvo įtvirtintas tarptautinėje teisėje. Principo istorija rodo, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą įgijo universalų pripažinimą ir priėmimą. Atsižvelgiant į tai, vėliau šis principas ne tik buvo integruotas į daugelio valstybių teisinės sistemas, bet ir įtvirtintas tarptautinėse sutartyse bei konvencijose, buvo įtrauktas ir į nacionalinius teisės aktus bei teismų sprendimus. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas rado vietą teisinėje sistemoje, prisitaikė prie kintančių žmonių vertybių ir visuomenės poreikių, tapo vienas pagrindinių baudžiamojo proceso teisės principų, be kurio šiuo metu teisinė sistema negalėtų egzistuoti. Principo istorija rodo, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą įgijo universalų pripažinimą ir priėmimą.

1.2. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo vieta baudžiamojo proceso teisėje

Kaip jau minėta, autorės nuomone, teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra vienas esminių teisinės valstybės ir žmogaus teisių apsaugos ramsčių. Todėl svarbu nustatyti, kokią vietą jis užima baudžiamojo proceso teisėje. Vienas svarbiausių baudžiamojo proceso tikslų yra teisingas, teisėtas ir pagrįstas, prevencinę reikšmę turintis teismo sprendimas⁵⁹, kuris turi sukurti pasitikėjimo teismu ir teisingumu atmosferą. Norint tą įgyvendinti, svarbu nagrinėjant baudžiamąją bylą, vadovautis teisės principais.

Baudžiamojo proceso principai yra įstatymuose įtvirtintos pagrindinės nuostatos, bendriausi vadovaujantys pradai, išreiškiantys baudžiamojo proceso esmę, jo demokratinę prigimtį bei svarbiausius bruožus, nustatantys nusikalstamas veikas tiriančių ir baudžiamąsias bylas nagrinėjančių valstybės institucijų bei pareigūnų veiklos pagrindus, modeliuojantys procesu dalyvių statusą bei apibudinantys galimas baudžiamojo proceso raidos kryptis⁶⁰. Žinoma, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą iš esmės apima teisę į procesinį šalių lygiateisiškumą, teisę į rungimosi principą ir teisę į motyvuotą sprendimą, taip pat teisę užtikrinti galutinio sprendimo vykdymą⁶¹. Daugelį šio teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenų darbo autorė aptars vėlesniuose darbo skyriuose, tačiau svarbu pabrėžti, kad tai yra kompleksinis principas, kuris apima daug kitų aukščiau minėtų elementų. Juk baudžiamasis procesas kai kuriems asmenims gali baigtis bausme, pavyzdžiui, laisvės atėmimu, todėl šio principo užtikrinimas, jo taikymas turi būti aukščiausiam lygyje. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas iš esmės yra apsauga nuo neteisingo

⁵⁹ Goda, Kazlauskas, ir Kuconis, *supra note*, 2: 52.

⁶⁰ Rima Ažubalytė ir Jolanta Zajančauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė Bendrosios dalies kurso pagrindinės tezės* (Vilnius: Mūsų saulužė, 2006), 12.

⁶¹ Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba, *Europos teisės į teisingumą vadovas*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016, 40, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Handbook_access_justice_LIT.

teismo ar neteisingo nuteisimo. Atsižvelgiant į tai, jog baudžiamojo proceso principai atlieka teisinio reguliavimo bei teisinio įgyvendinimo funkcijas, padeda aiškinti teisės normas, suvokti jų tikrąjį turinį ir tinkamai pagrįsti jų taikymą⁶², svarbu išaiškinti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo pagrindines funkcijas ir jo reikšmę baudžiamajam procesui. Norint išvengti nagrinėjimo principo pažeidimų, aktualu nagrinėti teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo vietą baudžiamojo proceso teisėje nacionaliniu bei tarptautiniu lygmeniu.

Suprantama, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas iš esmės yra kildinamas iš EŽTK 6 straipsnio, kurio pirma dalis numato, kad asmuo turi teisę į teisingą ir viešą bylos nagrinėjimą per protingą terminą nepriklausomame ir bešališkame teisme, o teismo sprendimas skelbiamas viešai, išskyrus įstatymo nustatytus atvejus. Minėto straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kiekvienas kaltinamas nusikaltimo padarymu asmuo laikomas nekaltu tol, kol jo kaltė neįrodyta pagal įstatymą. To paties straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, jog kiekvienas asmuo, kaltinamas nusikaltimo padarymu, turi teisę būti informuotas apie jam pareikštą kaltinimą, turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti gynybai, gintis pats ar su pasirinktu gynėju, apklausti kaltinimo liudytojus ir užtikrinti gynybos liudytojų apklausą tomis pačiomis sąlygomis, taip pat naudotis nemokama vertėjo pagalba. Matyti, kad EŽTK 6 straipsnyje esantis principas apibrėžia ne tik baudžiamojo proceso šalių garantijas baudžiamajame procese, bet ir bendrai apibūdina, kas yra teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Atsižvelgiant į tai, koks svarbus šis principas yra mūsų teisinėje sistemoje, galima sakyti, kad jis yra „demokratinės visuomenės pamatas“, nes suprantama, kad demokratijos be teisingumo nebūtų. EŽTT yra taip pažymėjęs, kad teisė į teisingą bylos nagrinėjimą užima svarbią vietą demokratinėje visuomenėje⁶³.

Yra itin svarbu paminėti, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra tiesiogiai įtvirtintas ir BPK. Nors BPK *expressis verbis* nėra nė vieno straipsnio, kuriame būtų įtvirtinta sąvoka „teisingas“ ar „sąžiningas“, tačiau jau pirmame BPK straipsnyje nustatyta, kad baudžiamojo proceso paskirtis yra ginti žmogaus ir piliečio teises bei laisves, visuomenės ir valstybės interesus, taip pat greitai išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas ir tinkamai pritaikyti įstatymą, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo būtų teisingai nubaustas ir niekas nekaltas nebūtų nuteistas. Matyti, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas atsispindi per baudžiamojo proceso paskirtį, jog valstybė iš esmės turi arba teisingai nubausti kaltinamą asmenį, arba teisingai išnagrinėjus baudžiamąją bylą, išteisinti nekaltąjį. Be kita ko, BPK 6 straipsnyje nustatyta, kad teisingumą vykdo tik teismai, o tai garantuoja nepriklausomo ir nešališko teismo elementą, kas, be kita

⁶² Ažubalytė, Jurka, ir Zajančauskienė, *supra note*, 16: 115-116.

⁶³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. vasario 15 d. sprendimas byloje Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 68416/01)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-68224%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-68224%22]}).

ko, yra teisingo bylos nagrinėjimo principo dalis. BPK 7 straipsnyje įtvirtintas rungimosi principas, kuris kaip aukščiau minėta, yra vienas pagrindinių teisingo bylos nagrinėjimo principo elementų. BPK 8, 10, 44 ir kt. straipsniai taip pat atspindi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo taikymą nacionalinėje teisėje. Matyti, jog vienas svarbiausių Lietuvos Respublikos teisės aktų, žinoma, kalbant apie baudžiamąją teisę, yra persmelktas teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo elementų, kuris, bet kita ko, yra pamatinis baudžiamojo proceso principas ir turi dominuoti visose baudžiamojo proceso stadijose. Atsižvelgiant į tai, kad baudžiamasis procesas, jo pabaiga, gali asmenims lemti jų laisvės suvaržymą (laisvės atėmimo bausmė), kas yra viena iš pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių, yra itin svarbu išvengti tiek valstybės piktnaudžiavimo, tiek asmenų piktnaudžiavimu procesu. Pažymėtina, kad teisingas ir sąžiningas baudžiamasis procesas stiprina pasitikėjimą pačiu teisingumu, nes tai yra kiekvienos demokratinės valstybės siekis.

Asmens teisė į teisingą teismą demokratinėje valstybėje suprantama kaip teisė į visų konstitucinių asmens interesų garantijų visumą. Ši teisė dar kitaip vadinama teise į tinkamą procesą, reiškianti, jog kiekvienas žmogus turi teisę į tokį procesą, kurio metu su juo bus elgiamasi sąžiningai bei pagarbiai⁶⁴. Taigi, baudžiamajame procese tiek kaltinamasis, tiek nukentėjusysis turėtų būti lygūs, abiejų šalių teisė į teisingą (sąžiningą) bylos išnagrinėjimą reiškia, jog abi šalys turi teisę į nepriklausomą, nešališką teismą, turi teisę, jog procesas vyktų jiems suprantama kalba, turi teisę į teisinę pagalbą, taip pat teisę į teisingo kompromiso priėmimą, o tai reiškia, jog abi šalys turi teisę skusti pirmos intencijos teismo sprendimą, jei, jų manymų, buvo priimtas neteisingas sprendimas, ar nesąžiningai išnagrinėta baudžiamoji byla. Atsižvelgiant į tai, jog teismai turi pareigą bei teisę apsaugoti ir nukentėjusįjį, kuris teisminio nagrinėjimo metu iš esmės turi tokias pačias teises kaip ir kaltinamasis, galima spręsti, kad teisingas (sąžiningas) bylos nagrinėjimo principas yra itin aktualus ne tik besiginančiai šaliai, tačiau taip pat labai svarbus ir nukentėjusiajai pusei. Atsižvelgiant į tai, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimas yra svarbus visiems proceso dalyviams, svarbu paminėti ir tai, kaip ankščiau minėta, kad teisingumo reikalavimas yra taikomas visam bylos tyrimui, įskaitant ir pirmines proceso stadijas (pavyzdžiui, ikiteisminį tyrimą), nagrinėjimą pirmosios, apeliacinės ar net kasacinės instancijos teismuose⁶⁵.

Žinoma, jog baudžiamojo proceso pirmoji stadija yra ikiteisminis tyrimas. Ikiteisminio tyrimo metu yra taip pat svarbu laikytis teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo, nes ikiteisminio tyrimo pareigūnui, prokurorui ar kitam ikiteisminio tyrimo metu dalyvaujančiam asmeniui netinkamai atlikus baudžiamojo proceso veiksmus, gali būti ir taip, jog baudžiamoji byla ne-

⁶⁴ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 56.

⁶⁵ *Ibid*, 57.

ir valstybės interesai, nebus greitai, išsamiai atskleista nusikalstamas veika ir netinkamai pritaikytas įstatymas.

Apie teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą baudžiamojoje teisėje kalbėti svarbu ir dėl to, jog jis yra vienas pagrindinių principų, apskritai ginančių pagrindines asmens teises, kurios, kaip jau minėta, yra įtvirtintos Konvencijoje⁷⁰. O Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad EŽTT jurisprudencija, kaip teisės aiškinimo šaltinis, yra svarbi ir Lietuvos teisės aiškinimui bei taikymui⁷¹. Dar 1970 m. sausio 17 d. EŽTT pabrėžė, kad demokratinėje visuomenėje, kaip ji suprantama pagal Konvenciją, teisė į teisingą teismo procesą užima tokią svarbią vietą, kad 6 straipsnio siauras aiškinimas būtų nepateisinamas⁷². Jau minėta, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas svarbus tiek ikiteisminio tyrimo stadijoje, tiek teisminio proceso metu. Pažymėtina, kad teisminis procesas suprantamas ne tik kaip bylos nagrinėjimas pirmos instancijos teismuose, tačiau kaip apeliacinės ar kasacinės instancijos teismuose. Pažodžiui skaitant EŽTT 6 straipsnį, nėra nustatyta, kad asmuo turi teisę skųstis aukštesniajam teismui. Dar 1970 m. sausio 17 d. EŽTT sprendime numatyta, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis iš tiesų neįpareigoja valstybių steigti apeliacinių ar kasacinių teismų, tas pats pakartota ir 1995 m. liepos 13 d. EŽTT sprendime *Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę*⁷³. Pabrėžtina, jog nors valstybės ir nėra įpareigosotos steigti apeliacinių ar kasacinių teismų, jos vis tiek yra įpareigosotos sudaryti asmeniui teisę nors vieną kartą apskusti priimtą teismo sprendimą. Tai numatyta Konvencijos protokolo Nr. 7 2 straipsnio 1 dalyje. Svarbu paminėti, jog Lietuva yra išsikėlusį aukštesnįjį standartą ir sudariusi galimybę teismo sprendimą apskusti ne tik apeliacine tvarka, bet ir kasacine. Ir nors nei EŽTK 6 straipsnyje nei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje tiesiogiai nėra nustatyta, kad asmuo turi teisę apskusti teismo sprendimą aukštesniajam teismui ir gali susidaryti įspūdis, jog Konstitucija ir Konvencijos 6 straipsnis tarsi neįpareigoja įstatymų leidėjo užtikrinti šią teisę kiekvienam suinteresuotam asmeniui ir teisę į teisminę gynybą, į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą turėtų būti laikoma įgyvendinta pasinaudojus pirmąja teismo instancija. Tačiau reikia pabrėžti, kad minėti EŽTT sprendimai bei Konstitucinis teismas yra nurodę, kad „bet kurį pirmosios instancijos bendrosios kompetenci-

⁷⁰ Armanas Abramavičius iš Lijana Štarienė, Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją (Vilnius: Registrų centras, 2010), 9.

⁷¹ 2000 m. gegužės 8 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 198¹ straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>, *supra note*, 49.

⁷² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1970 m. sausio 17 d. sprendimas byloje Delcourt prieš Belgiją (Petición Nr. 2689/65)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 20 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57467%22%7D>.

⁷³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. liepos 13 d. sprendimas Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę (Petición Nr. 18139/91)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57947%22%7D>.

jos teismo baigiamąjį aktą turi būti galima nustatyta tvarka apskūsti bent vienos aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismui⁷⁴. Taigi, Konstitucinis teismas yra nustatęs, jog įstatyme turi būti nustatyta teismo sprendimo apskundimo tvarka, kuri leistų aukštesnės instancijos teismui ištaisyti žemesnės instancijos teismo padarytas teisės taikymo klaidas, kitu atveju būtų pažeista asmens teisė į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą. Kyla klausimas, ar jei EŽTK 6 straipsnis tiesiogiai neįpareigoja valstybių steigti apeliacinius ar kasacinius teismus, ar sprendimo apskundimo galimybių nebuvimas valstybėje nebūtų pripažintas teisės į teisingą teismą (teisės į teisminę gynybą), įtvirtintos Konvencijos 6 straipsnyje, pažeidimu. Galbūt asmens teisė į teisminę gynybą, į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą gali būti realizuojama tik pirmosios instancijos teisme. Tačiau svarbu paminėti, kad pats EŽTT taip pat yra nurodęs, kad „Demokratinėje visuomenėje teisė į teisingą teisingumo vykdymą užima ypatingą vietą, todėl siauras konvencijos 6 straipsnio 1 dalies interpretavimas neatitiktų šios nuostatos objekto ir tikslo“⁷⁵. Būtent tai atspindi, kad Konvencijos 6 straipsnyje numatytos nuostatos negali būti aiškinamos siaurai, Konvencijos 6 straipsnis yra platus, dinamiškas ir dėl savo didelės svarbos turi būti aiškinamas ir analizuojamas kaip visuma aukščiau minėtų jo elementų. Be kita ko, sprendimuose *Delcourt prieš Belgiją*, *Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę*, *Monnell ir Morris prieš Jungtinę Karalystę*, *Ekbatani prieš Švediją*, *Belziuk prieš Lenkiją*⁷⁶ aiškiai nurodyta, jog nepaisant to, kad nors pats Konvencijos tekstas apeliacijos ir kasacijos teisės tiesiogiai ir neįtvirtina, tačiau tiek civilinis, tiek baudžiamasis procesas sudaro visumą, o Konvencijos 6 straipsnyje numatyta apsauga nesibaigia tik pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimu. Nors Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis ir nenumato pareigos valstybėms, Konvencijos dalyvėms įkurti apeliacinius ar kasacinius teismus, tačiau nepaisant to, valstybės, kurios tokius teismus įtvirtina, privalo užtikrinti, kad asmenys, kurie gali būti patraukti atsakomybėn pagal įstatymą, naudotųsi šiuose teismuose pagrindinėmis Konvencijos 6 straipsnio garantijomis. Iš minėtų EŽTT sprendimų nustatyta, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas vyrauja ir turi vyrauti visose teismo proceso stadijose, t. y., pirmos instancijos teismuose, taip pat apeliacinės instancijos teismuose bei kasacinės instancijos teismuose.

⁷⁴ 2006 m. kovo 28 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta202/content>.

⁷⁵ *Supra note*, 72.

⁷⁶ *Ibid, supra note*, 73, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 2 d. sprendimas *Monnell ir Morris prieš Jungtinę Karalystę* (Peticijos Nr. 9562/81; 9818/82)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57541%22%7D>}, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gegužės 26 d. sprendimas *Ekbatani prieš Švediją* (Peticijos Nr. 10563/83)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-57477%22%7D>}, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. kovo 25 d. *Belziuk prieš Lenkiją* (45/1997/829/1035)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58145%22%7D>}.

Apibendrinant galima teigti, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sąvoka yra itin plati ir savyje turi daug kitų baudžiamojo proceso elementų, yra lyg baudžiamojo proceso teisės principų pamatas. Sąvokos turinys platus ir kartais, tai vis dar lemia netinkamą šios teisės, šio principo įgyvendinimą. Pabrėžtina, kad minėtas teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra stipriai įsitvirtinęs baudžiamojo proceso teisės stadijose. Minėto principo taikymas ir lygiai toks pats svarbus ir ne teismo proceso stadijose. Jis dominuoja tiek ikiteisminio tyrimo stadijoje, tiek bylą nagrinėjant teismuose, tai yra, pirmos, apeliacinės bei kasacinės instancijos teisme, todėl svarbu suprasti jo didelę reikšmę baudžiamajame procese. Darytina išvada, jog teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra aktualus visose baudžiamojo proceso stadijose. Be to, svarbu suprasti, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra kartinė Konvencijos nuostata, yra Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso teisės dalis, lemianti teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą, nustatanti teismo bei proceso šalių pareigas bei teises.

2. TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPO SEKMENYS

Nors teisės principas – teisingas (sąžiningas) bylos nagrinėjimo principas – abstraktus, tačiau kaip jau anksčiau minėta, savyje jis talpina ir teismų nepriklausomumo ir bešališkumo, bylos nagrinėjimo per įmanomai trumpiausią laiką ir viešumo, nekaltumo prezumpcijos ir kt. teisės principus. Atsižvelgiant į tai, kad vien tik bendrąją prasmę apie šį principą kalbėti nėra tikslinga, reikia analizuoti ir kiekvieną minėto principo elementą. Pasak teisės šaltinių, teisė į teisingą bylos nagrinėjimą susideda iš šių elementų: teisės į teismą, lygiateisiškumo ir rungtyniškumo principų, teisės tylėti, teisės nebūti verčiamam duoti parodymus prieš save, teisės bendrauti su savo advokatu, teisės asmeniškai ir efektyviai dalyvauti teismo procese bei teisės į pagrįstą teismo sprendimą⁷⁷. Atsižvelgiant į tai, teisės doktrinoje yra išskiriami pagrindiniai ir svarbiausi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo kriterijai: 1) šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimas; 2) įtariamojo (kaltinamojo ar nuteistojo) teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas ir 3) teismo nagrinėjimo aplinkybės (teismo nešališkumas, teisė į gynybą, teisė į nemokamą teisinę pagalbą, teisė į nemokamą vertėjo pagalbą ir kt.). Todėl, pabrėžiant šių kriterijų svarbą, kiekvienas jų bus plačiau analizuojamas šiame darbo skyriuje.

2.1. Šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimas

Teisė į teisingą teismo procesą apima „lygiateisiškumo“ principo, kuris yra neatskiriamas teisėto teismo proceso elementas tiek civilinėse, tiek baudžiamosiose bylose, apsaugą. Šio principo griežtas laikymasis yra būtinas visais proceso etapais, kad abi šalys (ypač silpnesnė šalis) turėtų protingą galimybę pateikti savo argumentus lygiateisiškumo sąlygomis⁷⁸. Teisės doktrinoje galima rasti nuomonių, jog Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje procesinio šalių lygiateisiškumo principas tiesiogiai nėra įtvirtintas, tačiau yra vienas iš svarbiausių ir seniausiai teismų praktikoje išplėtotų teisingumo aspekto principų⁷⁹. Pasak Lijanos Štarienės, procesinio šalių lygiateisiškumo principas, kaip ir rungtyniškumo principas, yra labai svarbus teisei į gynybą įgyvendinti, nes jo neužtikrinus nėra galimas kitų Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies (b-d punktuose įtvirtintų) teisių įgyvendinimas⁸⁰. Konstitucinis Teismas yra pabrėžęs, jog baudžiamasis procesas turi užtikrinti visų proceso dalyvių teises: „Konstitucija įpareigoja įstatymų leidėją reguliuojant baudžiamojo

⁷⁷ Lijana Štarienė, „Teisės į teisingą teismą, įtvirtintos Europos žmogaus teisių konvencijos 6 str., pobūdis, vieta ir apsaugos lygis kitų konvencijos teisių požiūriu“, *Jurisprudencija* 10 (88) (2006): 40-48, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/c2dd4716-20e0-4fb7-99d2-9a43fb527e1f/content>.

⁷⁸ Stefania Negri, „The Principle of „Equality of Arms“ and the Evolving Law of International Criminal Procedure“, *International Criminal Law Review* 5, (2005): 513-571, https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/interimlrb5&div=39&g_sent=1&casa_token=&collection=journals.

⁷⁹ Štarienė, *supra note*, 27: 253-254.

⁸⁰ *Ibid.*

proceso santykius nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų užtikrintos ir baudžiamojo proceso dalyvių teisės: procesas turi būti toks, kad būtų užtikrinta veiksminga asmens, nukentėjusio nuo nusikalstamos veikos, teisių apsauga ir kad toks asmuo galėtų naudotis visomis iš Konstitucijos kylančiomis teisėmis. Baudžiamasis procesas turi būti ir toks, kad nebūtų pažeistos ir asmens, įtariamo, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, konstitucinės teisės: turi būti užtikrinta jo teisė į gynybą, teisė turėti advokatą, teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, ir kt.⁸¹ Kalbant apie šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principą, Europos Sąjungos teisingumo teismas yra nurodęs, jog „šalių procesinio lygiateisiškumo principas, kuris neatsiejamas nuo pačios teisingo bylos nagrinėjimo koncepcijos <...>, apima pareigą kiekvienai šaliai suteikti protingą galimybę pateikti savo poziciją, įskaitant įrodymus, tokiomis aplinkybėmis, dėl kurių ji neatsidurtų aiškiai mažiau palankioje padėtyje nei jos priešininkas“⁸². Taigi, proceso šalių lygiateisiškumo principas yra itin svarbi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo dedamoji dalis. Lygiateisiškumo sąvoka, kuri yra išplėtotą nacionalinėje bei supranacionalinėje teismų jurisprudencijoje, iš esmės reiškia, kad abi bylos šalys turi būti traktuojamos taip lyg jos turi visiškai lygias teises viso proceso metu. BPK 7 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, jog kaltinimo ir gynybos šalys teisme turi lygias teises teikti ir tirti įrodymus, teikti prašymus, ginčyti kitos šalies argumentus bei pareikšti nuomonę dėl bylai svarbių klausimų. Taigi, procesinio šalių lygiateisiškumo principas užtikrina vienodą šalių elgesį bei vienodas proceso šalių teises teismo proceso metu.

Svarbu pažymėti, kad šalių procesinio lygiateisiškumo principas yra tik vienas iš platesnio teisingo bylos nagrinėjimo principo elementų, kuris taip pat apima teisę į rungimosi principu pagrįstą procesą⁸³. Lygiateisiškumo principas yra pagrindas kai kurioms atskiroms teisėms, įtvirtintoms Konvencijos 6 straipsnio 3 dalyje, kurios yra gynybos teisės pagrindas. Tokios teisės apibūdina procedūrinių garantijų, užtikrinančių tinkamą teisminį procesą, visumą ir turėtų būti suteiktos kiekvienam asmeniui, kaltinamam baudžiamąja veika (t. y. teisė žinoti jam pareikštų kaltinimų pobūdį ir priežastis, teisė turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti gynybai, teisė pasirinkti sau advokatą ir teisė gauti paskirtą teisinę pagalbą, teisė apklausti arba prašyti apklausti liudytojus, liudijančius prieš jį, ir gynybos liudytojus tomis pačiomis sąlygomis, teisė į nemokamą vertėjo pagalbą)⁸⁴. Pastebėtina, kad procesinio lygiateisiškumo principas yra glaudžiai susijęs su teise į gynybą, todėl minėto principo pažeidimas dažnai gali sąlygoti ir teisės į gynybą pažeidimus.

⁸¹ *Supra note*, 47.

⁸² „Teisingumo Teismo (didžiosios kolegijos) 2012 m. lapkričio 6 d. sprendimas. Europese Gemeenschap prieš Otis NV ir kt.“, EUR-LEX, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0199>.

⁸³ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. birželio 23 d. Ruiz-Mateos prieš Ispaniją (Petición Nr. 12952/87)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57838%22%7D>.

⁸⁴ Negri, *supra note*. 78.

Suprantama, kad baudžiamajame procese labai svarbios įtariamojo (kaltinamojo) teisės, nes jis yra įtariamas (kaltinamas) baudžiamojo nusižengimo ar nusikaltimo padarymu, jo atžvilgiu gali būti taikomos procesinės prievartos priemonės, jo laisvė gali būti suvaržyta skiriant įvairias kardomasias priemones, o galų gale ir bausmę. Tačiau baudžiamajame procese reikėtų nepamiršti ir nukentėjusiojo teisių, kuriam baudžiamasis procesas taip pat gali būti sudėtingas ir itin nemalonus, nes nukentėjusysis baudžiamajame procese atsiranda visiškai ne savo noru. Nukentėjusiam asmeniui nusikalstama veika yra asmeninis reikalas, reikalaujantis patirtos materialinės ir emocinės žalos atlyginimo. Valstybei – tai baudžiamosios teisės pažeidimas, reikalaujantis nuoseklaus, prognozuojamo ir teisingo atsako pagal įstatymą⁸⁵. Tad neįmanoma ignoruoti akivaizdaus dalyko, kad skirtingų proceso subjektų interesai yra skirtingi⁸⁶.

Pasak E. Matuizienės, baudžiamojo proceso teisingumo vykdymo funkcija negalėtų būti įgyvendinama, jeigu nebūtų atsižvelgiama į nukentėjusių nuo nusikalstamų veikų asmenų interesus, o tai reiškia, kad nukentėjusiojo vaidmuo procese yra reikšmingesnis nei vien tik kaip subjekto, kurio pranešimas apie nusikalstamą veiką ir parodymai įgalina prokurorą palaikyti kaltinimą⁸⁷. Svarbu neužmiršti, kad ir nukentėjusysis baudžiamajame procese turi teisę į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą, turi teisę į pagarbų elgesį, į žalos bei nuostolių atlyginimą. Pažymėtina, kad pagrindinės nukentėjusiojo teisės yra įtvirtintos keliuose BPK straipsniuose. Be BPK 28 straipsnio, kur numatytos bendros nukentėjusiojo teisės, dar daugelyje kitų BPK straipsnių, pavyzdžiui, BPK 44 straipsnio 10 dalyje, yra nustatytos nukentėjusiojo teisės ir pareigos. Socialinėse medijose pastabėtinas vis dar gajus įsitikinimas, kad daugelis baudžiamojo proceso nuostatų gina tik įtariamojo (kaltinamojo) teises, o nukentėjusiojo teisėms neskiriamas pakankamas dėmesys. Gintaras Goda su tokia nuomone kategoriškai nesutinka ir teigia, kad tokią kritiką galima suprasti tik tada, kai apie baudžiamąjį procesą samprotauja neprofesionalai⁸⁸. Sutiktina su autoriaus nuomone, nes dar 2012 m. spalio 25 d. priimta Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai, kurie užtikrina, kad nusikaltimų aukos gautų tinkamą informaciją, paramą ir apsaugą bei galėtų dalyvauti baudžiamajame procese. Valstybės narės užtikrina, kad aukos būtų pripažįstamos aukomis ir kad su jomis paramos aukoms ar atkuriamojo teisingumo tarnybose arba kompetentingose valdžios institucijose, kurių veikla susijusi su baudžiamuoju procesu, visuomet

⁸⁵ Matti Joutsen, „Victim Participation in Proceedings and Sentencing in Europe“, *International Review of Victimology* 3, (1994): 57–67, cituota iš Eglės Matuizienės, Nukentėjusiojo interesai baudžiamajame procese (Mykolo Romerio universitetas: Socialinių mokslų studijos, 2012), 1177-1198, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/abffdb3b-c6f0-4642-9f1c-9f9ccfe4dcc3/content>.

⁸⁶ Goda, *supra note*, 14: 178.

⁸⁷ Eglė Matuizienė, „Nukentėjusiojo interesai baudžiamajame procese“, *Socialinių mokslų studijos* 4(3), (2012): 1177-1198, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/abffdb3b-c6f0-4642-9f1c-9f9ccfe4dcc3/content>.

⁸⁸ Goda, *op. cit.*, 176.

būtų elgiamasi pagarbiai, jautriai individualiai, profesionaliai ir jų nediskriminuojant⁸⁹. Taigi nukentėjusiojo teisės baudžiamajame procese yra ne mažiau svarbios nei įtariamojo (kaltinamojo). Be kita ko, Gintaras Goda pabrėžia, kad prokuroro (manytina, kad teisinga būtų sakyti ir ikiteisminio tyrimo pareigūno, ar kitų baudžiamojo proceso dalyvių, pavyzdžiui, specialisto ar eksperto) elgesys su traukiamu baudžiamajon atsakomybėn asmeniu nukentėjusiajam netūrėtų kelti nepasitenkinimo⁹⁰.

Dažnu atveju tam, kad nukentėjusiojo teisės būtų tinkamai įgyvendintos, jam reikia tinkamos teisinės pagalbos. Atsižvelgiant į tai, baudžiamajame procese reikšmingas vaidmuo tenka prokurorui, kuris, vykdydamas savo funkcijas, turi pareigą sudaryti sąlygas nukentėjusiajam realiai pasinaudoti jam suteiktomis teisėmis. Konstitucijos 118 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad įstatymo numatytais atvejais prokuroras gina asmens, visuomenės bei valstybės teises ir interesus. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatyme numatyta, kad prokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu <...>⁹¹. Teismų praktikoje taip pat pažymėta, jog prokuroras, yra universali institucija viešajam interesui ginti⁹². Be kita ko, BPK 117 straipsnyje numatyta, kad prokuroras, palaikantis kaltinimą, privalo pareikšti teisme civilinį ieškinį, jeigu šis nepareikštas, tais atvejais, kai nusikalstama veika padaryta žalos valstybei arba asmeniui, kuris dėl nepilnametystės, ligos, priklausomybės nuo kaltinamojo ar dėl kitų priežasčių negali ginti teisme teisėtą savo interesą, BPK 167 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad jeigu šio straipsnio 1 dalyje nurodytos nusikalstamos veikos turi visuomeninę reikšmę ar jomis padaryta žala asmeniui, kuris dėl svarbių priežasčių negali ginti teisėtą savo interesą, ir nėra nukentėjusiojo skundo ar jo teisėto atstovo pareiškimo, ikiteisminis tyrimas dėl šių veikų privalo būti pradėtas prokuroro reikalavimu. Remiantis tuo, kas išdėstyta, prokuroras privalo imtis visų priemonių, kad būtų apgintas viešasis interesas, pažeidimas būtų pašalintas⁹³ bei nukentėjusiojo teisės atkurtos ir jis būtų apsaugotas nuo nusikalstamų veikų. Viena iš prokuroro funkcijų yra užtikrinti teisėtumą⁹⁴,

⁸⁹ „2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR“, EUR-LEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lit/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>.

⁹⁰ Goda, *supra note*, 14: 179.

⁹¹ „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“, INFOLEX, žiūrėta, 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/ta/4699>.

⁹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/684467>.

⁹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 12 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/482478>.

⁹⁴ „2010 m. balandžio 30 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis Nr. AS-525-231/2010“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 12 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/159699>.

tad prokuroro vaidmuo siekiant, kad proceso šalių teisė į teisingą bylos nagrinėjimą būtų užtikrinta, yra itin svarbus.

Pasak Gintaro Godos, nukentėjusiojo ir traukiamojo baudžiamajon atsakomybės asmens procesinių teisių lyginimas tam tikrais atvejais yra beprasmis, o traukiamų baudžiamajon atsakomybės asmenų teises priešinti su nukentėjusiųjų teisėmis yra klaidinga⁹⁵. Autorės nuomone, manytina, kad kalbant apie šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principą, svarbu suprasti, jog proceso šalys baudžiamajame procese dažniausiai siekia visiškai skirtingų tikslų, tačiau tą daryti turi vienodomis sąlygomis, nekenkiant viena kitai. Teisinėje doktrinoje yra nurodyta, jog kiekviena iš bylos šalių turi naudotis lygiomis galimybėmis pristatyti savo bylą teismo bylos nagrinėjimo metu, nė vienai jų negali būti teikiamas pranašumas oponento atžvilgiu. Be to, ypač svarbus momentas – įtariamąjo (kaltinamojo) teisės užduoti klausimus kaltinimo liudytojams įgyvendinimas⁹⁶. Būtent tai ir yra pabrėžiama EŽTT jurisprudencijoje.

EŽTT formuoja teismų praktiką, kuri, be kita ko, yra privaloma ordinariniams teismams, todėl yra labai svarbu ją analizuoti siekiant atskleisti šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principo turinį. Atlikus EŽTT praktikos analizę nustatytos, kelios pagrindinės minėto kriterijaus problemos: 1) realios, o ne formalios galimybės kiekvienai bylos šaliai pareikšti savo poziciją tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir kitai šaliai užtikrinimas; 2) kaltinamojo ir kitų proceso dalyvių teisė apklausti liudytojus bei ginčyti priešingos šalies pateiktus įrodymus.

Prieš analizuojant EŽTT sprendimus dėl šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principo, pažymėtina, kad teismas byloje *Feldbrugge prieš Nyderlandus, Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę* nustatė, jog lygiateisiškumo reikalavimas, t. y. sąžiningos pusiausvyros tarp šalių principas, iš esmės taikomas tiek civilinėse bylose, tiek baudžiamosiose bylose⁹⁷. Todėl darbo autorė pabrėžia, kad šiame skyriuje, siekiant geriau atskleisti šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principo turinį, geriau suvokti minėtų problemų esmę, labiau argumentuoti daromas išvadas, gali būti analizuojamos ne tik baudžiamosios, bet ir civilinės bylos.

Pirmoji ir viena esminių šalių procesinio lygiateisiškumo principo įgyvendinimo problemų yra realios, o ne formalios galimybės kiekvienai bylos šaliai pareikšti savo poziciją tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir kitai šaliai užtikrinimas. Taikant praktikoje šį principą gali kilti klausimas, ar šalims visais atvejais sudaromos vienodos procesinės galimybės susipažinti su bylos medžiaga, teikti įrodymus bei pasisakyti dėl kitos šalies argumentų.

⁹⁵ Goda, *supra note*, 14: 178-179.

⁹⁶ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 58-59.

⁹⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. gegužės 29 d. sprendimas *Feldbrugge prieš Nyderlandus* (Petición Nr. 8562/79)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57486%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57486%22]}), *supra note*, 63.

Visų pirma, darbo autorė nori pažymėti, kad EŽTT sprendime *Steel ir Morris prieš Jungtinę Karalystę* konstatavo, jog teisingo teismo koncepcijos esmė yra tai, kad bylos šaliai nebūtų atimta galimybė veiksmingai pateikti savo argumentus teisme, ir kad ji galėtų naudotis lygiomis teisėmis su priešinga šalimi⁹⁸. Byloje nustatyta, kad pareiškėjui buvo atsisakyta suteikti teisinę pagalbą, o tai atėmė iš jo galimybę veiksmingai gintis teisme ir tai prisidėjo prie „nepriimtinos nelygybės“. Pabrėžtina, jog minėtoje byloje išaiškinta, kad lygiateisiškumas nėra tik formaliai taikomas principas, jis turi būti naudojamas realiai praktikoje, taigi šiuo atveju buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis. Nustatyta, kad tinkamas teisinės pagalbos nebuvimas yra laikomas lygiateisiškumo principo pažeidimu. Taip pat byloje *Case of Dombo Beheer B.V. prieš Nyderlandus* pareiškėjas teigė, kad buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, nes jo pasiūlytas liudytojas nebuvo apklaustas, o kitos šalies liudytojas buvo apklaustas, todėl taip buvo sukurta procesinė nelygybė tarp šalių. Byloje *Nideröst-Huber prieš Šveicariją* pareiškėjas teigė, kad problema kilo dėl to, kad jam nebuvo suteikta galimybė susipažinti su kitos šalies pateiktais dokumentais ir juos pakomentuoti, todėl buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis. Byloje *Regner prieš Čekijos Respubliką* pareiškėjas skundėsi, kad negavo prieigos prie visos bylos medžiagos, nes dalis jos buvo įslaptinta ir dėl to buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis. Šiose bylose EŽTT pabrėžė, kad bylose, kuriose susiduria priešingi interesai, „šalių lygybė“ reiškia, kad kiekvienai šaliai turi būti suteikta pagrįsta galimybė pateikti savo argumentus, įskaitant įrodymus, sąlygomis, kurios nesudarytų nepalankumo padėties prieš kitą šalį, kiekvienu konkrečiu atveju nacionalinės institucijos turi užtikrinti, kad būtų laikomasi „teisingo bylos nagrinėjimo“ reikalavimų. Minėtose bylose pakartota, kad lygiateisiškumo principas reikalauja, jog kiekvienai šaliai būtų suteikta pagrįsta galimybė pateikti savo argumentus sąlygomis, kurios nesudaro jai didelio nepalankumo padėties prieš savo oponentą, o sąžiningo teismo koncepcija iš esmės reiškia, kad visos bylos šalys turi teisę susipažinti su visais pateiktais įrodymais ar pastabomis ir juos komentuoti⁹⁹. Šiek tiek vėliau EŽTT sprendime *Öcalan prieš Turkiją*, kurioje pareiškėjui nebuvo užtikrintos tinkamos sąlygos pasirengti gynybai, tai yra, jis: neturėjo galimybės pasinaudoti advokato pagalba, kol buvo sulaikytas policijoje; negalėjo bendrauti su savo advokatais, kad pareigūnai negirdėtų; buvo apribotas jo advokatų apsilankymų skaičius ir trukmė; jis negalėjo susipažinti su bylos medžiaga

⁹⁸ *Supra note*, 63.

⁹⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. spalio 27 d. sprendimas *Dombo Beheer B.V. prieš Nyderlandus* (Petijijos Nr. 14448/88)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57850%22%7D>}, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas *Regner prieš Čekijos Respubliką* (Petijijos Nr. 35289/11)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22%3A%22document%22%2C%22itemid%22%3A%22001-177299%22%7D>}, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 18 d. sprendimas *Nideröst-Huber prieš Šveicariją* (Petijijos Nr. 18990/91)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-58199%22%7D>}.

iki vėlyvos proceso stadijos; advokatai neturėjo pakankamai laiko tinkamai susipažinti su byla; teismas taip pat konstatavo, kad lygybės principas yra tik viena iš platesnės teisingo teismo sąvokos ypatybių, kuri taip pat apima pagrindinę teisę į baudžiamąjį procesą, kuris turi būti kontradiktorinis. Teisė į kontradiktorinį procesą baudžiamojoje byloje reiškia, kad tiek kaltinimui, tiek gynybai turi būti suteikta galimybė susipažinti su kitos šalies pateiktomis pastabomis ir įrodymais bei juos komentuoti. Yra įvairių būdų, kaip nacionalinė teisė gali atitikti šį reikalavimą. Tačiau, kad ir koks būdas būtų pasirinktas, jis turėtų užtikrinti, kad kita šalis žinotų, kad buvo pateiktos pastabos, ir turėtų realią galimybę jas komentuoti¹⁰⁰. Taigi EŽTT praktikoje dažnai akcentuojamas ne formalus procesinių teisių egzistavimas, bet reali galimybė jomis pasinaudoti. Dar 2023 m. birželio 13 d. EŽTT sprendime *UAB „Braitin“ prieš Lietuvą*, kur pareiškėja skundėsi, kad jai nebuvo užtikrinta teisė į teisingą bylos išnagrinėjimą neatskleidus įslaptintos medžiagos, pabrėžė, kad tarpusavyje glaudžiai sąveikaujantys proceso rungtyniškumo ir šalių lygiateisiškumo principai yra esminiai „teisingo bylos nagrinėjimo“ pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį aspektai. Jie reikalauja „teisingos pusiausvyros“ tarp proceso šalių. Buvo pakartota, kad kiekvienai bylos šaliai turi būti suteikta pagrįsta galimybė pareikšti savo poziciją tokiomis pat sąlygomis, kaip ir kitai šaliai; viena ginčo šalis negali atsidurti žymiai nepalankesnėje padėtyje nei jos oponentas, tačiau nagrinėjamu atveju Konvencijos 6 straipsnis nebuvo pažeistas¹⁰¹.

Nacionalinėje jurisprudencijoje šalių procesinio lygiateisiškumo principas taip pat aiškinamas atsižvelgiant į EŽTT formuojamą doktriną. LAT tiek civilinėse, tiek baudžiamosios bylose remiasi EŽTT praktika, nustato šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo pažeidimus.

Kasacinis teismas remiantis EŽTT praktika yra nustatęs tokių pažeidimų. Civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2009 teismas konstatavo, kad apeliacinis teismas pažeidė atsakovo teisę į bylos šalių lygiateisiškumą ir teismo proceso rungtyniškumą (CPK 12, 17 straipsniai). Byloje buvo nustatyta, jog viena šalis buvo netinkamai informuota apie apeliacinį procesą, ir nors proceso greitumas yra svarbi siekiamybė, tačiau ji negali pateisinti vieno iš esminių principų – šalių teisės į rungtynišką procesą – nepaisymo. Taigi, LAT vadovaudamasis EŽTT teismų sprendimais konstatavo, kad siekiant užtikrinti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtintą Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, būtina šalis tinkamai informuoti apie apeliacinį procesą ir suteikti galimybę pasisakyti dėl pateiktų argumentų¹⁰². Byloje Nr. e3K-3-201-943/2024 atsakovas teigė, jog teismas

¹⁰⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gegužės 12 d. sprendimas *Öcalan prieš Turkiją* (Petición Nr. 46221/99)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-69022%22%7D>.

¹⁰¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. rugsėjo 13 d. sprendimas *UAB Braitin prieš Lietuvą* (Petición Nr. 13863/19)“, HUDOC, žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-225221%22%7D>.

¹⁰² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2009“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/t/123378>.

pažeidė jo teisę į teisingą teismą ir teisę būti išklausytam, nes teismas atsisakė priimti jo pateiktus procesinius prašymus. LAT nesutiko su tokia atsakovo pozicija, išaiškino, jog tai, kad teismui teikti procesiniai prašymai nebuvo priimti, neužkirto kelio atsakovui, kuris buvo tinkamai informuotas apie vykstantį teismo procesą ir jame dalyvavo, gintis nuo pareikšto ieškinio, teismui pristatant savo nesutikimo su ieškiniu bei teismo sprendimu argumentus. Be to, vadovavosi EŽTT suformuota teismų praktika, pabrėžė, kad proceso šalių lygybės principas, esantis sudėtine platesnės teisingo bylos nagrinėjimo koncepcijos dalimi, reikalauja, jog kiekviena šalis turėtų prieinamą galimybę pristatyti savo bylą tokiu būdu, kuris nepastatytų jos į žymiai nepalankesnę padėtį, palyginus su oponentu. Nurodė, jog šalių lygybės principas prarastų prasmę, jei vienai iš jų nebūtų pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad ji turėtų galimybę jame dalyvauti, norėdama įgyvendinti savo teises, įtvirtintas nacionalinėje teisėje, kai tuo metu kita šalis tokias savo teises veiksmingai įgyvendina. Taigi siekiant užtikrinti teisę į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtintą Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje, būtina šalims suteikti galimybę pasisakyti dėl pateiktų argumentų¹⁰³.

Byloje Nr. 2K-45-719/2022 nuteistasis teigė, jog apeliacinės instancijos teismas nesilaikė lygiateisiškumo ir rungimosi principų, kasatoriaus kaltę grindė byloje esančiais vaizdo įrašais, neatlikęs išsamaus jų tyrimo, neperžiūrėjęs jų teismo posėdyje ir nesudaręs galimybės proceso dalyviams pateikti pastabų, taip suvaržė kaltinamojo teisę į gynybą¹⁰⁴. LAT, išnagrinėjęs kasacinį skundą, šių nuteistojo argumentų nepaneigė, nurodė, jog apeliacinės instancijos teismas neatsižvelgė į byloje surinktų įrodymų visumą, dėl to pažeidė BPK 20 straipsnio 5 dalies (t. y. ištirtus įrodymus įvertino atskirai nuo jų visumos, nelygino tarpusavyje, klaidingai pasisakė dėl atskirų įrodymų turinio), 331 straipsnio 1 ir 2 dalių reikalavimus ir tai sukliudė apeliacinės instancijos teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti teisingą sprendimą. Nustatė, kad apeliacinės instancijos teismas padarė teisės taikymo klaidą. Kitoje byloje LAT, vadovaujantis EŽTT jurisprudencija konstatavo, kad neinformuojant kasatorės apie apeliacinės instancijos teismo posėdį, buvo suvaržytos jos BPK 28 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos teisės: pateikti prašymus, dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, pasakyti baigiamąją kalbą, pažeisti rungimosi, proceso šalių lygiateisiškumo principai ir BPK 322 straipsnio 2 dalies nuostatos, įtvirtinančios nukentėjusiojo teisę dalyvauti bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme ir įpareigojančios teismą tinkamai ir laiku informuoti nukentėjusįjį apie teismo posėdį. Teisėjų kolegija šiuos BPK pažeidimus pripažino esminiais, nes jie sukliudė teismui išsamiai ir nešališkai išnagrinėti bylą ir priimti

¹⁰³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-943/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2268257>.

¹⁰⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-45-719/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2070640>.

teisingą sprendimą (BPK 369 straipsnio 3 dalis)¹⁰⁵. Minėtoje teismo nutartyje, remiantis EŽŽT praktika, buvo išaiškinta, kad nukentėjusiojo teisės išplaukia iš Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies, kad šalių procesinės lygybės principas – vienas iš platesnės teisingo bylos nagrinėjimo koncepcijos elementų – reikalauja, kad kiekviena šalis turėtų tinkamą galimybę pristatyti bylą tokiomis sąlygomis, kad jos padėtis nebūtų kur kas nepalankesnė nei priešingos šalies. Iš esmės, pagal šį principą šalys turi turėti galimybę žinoti ir pasisakyti dėl visų įrodymų byloje ir pateiktų pastabų, siekdamas daryti įtaką teismo sprendimui. Šiuo aspektu EŽTT sprendimuose nuosekliai pabrėžiama, kad Konvencijos tikslas yra užtikrinti realias ir veiksmingas, o ne teorines ar iliuzines teises. Šalių procesinės lygybės principas prarastų prasmę, jei vienai iš jų nebūtų pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad ji turėtų galimybę jame dalyvauti, jei nuspręstų įgyvendinti savo teises, nustatytas nacionalinėje teisėje, kai tuo metu kita šalis tokias savo teises veiksmingai įgyvendintų. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nesuteikia bylos šalims teisės gauti procesinius dokumentus tam tikra forma, tačiau, siekiant įgyvendinti teisingumą, bylos šalys apie teismo posėdį turėtų būti informuotos taip, kad ne tik sužinotų posėdžio datą ir vietą, bet ir turėtų pakankamai laiko savo pozicijai parengti ir pasiruošti dalyvauti posėdyje. Byloje Nr. 2K-7-53-489/2023 kasaciniuose skunduose buvo teigiama, kad bylą nagrinėję teismai pažeidė teisę į teisingą ir nešališką teismą, nes nesudarė gynybai galimybės pašalinti prieštaravimus asmens parodymuose, netyrė gynybos versijos, apeliacinės instancijos teismas atmetė gynybos prašymą apklausti asmenis, be to, pažeidė reikalavimą tiesioginio žodinio nagrinėjimo tvarka ištirti bylos įrodymus. LAT, atsakydamas į kasacinių skundų argumentus, pabrėžė, kad esminis teisės į teisingą bylos nagrinėjimą aspektas yra baudžiamosios bylos nagrinėjimo teisme rungtyniškumas ir šalių lygybė tarp kaltinimo ir gynybos. Realizuojant teisę į rungtyniškumą grindžiamą bylos nagrinėjimą teisme, tiek asmenį kaltinančiai pusei, tiek gynybai turi būti suteikta galimybė žinoti apie kitos šalies pateiktas pastabas bei įrodymus ir juos komentuoti¹⁰⁶. Visgi šioje byloje išplėstinės kasacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, patikrinusi bylą teisės taikymo aspektu pagal paduotų kasacinių skundų argumentus, nenustatė BPK 20 straipsnio ir kitų kasaciniuose skunduose nurodytų BPK reikalavimų pažeidimų, kurie būtų pripažinti esminiais. Nustatė, kad atskiri prašymai, kurie buvo apsvaistyti ir pripažinti nepagrįstais, nerodo jokio BPK nuostatų pažeidimo. Prašymai apklausti liudytojus buvo motyvuotai ir pagrįstai atmesti, o bylą nagrinėjęs pirmosios instancijos teismas ištyrė dokumentus teismo posėdžio metu, dėl to nėra pagrindo kasacinio

¹⁰⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-387/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2056456>.

¹⁰⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-53-489/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2174192#B_0.

skundo teiginiams, kad, darydami išvadas apie bylos aplinkybes, teismai pažeidė reikalavimą tiesioginio žodinio nagrinėjimo tvarka ištirti šiuos bylos įrodymus.

Antroji ir labai reikšminga šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo problema baudžiamajame procese yra susijusi su kaltinamojo ir kitų proceso dalyvių teise apklausti liudytojus bei ginčyti priešingos šalies pateiktus įrodymus. Ši teisė yra įtvirtinta įstatyme, tačiau praktikoje gali kilti klausimas, ar visais atvejais užtikrinama reali ir efektyvi galimybė patikrinti liudytojų parodymų patikimumą.

EŽTK 6 straipsnio 3 dalies d punkte numatyta, jog kaltinamasis turi teisę pats apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad tie liudytojai būtų apklausti ir kad gynybos liudytojai būtų iškviesti ir apklausti tomis pat sąlygomis, kokios taikomos kaltinimo liudytojams. EŽTK 6 straipsnio 3 dalies d punkto pažeidimas paprastai reiškia ir lygiateisiškumo principo pažeidimą, nes kaltinamajam nesuteikiama reali galimybė ginčyti kaltinimo įrodymų. Byloje *Kostovski prieš Nyderlandus* pareiškėjas teigė, kad jam nebuvo sudaryta galimybė apklausti kaltinimo liudytojų. EŽTK byloje nustatė Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies d punkto pažeidimą ir konstatavo, jog byloje visi įrodymai turi būti pateikiami kaltinamojo akivaizdoje viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti kontradiktorinį ginčo nagrinėjimą. Kaltinamajam turi būti suteikta tinkama ir derama galimybė užginčyti ir apklausti prieš jį liudijantį liudytoją, kai liudytojas duoda parodymus arba vėlesniame proceso etape¹⁰⁷. Byloje *Doorson prieš Nyderlandus* situacija buvo panaši, pareiškėjas taip pat teigė, kad jis neturėjo galimybės apklausti anoniminių liudytojų, todėl gynyba negalėjo patikrinti jų įrodymų patikimumo. EŽTT teko vertinti, ar anonimiškumo suteikimas liudytojams nepažeidė kaltinamojo teisės apklausti liudytojus pagal EŽTK 6 straipsnio 3 dalies d punktą. Teismas pripažino, kad anonimiškumo išlaikymas gynybai sukėlė tam tikrų sunkumų, kurie įprastai neturėtų būti būdingi baudžiamajam procesui. Vis dėlto buvo konstatuota, kad šie gynybos apribojimai buvo pakankamai kompensuoti nacionalinių teismų taikytomis procedūrinėmis garantijomis. Anoniminiai liudytojai buvo apklausti apeliacinės instancijos teisme dalyvaujant teisėjui, kuris žinojo jų tapatybę, taip pat dalyvaujant pareiškėjo gynėjui, turėjusiam galimybę užduoti liudytojams klausimus (išskyrus tuos, kurie galėtų atskleisti jų tapatybę). Be to, teisminėms institucijoms buvo pateikta informacija, leidžianti įvertinti šių liudytojų parodymų patikimumą. Ir nors akivaizdu, kad pareiškėjui (kaltinamajam) būtų buvę geriau dalyvauti liudytojų apklausose, teismas, atsižvelgdamas į būtinybę apsaugoti liudytojų saugumą, padarė išvadą, kad pareiškėjo gynybos teisės nebuvo pažeistos, todėl Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis

¹⁰⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. lapkričio 20 d. sprendimas *Kostovski prieš Nyderlandus* (Petición Nr. 11454/85)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57615%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57615%22]}).

kartu su 6 straipsnio 3 dalies d punktu nebuvo pažeisti¹⁰⁸. Taigi, nors šioje byloje kaltinamasis negalėjo realiai užduoti klausimų anoniminiams liudytojams, EŽTT konstatavo, jog tai nebuvo EŽTK 6 straipsnio 3 dalies d punkto pažeidimas. Tačiau pažymėtina, jog tokios situacijos yra išskirtinės, jos pasitaiko ganėtinai retai. Nes jau byloje *Van Mechelen ir kiti prieš Nyderlandus* teismas konstatavo, jog buvo pažeistas EŽTK 6 straipsnio 1 dalis ir 3 dalies d punktas. Byloje pareiškėjas nurodė, kad jį nuteisiant iš esmės buvo remiamasi tik anonimiškai apklaustų liudytojų parodymais, kurių gynyba neturėjo realios galimybės apklausti. EŽTT išaiškino, kad kaltinamajam turi būti suteikta tinkama ir reali galimybė ginčyti ir apklausti prieš jį liudijantį liudytoją – arba tuo metu, kai šis duoda parodymus, arba vėlesniame proceso etape ir priminė, kad apkaltinamasis nuosprendis negali būti grindžiamas vien tik arba lemiama apimtimi anoniminiais parodymais¹⁰⁹. Jau ganėtinai plačiai šiuo klausimu išplėtotą teismų praktiką papildė ir sprendimas byloje *Al-Khawaja ir Tahery prieš Jungtinę Karalystę*, kur EŽTK iš esmės pabrėžė, kad pagrindinis principas yra tas, kad kaltinamasis baudžiamajame procese turi turėti efektyvią galimybę ginčyti prieš jį pateiktus įrodymus¹¹⁰. Šis principas reikalauja ne tik, kad kaltinamasis žinotų savo kaltintojų tapatybę, kad galėtų įvertinti jų patikimumą ir sąžiningumą, bet ir galėtų patikrinti jų parodymų tikrumą ir patikimumą – klausdamas liudytojų savo akivaizdoje, tiek tuo metu, kai liudytojas duoda parodymus, tiek vėlesniame proceso etape. O kaltinamojo nuteisimas, remiantis vien tik arba daugiausia liudytojų parodymais, kurių kaltinamasis negali ginčyti jokių proceso etapu, nepagrįstai riboja gynybos teises, todėl nuteisimas, remiantis vien tik arba lemiamu šio liudytojo parodymų naudojimu, būtų neteisingas. Byloje *Schatschaschwili prieš Vokietiją* teismas išsprendė dar vieną, šiuo metu itin aktualų teisės taikymo klausimą. Pareiškėjas teigė, kad teismų sprendimuose buvo remiamasi liudytojų parodymais, kurie buvo apklausti tik ikiteisminio tyrimo metu, o gynyba neturėjo galimybės jiems užduoti klausimų. EŽTT nurodė, kad ikiteisminio tyrimo metu gautų parodymų naudojimas kaip įrodymų savaime neprieštarauja 6 straipsnio 1 ir 3 dalies d punktam, jeigu buvo gerbiamos gynybos teisės, tačiau Teismo nuomone, suteikti kaltinamajam galimybę bent jau ikiteisminio tyrimo stadijoje, per jo gynėją, apklausti pagrindinį kaltinimo liudytoją yra svarbi procesinė garantija, užtikrinanti kaltinamojo gynybos teises, jos nebuvimas turi didelę reikšmę vertinant bendrą proceso teisingumą pagal EŽTK 6 straipsnio 1 dalį ir 3 dalies

¹⁰⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. kovo 26 d. sprendimas Doorson prieš Nyderlandus (Petijios Nr. 20524/92)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57972%22%7D>.

¹⁰⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. balandžio 23 d. sprendimas Van Mechelen ir kiti prieš Nyderlandus (Petijios Nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93 ir 22056/93)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58030%22%7D>.

¹¹⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas Al Khawaja ir Tahery prieš Jungtinę Karalystę (Petijios Nr. 26766/05 ir 22228/06), HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-108072%22%7D>.

d punktą¹¹¹. Taigi, remiantis EŽTT praktika, gynyba turi turėti realią galimybę apklausti liudytojus, o jei liudytojai nedalyvauja teisminiame procese, tam reikia itin rimtos priežasties, be to negali būti, kad liudytojų parodymai būtų vieninteliai ar lemiami ir neturėtų jokių kitų atsvarų.

Kaip jau ir minėta, nacionalinėje teismų praktikoje šalių procesinio lygiateisiškumo principas aiškinamas atsižvelgiant į EŽTT formuojamą doktriną. Tad darbo autorė, atlikusi trumpą LAT nutarčių analizę, nustatė pagrindines ir dažniausiai pasikartojančias problemas, kalbant apie kaltinamojo ir kitų proceso dalyvių teisę apklausti liudytojus bei ginčyti priešingos šalies pateiktus įrodymus. Byloje Nr. 2K-220-719/2021 kasatoriaus nurodė, kad neapklausus nukentėjusiosios teisiamaajame posėdyje byla buvo išnagrinėta neišsamiai. Pažymėtina, kad byloje nukentėjusioji buvo mažametė, nukentėjusi nuo seksualinio nusikaltimo. Kasacinis teismas nurodė, kad siekiant išvengti galimo teisės į gynybą pažeidimo, svarbu kaltinamajam (jo gynėjui) suteikti galimybę užduoti klausimus nukentėjusiajam (liudytojui) dar ikiteisminio tyrimo metu. Tačiau nagrinėjamoje byloje nukentėjusioji buvo apklausta ikiteisminio tyrimo teisėjo, dalyvaujant psichologei, ir nors kaltinamasis apklausoje nedalyvavo, jam atstovavo jo gynėjas, pastarasis aktyviai naudojosį teise užduoti nukentėjusiai klausimus, taigi nagrinėjamu atveju, atliekant nukentėjusiosios apklausą, buvo imtasi tinkamų priemonių, kad būtų užtikrinta nuteistojo teisė į gynybą. Be to, nukentėjusiosios nedalyvavimo teismo procese priežastis šioje situacijoje buvo itin svarbi. Teismo psichiatrijos, teismo psichologijos ekspertizės akte nukentėjusiajai buvo nustatytas laikinas psichikos sutrikimas, nurodyta, kad, atsižvelgiant į jos amžių, santykį su kaltinamuoju (nuteistuoju) ir emocinę būseną, jai diagnozuotą laikiną psichikos sutrikimą, nukentėjusiai nerekomenduojama dalyvauti teisiniame bylos nagrinėjime. Taigi, teismai pagrįstai nutarė, kad nukentėjusiosios dalyvavimas teismo posėdžiuose ir jos apklausa teisme negalimi. Be kita ko, bylos nagrinėjimo pirmosios ir apeliacinės instancijos teismo posėdžiuose metu nei nuteistasis, nei jo gynėjas nepareiškė prašymo pakartotinai apklausti nukentėjusiąją. Klausimas dėl pakartotinės nukentėjusiosios apklausos buvo keliamas tik nuteistojo gynėjo kasaciniame skunde¹¹². Byloje Nr. 2K-494-677/2015 kasatorė teigė, jog buvo pažeista BPK 184 straipsnio 4 dalis, jai nebuvo sudaryta galimybė dalyvauti mažamečio apklausoje ir pateikti jam klausimų. Byloje nustatyta, kad kaltinamoji (nuteistoji) nebuvo pakviesta dalyvauti apklausiant nukentėjusiąją pas ikiteisminio tyrimo teisėją, tačiau pabrėžtina, jog mažametis nukentėjusysis pas ikiteisminio tyrimo teisėją buvo apklaustas dar tada, kai kaltinamoji (nuteistoji) nebuvo įtariamoji. Todėl BPK 184 straipsnio 4 dalies reikalavimai nebuvo pažeisti. Be to, kasacinis teismas, vadovaudamasis EŽTT praktika,

¹¹¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. sprendimas Schatschaschwili prieš Vokietiją (Petición Nr. 9154/10)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-159566%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-159566%22]}).

¹¹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-220-719/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2046768#B_0.

nurodė, kad nagrinėjamoje byloje teismų sprendimas nekviešti į teismo posėdį mažamečio nukentėjusiojo buvo priimtas atsižvelgiant į vaiko interesus. Nukentėjusiojo parodymų vaizdo ir garso įrašas buvo paskelbtas pirmosios instancijos teismo posėdyje, o tai leido tiek bylą nagrinėjančiam teismui, tiek kasatorei ir jos gynėjui stebėti, kaip buvo atliekama nukentėjusiojo apklausa, vertinti jo elgesį bei įvertinti jo pasakojimo patikimumą. Apeliacinės instancijos teismo sprendimas pakartotinai neklausinėti mažamečio nukentėjusiojo buvo taip pat pagrįstas, nes jis nebūtų prisidėjęs prie papildomo bylos aplinkybių išaiškinimo, be to, ikiteisminio tyrimo metu teisėjui duoti mažamečio nukentėjusiojo parodymai nebuvo vieninteliai ir lemiami nuteistosios kaltę patvirtinantys įrodymai, todėl teismas rėmėsi mažamečio nukentėjusiojo ikiteisminio tyrimo teisėjui duotais parodymais ta apimtimi, kuria jie patvirtino kitų asmenų parodymus¹¹³. Teismas pabrėžė teisės taikymo taisyklę, jog siekiant išvengiant galimo teisės į gynybą pažeidimo, svarbu kaltinamajam (jo gynėjui) suteikti galimybę pateikti (liudytojui) nukentėjusiajam klausimų dar ikiteisminio tyrimo metu, tačiau šiuo atveju, teisėjų kolegija daro išvadą, kad teismai, nagrinėdami šią bylą, esminių baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimų nepadarė. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-539-976/2015 kasatorius nurodė, kad teismai, neužtikrinę jam teisės užduoti klausimus mažametei nukentėjusiajai (kuri buvo seksualinio nusikaltimo auka), padarė esminį baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimą. Teisėjų kolegija nagrinėjamoje byloje nesutiko su nuteistojo argumentais, pakartojo tą pačią teisės taisyklę, jog siekiant įgyvendinti BPK 186 straipsnyje numatytus jaunesnių kaip 18 metų nukentėjusiųjų apklausos reikalavimus (būtent dėl jų apsaugos nuo pernelyg didelio žalingo baudžiamojo proceso poveikio) ir išvengti galimo teisės į gynybą pažeidimo, svarbu kaltinamajam (jo gynėjui) suteikti galimybę užduoti klausimus nukentėjusiajam (liudytojui) dar ikiteisminio tyrimo metu. Nagrinėjamos bylos kontekste pažymėjo, kad EŽTT jurisprudencijoje, taip pat kasacinėse nutartyse formuojama praktika, kad tokia situacija, kai apkaltinamasis nuosprendis yra pagrįstas vien tik arba lemiamą apimtį parodymais asmens, kurio kaltinamasis negalėjo apklausti ir neturėjo galimybių, kad jis būtų apklaustas ikiteisminio tyrimo stadijoje arba nagrinėjant bylą teisme, pati savaime nebūtinai lemia gynybos teisių apribojimą su Konvencijos 6 straipsnyje įtvirtintomis garantijomis nesuderinama apimtimi. Byloje galima panaudoti anksčiau duotus liudytojo parodymus, net jeigu gynyba jokioje proceso stadijoje negalėjo jo apklausti, laikantis atitinkamų reikalavimų. Pirma, liudytojo nedalyvavimo teismo procese priežastis turi būti svarbi. Taip pat tuo atveju, kai liudytojas gynybos nebuvo apklaustas

¹¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-494-677/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1157143#B_0.

ankstesnėje proceso stadijoje, jo parodymų panaudojimas vietoj parodymų, duodamų tiesiogiai nagrinėjant bylą teisme, turi būti paskutinė priemonė¹¹⁴.

Išanalizavus pagrindines šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principo problemas, galima teigti, kad lygiateisiškumo principas įpareigoja bylą nagrinėjantį teisėją ar teisėjų kolegiją užtikrinti tinkamą bylos nagrinėjimą, tai yra, proceso šalių lygybę bylos nagrinėjimo metu. Kaip ir minėta, nacionalinių teismų sprendimuose galima rasti nustatytą šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo pažeidimų, tačiau kasacinis teismas tam dažnai užkerta kelią. Svarbu suvokti, kad šalių lygybė yra esminė rungimosi proceso struktūros sudedamoji dalis, todėl svarbu užtikrinti, kad abi šalys turėtų tas pačias teises, priešingu atveju bylos nagrinėjimo metu vyktų „nesąžininga kova“¹¹⁵.

Atlikta teisinės literatūros bei nacionalinių ir supranacionalinių teismų sprendimų apžvalga leidžia teigti, jog proceso šalių teisės turi būti lygios tam, kad būtų užtikrina abiejų šalių teisė į teisingą bylos nagrinėjimą viso baudžiamojo proceso metu. Nustatyta, jog teismų praktikoje šalių procesinis lygiateisiškumas suvokiamas kaip realus šios teisės užtikrinimas. Atlikus trumpą bylų analizę, nustatyta, kad praktikoje išlieka situacijų, kai ši teisė yra neužtikrinama vienai iš proceso šalių, ypač tais atvejais, kai viena šalis objektyviai turi didesnius finansus ar informacijos resursus. Darytina išvada, jog labai svarbu, kad lygiateisiškumo principas būtų tinkamai aiškinamas ir taikomas praktikoje, kad geriau tarnautų teisei į teisingą bylos nagrinėjimą.

2.2. Kaltinamojo teisė žinoti kuo yra kaltinamas

Kiekvienas asmuo kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu turi teisę žinoti, kuo jis konkrečiai yra kaltinamas, tai yra, kokia veika jam yra inkriminuota. Tik tokiu atveju kaltinamasis galės tinkamai pasiruošti gynybai. Kitu atveju gali būti pažeista įtariamojo (kaltinamojo) teisė į gynybą, į teisingą (sąžiningą) baudžiamąjį procesą. Svarbu pabrėžti, kad asmens teisė žinoti kuo jis yra kaltinamas yra konstitucinė, konvencinė bei tarptautinė teisė, kuri numatyta Konstitucijos 31 straipsnyje, EŽTK 6 straipsnyje, Chartijos 47 straipsnyje. Teisė žinoti įtarimo (kaltinimo) pagrindus – tai teisė žinoti, kas ir kuo konkrečiai jį kaltina, kokiais faktais ar duomenimis remdamasis, ir teisė užduoti kaltintojui klausimus¹¹⁶.

Procesinio įtarimo pareiškimo pagrindu laikomas duomenų apie tai, kad konkretus asmuo padarė nusikalstamą veiką, pakankamumas, nors įtarimo esmė ir konkreti ir išsami, konkretumas ir išsamumas nereiškia, kad įtariamajam turi būti atskleisti visi ikiteisminio tyrimo duomenys,

¹¹⁴ „2015 m. gruodžio 1 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-539-976/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 17 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1161592#B_0.

¹¹⁵ Antonio Cassese, *International criminal law* (Oxford: University press, 2003), 384, <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/62239/1/Antonio%20Cassese.pdf>.

¹¹⁶ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 135.

tačiau suteikiama informacija apie įtarimą savo turiniu turi būti išsami ir konkreti¹¹⁷. Ramūnas Jurgaitis taip pat nurodo, jog siekiant užtikrinti įtariamojo ir kaltinamojo teisę į gynybą, be kita ko, būtina užtikrinti įtariamojo teisę žinoti, kuo jis yra įtariamas, jo teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, o kaltinamajam – teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas ir gauti procesinį dokumentą, kuriame suformuluotas kaltinimas ir jį pagrindžiantys duomenys¹¹⁸. Taigi yra itin svarbu, jog prieš pradėdant procesinius veiksmus su įtariamuoju (kaltinamuoju), jam būtų išaiškinta, kuo jis konkrečiai įtariamas (kaltinamas). Pabrėžtina, kad ši teisė susijusi su teise skubiai ir išsamiai asmeniui suprantama kalba būti informuotam apie kaltinimo pobūdį ir pagrindą, teise į pakankamą laiką ir galimybes pasirengti savo gynybai, teise gauti kaltinamojo akto nuorašą, nagrinėjimo teisme ribomis ir kaltinimo pakeitimu teisme¹¹⁹. Marina Gušauskienė nurodo, jog įtariamojo (kaltinamojo) žinojimas apie iškilusį įtarimą (pareikštą kaltinimą), jo pagrindus bei motyvus yra logiškai grindžiama teisė, nulemta pačios gynybos esmės. Gintis galima tik tuomet, jei žinai grėsmės šaltinį, šiuo atveju – įtarimą (kaltinimą). Kriminalinė bausmė niekam negali būti paskirta be tinkamos teisminės procedūros, leidžiančios kaltinamajam žinoti viską, kas jam inkriminuojama ir kuo pagrįsti reiškiami kaltinimai, taip pat parengti ir pateikti įrodymus gynybai¹²⁰. Išsami informacija apie nusikalstamą veiką baudžiamajame procese yra itin svarbi, nes nuo jos pateikimo momento įtariamajam yra oficialiai pranešta apie jam pateikiamo kaltinimo faktinį ir teisinį pagrindą¹²¹. Apie asmens teisę žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas), būtina įsidėmėti, kad baudžiamajame procese neturi kilti jokių abejonių, jog asmeniui yra aiški jo, kaip įtariamojo ar kaltinamojo, teisinė padėtis, jo procesinės galimybės ir siekiamybės. Priešingu atveju nežinojimas ar abejonės dėl savo padėties, jeigu tai yra teisėjo, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo pareigūno neveiklumo baudžiamajame byloje padarinys (BPK 45 straipsnio reikalavimo nevykdymas), neatitinka demokratiniais pagrindais paremto baudžiamojo proceso esmės¹²². Kasacinis teismas yra konstatavęs, kad „asmens teisės žinoti, kuo jis kaltinamas (BPK 22 straipsnio 3 dalis) ir teisės pasirengti gynybai (BPK 44 straipsnio 7 dalis) sudėtiniai aspektai yra kaltinamajame akte išdėstytos nusikalstamos veikos faktinės aplinkybės ir jų teisinis įvertinimas

¹¹⁷ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 136.

¹¹⁸ Ramūnas Jurgaitis, „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos“, *Jurisprudencija* 6, 108 (2008): 67–75, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367160974251/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.

¹¹⁹ Jurka ir kt., *op. cit.*, 66-67.

¹²⁰ Marina Gušauskienė, „Minimalūs įtariamųjų teisių užtikrinimo standartai Europos Sąjungos teisėkūroje“, *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, (2013): 334-364, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/7a9baa5c-717d-4591-ae5d-fd91410651bb/content>.

¹²¹ Ažubalytė, Jurka, ir Zajančauskienė, *supra note*, 16: 195.

¹²² Jurka ir kt., *supra note*, 1: 72.

(veikos kvalifikavimas)¹²³. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs asmens teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas, svarbą: „asmuo negali būti pripažintas kaltu nusikaltimo padarymu ir kriminalinė bausmė niekam negali būti paskirta be tinkamos teisminės procedūros, leidžiančios kaltinamajam žinoti viską, kas jam inkriminuojama ir kuo pagrįsti reiškiami kaltinimai, taip pat parengti ir pateikti įrodymus gynybai.¹²⁴“. „Baudžiamasis procesas turi būti ir toks, kad nebūtų pažeistos ir asmens, įtariamo, kaltinamo padarius nusikalstamą veiką, konstitucinės teisės: turi būti užtikrinta jo teisė į gynybą, teisė turėti advokatą, teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, ir kt.¹²⁵“.

Pažymėtina, kad įtariamojo (kaltinamojo) teisė į gynybą, teisė žinoti kuo yra įtariamasis (kaltinamas) yra itin susijusi su teisė į tikslią lingvistinę pagalbą. Ši yra suprantama keliais aspektais: kaip teisė į vertimą žodžiu ir raštu, garantuojama asmenims, nepakankamai mokantiems ar nemokantiems kalbos, kuria vyksta procesas, taip pat asmenims, turintiems kalbos ar klausos sutrikimų; kaip teisė į nemokamą vertimą žodžiu baudžiamajame procese; kaip teisė į nemokamą proceso dokumentų vertimą¹²⁶. Teisės į tikslią lingvistinę pagalbą paskirtis yra užtikrinti įtariamajam galimybę veiksmingai dalyvauti procese, vykstančiame jam nesuprantama ar sunkiai suprantama kalba¹²⁷. Lietuvoje, jeigu įtariamasis nemoka lietuvių kalbos, ikiteisminiame tyrime jam užtikrinama teisė duoti parodymus, paaiškinimus, paduoti prašymus ir skundus gimtąja kalba arba kita kalba, kurią jis moka¹²⁸. Pabrėžtina, kad teisė į vertimą neapsiriboja vien kalbos (žodžių) verbaliniu (rašytiniu) vertimu. Ji apima vertimą ar pagalbą suprasti, pavyzdžiui, gestų ir mimikos kalbą¹²⁹: „Pareiga rūpintis įtariamaisiais ar kaltinamaisiais, kurių padėtis yra potencialiai blogesnė, ypač dėl to, kad jie turi fizinių sutrikimų, turinčių įtakos jų gebėjimui veiksmingai bendrauti, prisideda prie tinkamo teisingumo vykdymo. Todėl baudžiamojo persekiojimo, teisėsaugos bei teisminės institucijos turėtų užtikrinti, kad tokie asmenys galėtų veiksmingai pasinaudoti šioje direktyvoje numatytais teisėmis, pavyzdžiui, atsižvelgdamos į galimą pažeidžiamumą, turintį įtakos jų gebėjimui suprasti procesą bei būti suprastiems, ir imdamosi tinkamų veiksmų toms teisėms užtikrinti“¹³⁰. Tokiu atveju, kai teisme nustatytas BPK 8 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio

¹²³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2010“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/163712>.

¹²⁴ 2000 m. rugsėjo 19 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 118¹, 156¹ straipsnių, 267 straipsnio 5 punkto ir 317¹ straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, LRKT, žiūrėta 2026 m. vasario 3 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta345/content>.

¹²⁵ Supra note, 47.

¹²⁶ Gušauskienė, *supra note*, 119.

¹²⁷ Ibid.

¹²⁸ Ažubalytė, Jurka, ir Zajančauskienė, *supra note*, 16: 195.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ „Direktyva „Europos parlamento ir tarybos direktyva 2010/64/ES 2010 m. spalio 20 d. dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese“, EUR-LEX, žiūrėta 2026 m. kovo 14 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32010L0064>.

7 dalies, Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkto pažeidimas, baudžiamoji byla su kaltinamuoju aktu ar pareiškimu dėl bylos nagrinėjimo pagreitinimo proceso tvarka, perduodama prokurorui.

Nustatyta, kad EŽTK 6 straipsnio 3 dalies a punkte numatyta kaltinamojo teisė skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba būti informuotam apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą, 6 straipsnio 3 dalies e punkte numatyta kaltinamojo teisė nemokamai naudotis vertėjo pagalba, jeigu nesupranta ar nekalba teismo procese vartojama kalba, yra glaudžiai susijusios. Be šių garantijų įgyvendinimo nebūtų užtikrinamas teisingas (sąžiningas) bylos nagrinėjimas, nes kaltinamasis negalėtų veiksmingai pasinaudoti savo gynybos teisėmis.

Minėta teisė Lietuvoje įgyvendinama BPK 21 straipsnio 4 dalimi, kuri numato, jog įtariamojo teisė žinoti, kuo jis įtariamas, be kita ko, BPK 22 straipsnio 3 dalimi, nurodančia, kad kaltinamasis turi teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas ir gauti kaltinamojo akto nuorašą. Taip pat BPK 44 straipsnio 7 dalimi, užtikrinančia kiekvieno nusikalstamos veikos padarymu įtariamo ar kaltinamojo asmens teisę, kad jam suprantama kalba būtų skubiai ir nuodugniai pranešta apie jam pareikšto kaltinimo pobūdį bei pagrindą tam, kad turėtų pakankamai laiko bei galimybių pasirengti gynybai, bei BPK 187 straipsniu, kuris reglamentuoja pranešimo apie įtarimo įteikimo tvarką. Pažymėtina, jog kaltinamojo teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, numatyta ne tik BPK 22 straipsnio 3 dalyje. Pagal BPK 10 straipsnį, kaltinamojo teisė žinoti, kuo yra kaltinamas, yra tiesiogiai susijusi su prokuroro ir teismo pareiga užtikrinti kaltinamojo teisę į gynybą. Generalinio prokuroro rekomendacijose dėl kaltinamojo akto surašymo ir perdavimo teismui patvirtinimo 12 punkte numatyta, kad siekiant nepažeisti įtariamojo teisės į gynybą, BPK 219 straipsnio 1 dalies 3 punkte reikalaujamas nusikalstamos veikos aprašymas turi atitikti BPK 187 straipsnyje numatyto pranešimo apie įtarimą turinį¹³¹. Raimundas Jurka pabrėžia, kad vienai esminių BPK korekcijų, jog prokuroras įpareigojamas nurodyti visus duomenis, kuriais grindžiamas kaltinimas, įtakos turėjo EŽTK 6 straipsnio 3 dalies a papunkčio nuostata, kad kiekvienas nusikaltimu kaltinamas asmuo būtų skubiai ir išsamiai jam suprantama kalba informuotas apie jam pateikiamo kaltinimo pobūdį ir pagrindą¹³². Įstatymo projekto Aiškinamajame rašte buvo nurodyta, kad tai padės labiau užtikrinti kaltinamojo teisę žinoti *visus* duomenis, kuriais grindžiamas kaltinimas, ir teismui žinoti prokuroro poziciją dėl duomenų, patvirtinančių kaltinimą¹³³.

¹³¹ „2015 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kaltinamojo akto surašymo ir perdavimo teismui patvirtinimo“ Nr. I-136“, TAR, žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d., <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/cacbc9d0082e11e588da8908dfa91cac/asr>.

¹³² Jurka, *supra note*, 45.

¹³³ „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamosio proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 3081, 426 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“, LRS, žiūrėta 2026 m. kovo 11 d., <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.367033>.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad baudžiamąsias bylas nagrinėjant supaprastinto proceso tvarka, t. y. kai siekiama baudžiamąjį procesą užbaigti teismo baudžiamuoju įsakymu, praktikoje kyla diskusijos, ar ši įtariamojo (kaltinamojo) teisė yra tinkamai įgyvendinama, ar ji netampa apribota. Nes pagal BPK, prokuroro pareiškimo dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu, skirtingai nei kaltinamojo akto ar prokuroro pareiškimo dėl bylos nagrinėjimo pagreitinato proceso tvarka, nereikalaujama įteikti kaltinamajam. BPK 418 straipsnio 3 dalyje numatyta tik tai, kad „prokuroras surašo pareiškimą, kurį <...> išsiunčia teismui pagal teisingumą“. Taigi, surašytas pareiškimas dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu nėra siunčiamas kaltinamajam. Tačiau tai nereiškia, kad kaltinamasis nežino kaltinimo turinio. Toje pačioje BPK 418 straipsnio 3 dalyje yra nustatyta, kad kaltinamasis turi neprieštarauti baudžiamąjo proceso užbaigimui teismo baudžiamuoju įsakymu. O tai reiškia, kad kaltinamasis žino kaltinimo turinį, žino prokuroro pasiūlytą bausmę ir neprieštarauja tokiam baudžiamąjo proceso užbaigimui. Pažymėtina, kad baudžiamajam procesui užbaigti teismo baudžiamuoju įsakymu yra būtinas ir nukentėjusiojo sutikimas. Tad nustatyta, kad prokuroro pareiškime dėl proceso užbaigimo teismo baudžiamuoju įsakymu yra tie elementai, iš kurių kaltinamasis gali žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir suvokti kaltinimo esmę.

Įtariamojo ar kaltinamojo teisę žinoti kuo jis yra kaltinamas, kaip ir šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principą, užtikrina ir Europos Sąjungos teisė. 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES. 6 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog ES valstybės narės užtikrina, kad įtariamiesiems arba kaltinamiesiems būtų pateikta informacija apie nusikalstamą veiką, kurios įvykdymu jie yra įtariami arba kaltinami. Ta informacija suteikiama nedelsiant ir yra tiek išsami, kiek tai yra būtina užtikrinti teisingą procesą ir veiksmingą naudojimąsi teise į gynybą¹³⁴. Be kita ko, EŽTT taip pat ne kartą yra konstatavęs, jog teisė žinoti kuo asmuo yra kaltinamas yra itin svarbi.

Analizuojant įtariamojo (kaltinamojo) teisės žinoti, kuo jis yra įtariamasis (kaltinamas) turinį, tiek teisės doktrinoje, tiek nacionalinių ir tarptautinių teismų praktikoje galima rasti ne vieną minėto kriterijaus problemą, todėl šiam skyriuje bus nagrinėjamos šios: 1) įtarimo (kaltinimo) konkretumas ir išsamumas; 2) įtariamojo (kaltinamojo) teisė būti informuotam apie jam pareikštą kaltinimą jam suprantama kalba (pavyzdžiui, gestais, jei asmuo negirdi ir nemoka skaityti). Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje bus plačiau nagrinėjamos paminėtos šio aspekto problemos.

Pirmoji labai reikšminga įtariamojo (kaltinamojo) teisės žinoti, kuo jis yra įtariamasis (kaltinamas) problema, kaip ir minėta, yra įtarimo (kaltinimo) konkretumas ir išsamumas. Nors ši

¹³⁴ „Direktyva „Europos parlamento ir tarybos direktyva 2012/13/ES 2012 m. gegužės 22 d. dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese“, EUR-LEX, žiūrėta 2026 m. kovo 14 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:32012L0013>.

teisė yra įtvirtinta Konvencijoje bei nacionaliniuose įstatymuose, tačiau teismų praktikoje vis dar esama šios teisės pažeidimų.

EŽTT sprendime *Dallos prieš Vengriją* pareiškėjas teigė, kad jis nebuvo laiku informuotas apie kaltinimo pakeitimą, buvo nuteistas pagal visai kitą straipsnį, todėl neturėjo laiko pasiruošti gynybai. Galima sakyti, jog pareiškėjui nebuvo aiškus kaltinimas, pagal kurį jis trauktinas baudžiamojon atsakomybėn. Byloje EŽTT konstatavo, kad baudžiamosiose bylose išsamios ir detalios informacijos apie kaltinimus kaltinamajam suteikimas, o kartu ir teisinė kvalifikacija, kurią teismas gali pritaikyti nagrinėjamoje byloje, yra esminė prielaida užtikrinant proceso teisingumą¹³⁵. Byloje *Pellisier ir Sassi prieš Prancūziją* pareiškėjas kėlė panašaus pobūdžio klausimus. EŽTT pabrėžė, kad Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies (a) punktas suteikia kaltinamajam teisę būti informuotam ne tik apie kaltinimo pagrindą (*cause of the accusation*), t. y. veiksmus, kuriuos jis tariamai padarė ir kuriais grindžiamas kaltinimas, bet ir apie tiems veiksmams suteiktą teisinę kvalifikaciją. Ši informacija, turi būti išsami ir detali¹³⁶. Byloje *Drassich prieš Italiją* pareiškėjas taip pat skundėsi tuo, jog buvo neinformuotas apie kaltinimo pakeitimą, todėl nežinojo, kuo yra kaltinamas. Pažymėtina, kad nagrinėjamoje byloje tik kasacinis teismas pakeitė teisinę kvalifikaciją, todėl asmuo neturėjo galimybės pasiruošti gynybai, jis nežinojo pagal kokį nusikaltimą bus teisiamas, negalėjo pateikti savo argumentų dėl naujos kvalifikacijos. EŽTT konstatavo, kad buvo pažeistas 6 Konvencijos straipsnis, pabrėžė, kad Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punktas suteikia kaltinamajam teisę būti išsamiai informuotam ne tik apie kaltinimo pagrindą, t. y. veiksmus, kuriuos jis tariamai padarė ir kuriais grindžiamas kaltinimas, bet ir apie teisinį šių veiksmų vertinimą¹³⁷. Tai reiškia, kad kaltinamasis turi žinoti, pagal kokį BK straipsnį jis yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jam turi būti aiškus ir kaltinimas ir teisinė kvalifikacija. Byloje *Penev prieš Bulgariją* taip pat buvo pažeistas Konvencijos 6 straipsnis, nes pareiškėjas taip pat nebuvo tinkamai informuotas apie kaltinimą, jo pakeitimą, konkretumą ir negalėjo efektyviai gintis. Todėl EŽTT pakartojo, kad baudžiamosiose bylose išsami ir detali informacija apie kaltinimus kaltinamajam, o kartu ir teisinis vertinimas, kurį šiuo klausimu gali priimti nacionaliniai teismai, yra esminė sąlyga, užtikrinanti teisingą bylos nagrinėjimą¹³⁸.

¹³⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 1 d. sprendimas *Dallos prieš Vengriją* (Petijijos Nr. 29082/95)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-59264%22%5D%7D>.

¹³⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. kovo 25 d. sprendimas *Pellisier ir Sassi prieš Prancūziją* (Petijijos Nr. 25444/94)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-58226%22%5D%7D>.

¹³⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. sprendimas *Drassich prieš Italiją* (Petijijos Nr. 25575/04)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-83896%22%5D%7D>.

¹³⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. sausio 7 d. sprendimas *Penev prieš Bulgariją* (Petijijos Nr. 20494/04)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 15 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-96610%22%5D%7D>.

Nacionalinėje teismų praktikoje įtariamojo (kaltinamojo) teisė žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas) yra aiškinama atsižvelgiant į EŽTT formuojamą doktriną. Tad darbo autorė atlikusi trumpą LAT nutarčių analizę nustatė pagrindines ir dažniausiai pasikartojančias problemas, kalbant apie įtarimo (kaltinimo) išsamumą, konkretumą ir aiškumą.

2016 m. gruodžio 15 d. kasacinis teismas praktikos apžvalgoje nustatė, jog „Vienas iš įtariamojo ar kaltinamojo teisės į gynybą (BPK 10 straipsnis) užtikrinimo aspektų yra susijęs su BPK 21 straipsnio 4 dalies nuostata, be kitų įtariamojo teisių, numatančia ir įtariamojo teisę žinoti, kuo jis įtariamas, BPK 22 straipsnio 3 dalimi, nurodančia, kad kaltinamasis turi teisę žinoti, kuo jis kaltinamas, ir gauti kaltinamojo akto nuorašą, taip pat BPK 44 straipsnio 7 dalimi, be kita ko, užtikrinančia kiekvieno nusikalstamos veikos padarymu įtariamo ar kaltinamo asmens teisę, kad jam suprantama kalba būtų skubiai ir nuodugnai pranešta apie jam pareikšto kaltinimo pobūdį bei pagrindą, turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti gynybai. Šios garantijos numatytos taip pat Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkte, pagal kurį kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu kaltinamas asmuo turi būti jam suprantama kalba skubiai ir išsamiai informuotas apie pateikiamo jam kaltinimo pobūdį ir pagrindą“¹³⁹.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2008, prokuroras teikiantis kasacinį skundą nurodė, jog veikos kvalifikavimui reikšmingas yra tik veikos pabaigos momentas, todėl veikos laikotarpio trukmės prailginimas retrospektyviniu aspektu, kasatoriaus manymu, nelaikytinas esminiu faktinių aplinkybių pakeitimu, o yra tik kaltinimo patikslinimas. Su tokia argumentacija teisėjų kolegija nesutiko. Nagrinėjant atvejį teisėjų kolegija nustatė, kad byloje nagrinėjamas klausimas dėl nusikalstamos veikos trukmės yra glaudžiai susijęs su kaltinamojo teise žinoti, kuo jis kaltinamas, ir su jo teise turėti procesines galimybes gintis nuo pareikšto kaltinimo. Pirmosios instancijos teismas pakeitė ikiteisminio bylos tyrimo metu inkriminuotos nusikalstamos veikos trukmę. Kolegijos nuomone, tokiu būdu buvo išplėstos bylos nagrinėjimo teisme ribos (BPK 255 straipsnis), nes nusikalstamos veikos laikotarpio išplėtimas nėra formali aplinkybė, kadangi ši dimensija reiškia ne tik atskaitos tašką laike ar tam tikrą laiko atkarpą, bet apima teisiškai reikšmingą laikotarpį, kuris nebuvo išdėstytas kaltinamajame akte. Teismas nustatė, kad apeliacinės instancijos teismas pagrįstai konstatavo, jog pirmosios instancijos teismas, pakeitęs kaltinime išdėstytas aplinkybes iš esmės skirtingomis, jas išplėtė ir nepagrįstai nuteisė J. K., nesant BPK 256 straipsnio 1 dalyje išvardintų proceso dalyvių prašymo, ir taip pažeidė šio straipsnio nuostatas. Apeliacinės instancijos teisėjų kolegija teisingai pažymėjo, kad taip buvo pažeistos J. K. teisės į gynybą, nes jam nebuvo pranešta apie naują kaltinimą ir bylos aplinkybių pasikeitimą,

¹³⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 15 d. apžvalga „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (I) AB-45-1“, LAT, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/06/ab-31-1.docx>.

kartu pažeidžiant ir Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a ir b punktuose įtvirtintus reikalavimus. LAT pabrėžė, jog asmens teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas, sudėtiniai aspektai yra kaltinamajame akte išdėstytos pavojingos veikos faktinės aplinkybės ir jų teisinis vertinimas (veikos kvalifikavimas). Atsižvelgiant į tai, kad nuo kaltinamojo akto įteikimo kaltinamajam momento jis žino, kuo yra kaltinamas, ir atitinkama apimtimi gali rengtis gynybai, šis procesinis dokumentas turi būti surašytas išsamiai ir tiksliai. Tai taikytina tiek faktinių aplinkybių išdėstymui, tiek jų teisiniam vertinimui, taip pat ir tais atvejais, kai kaltinimo faktinis pagrindas bei jame išdėstytų aplinkybių apimtis turi įtakos veikos kvalifikavimui pagal kitą, sunkesnę baudžiamąją įstatymą. Detali informacija apie nusikaltimą baudžiamajame procese yra itin svarbi, nes nuo jos pateikimo įtariamajam momento yra oficialiai raštu pranešta apie jam pateikiamo kaltinimo faktinį ir teisinį pagrindą¹⁴⁰.

Pažymėtina, kad minėtas principas, t. y., teisė kaltinamajam žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir šių dienų praktikoje yra aktualus. Antai 2025 m. balandžio 10 d. nutartyje Nr. 2K-61-489/2025 nurodyta, kad kasatorius teigė, jog kaltinamasis aktas neatitiko įstatymo keliamų reikalavimų, pateiktas kaltinimas buvo ydingas, neaiškus, prieštaringas ir nesuprantamas. Kasacinis teismas konstatavo, kad nuteistojo skundo teiginiai dėl jo teisės į gynybą ir teisės žinoti kaltinimo turinį suvaržymo buvo nepagrįsti. Ir nors kasatorius nuo pat bylos nagrinėjimo pirmosios instancijos teisme kėlė klausimą dėl kaltinamojo akto neaiškumo, priešingai nei teigia nuteistasis, nagrinėjamoje byloje surašytas kaltinamasis aktas buvo pakankamai konkretus, išsamus ir aiškus. Kaltinamajame akte aprašant inkriminuojamas nusikalstamas veikas, visos reikšmingos aplinkybės buvo nurodytos tiek, kiek jos nustatyti byloje surinkta medžiaga ir kiek buvo būtina, spendžiant jo baudžiamosios atsakomybės klausimą. Svarbu paminėti, kad teismas šioje nutartyje pabrėžė ir tai, kad „ikiteisminio tyrimo metu ir nagrinėjant bylą teisme V. V. naudojosi advokatų teisine pagalba, todėl, kilus neaiškumų, turėjo realią galimybę išsiaiškinti visus jam kylančius neaiškumus dėl reiškiamo kaltinimo esmės ir pagrindo ar pasinaudoti teise apskūsti ikiteisminio tyrimo tyrėjo ar prokuroro veiksmus“¹⁴¹. Kasacinis teismas konstatavo, kad kaltinamajam kylančius kaltinimo neaiškumus jam galėjo padėti išspręsti jį ginantys advokatai. Nagrinėjamoje byloje kasatorius taip pat teigė, kad pirmosios instancijos teismas, pažeisdamas BPK reikalavimus, neteisėtai savo iniciatyva pakeitė kaltinime nurodytų veikų faktines aplinkybes iš esmės skirtingomis. Kasatorius tvirtina, kad jis negalėjo gintis bei pasisakyti, nes teismas neišpėjo apie galimybę, kad kaltinime nurodytų veikų faktinės aplinkybės, gali būti pakeistos iš esmės

¹⁴⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2008“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/86915>.

¹⁴¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-489/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2307655#B_0.

skirtingomis. Kasacinis teismas atmetė šiuos kasatoriaus argumentus. Konstatavo, kad pirmosios instancijos teismas, neįspėjęs bylos nagrinėjimo dalyvių, nuosprendžiu patikslino kaltinime nurodytas aplinkybes, tačiau kaltinimo patikslinimas šioje byloje nebuvo susijęs nei su jo apimties padidėjimu, nei su naujų esminių aplinkybių inkriminavimu, taigi neturėjo realios įtakos nuteistajam inkriminuotų nusikalstamų veikų kvalifikavimui ar kitoms teisinės reikšmės pasirinktai gynybos taktikai turinčioms aplinkybėms. Priešingai, tai palengvino nuteistojo teisinę padėtį, nes sumažėjo nustatytas apgaule įgytas svetimo turto dydis, o patikslinus piktnaudžiavimo tarnyba padarymo laikotarpį, atsirado pagrindas nutraukti baudžiamąjį procesą dėl vienos nusikalstamos veikos, suėjus apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo senaties terminui. Nagrinėjamoje byloje LAT nustatė, kad kaltinimo patikslinimas, kai jis nesunkina kaltinamojo padėties, o ją lengvina, nėra kaltinamojo teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas pažeidimas¹⁴².

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194-719/2023 nustatyta atvirkštinė situacija, kai prokuroras pateikė kasacinį skundą ir teigė, kad apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegija, padariusi pirmosios instancijos teismo nuosprendžio pakeitimus, t. y. veiką iš BK 260 straipsnio 2 dalies perkvalifikavusi į BK 259 straipsnio 1 dalį, pakeitė tiek esminę faktinę aplinkybę, tiek veikos kvalifikavimą, tačiau nei kaltinamajam, nei kitiems proceso dalyviams teisme nepranešė apie galimą kaltinime nurodytos veikos faktinių aplinkybių pakeitimą, neišaiškino teisės prašyti pertraukos pasirengti gynybai, išsakyti kaltinamajam poziciją dėl naujo kaltinimo, nesuteikė teisės proceso dalyviams išsakyti teisinių argumentų dėl galimai kaltinime keistinių faktinių aplinkybių, taigi padarė esminius BPK, taip suvaržė tiek įstatymo garantuotas kaltinamojo teises, tiek ir kitų proceso dalyvių įstatymu garantuotas teises, o tai sukliudė teisėjų kolegijai išsamiai ir visapusiškai išnagrinėti baudžiamąją bylą bei priimti teisėtą ir pagrįstą proceso sprendimą. Kasacinis teismas nesutiko su tokia prokuroro pozicija, konstatavo, kad nagrinėjamu atveju apeliacinės instancijos teismas tikrai pašalino vieną nusikalstamą veiką kvalifikuojantį požymį, tai suteikė pagrindą nuteistojo veiką perkvalifikuoti pagal švelnesnę baudžiamąją atsakomybę nustatantį BK straipsnį. Teisėjų kolegija tokio faktinių bylos aplinkybių keitimo nelaiko baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu, nes Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje konstatuojama, kad, nekeičiant iš esmės faktinių aplinkybių, kaltinamojo veikos perkvalifikavimas į lengvesnį nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą paprastai nelaikomas pažeidžiančiu teisės žinoti kaltinimą ir teisę į gynybą (Konstitucinio Teismo 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimas). Be to, teismas nurodė, jog apeliacinės instancijos teismas nusikalstamos veikos perkvalifikavimo klausimą išnagrinėjo pagal nuteistojo apeliacinį skundą, kuriame nuteistasis prašė jo veiką iš BK 260 straipsnio 2 dalies perkvalifikuoti į BK 259 straipsnio 1 dalį, todėl toks faktinių aplinkybių keitimas apeliacinės instancijos teisme,

¹⁴² *Ibid.*

priešingai nei kasaciniame skunde tvirtina prokuroras, nebuvo procesinis netikėtumas nei nuteistajam, nei kitiems nagrinėjimo teisme dalyviams. Tiek nuteistasis, tiek ir kiti nagrinėjimo teisme dalyviai apeliacinio proceso metu turėjo galimybę išsakyti teisinius argumentus dėl galimai kaltinime keistinių faktinių aplinkybių ir tokiu keitimu nebuvo pasunkinta nuteistojo teisė į gynybą¹⁴³.

Pabrėžtina, kad kasacinis teismas dažniausiai nagrinėjant įtarimo (kaltinimo) išsamumą, konkretumą ir aiškumą nustato, jog kaltinamojo teisė žinoti, kuo jis kaltinamas, pirmiausia užtikrinama tinkamai įgyvendinus kaltinamojo akto turiniui keliamus reikalavimus¹⁴⁴. Kaltinamojo teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas, pažeidimas dažniausiai nustatomas tada, kai buvo pažeistos BPK 219 straipsnio nuostatos.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-594/2023 teisėjų kolegija pažymėjo, kad nors pagal susiformavusią teismų praktiką neišsamiai atlikto ikiteisminio tyrimo faktas arba tai, kad kaltinimai nebuvo pateikti kitiems asmenims, tikėtina, dalyvavusiems nusikalstamoje veikoje, savaime nesuteikia teismui teisės grąžinti bylą prokurorui, tačiau kaltinamajame akte neturi būti esminių trūkumų ar nesutapimų su bylos medžiaga, kurie sudarytų kliūtį teisingam sprendimui priimti. Kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, jog kaltinamasis aktas turi esminių trūkumų ir nesutapimų su bylos medžiaga, kurie sudaro kliūtį teisingam sprendimui priimti, <...>. Ištaisyti nustatytus esminius BPK 219 straipsnio pažeidimus, bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme (taip pat ir pirmosios instancijos teisme), nebuvo jokių galimybių, šie pažeidimai trukdo nagrinėti bylą, todėl apygardos teismas pagrįstai, pasinaudodamas BPK 326 straipsnio 1 dalies 5 punkte nustatyta galimybe, perdavė bylą prokurorui tikrosioms nusikaltimo padarymo aplinkybėms nustatyti¹⁴⁵.

Kasacinio teismo nutartyse šiame kontekste pažymima, kad BPK normų, nustatančių bylos nagrinėjimo teisme ribas, paskirtis yra užtikrinti kaltinamojo teisę į gynybą, konkrečiai – teisę žinoti kaltinimo pobūdį ir pagrindą, taip pat turėti pakankamai laiko ir galimybių pasirengti

¹⁴³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194-719/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2193611>.

¹⁴⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55-511/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2303259>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-697/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2170751>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3-976/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2299814>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2274757#B_0.

¹⁴⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-594/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2146363>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 metų teismų praktikos apžvalga „Bylos perdavimas prokurorui dėl kaltinamojo akto neatitikties baudžiamojo proceso kodekso nustatytiems reikalavimams ar iš naujo nagrinėti teismui“, LAT, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., https://www.lat.lt/data/public/uploads/2025/12/apzvalga_bylos-grazinimas-i-ankstesne-proceso-stadija.pdf.

gynybai¹⁴⁶. Darytina išvada, kad siekiant užtikrinti kaltinamojo teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas, privalomai turi būti laikomasi BPK 219 straipsnio nuostatų. Kasacinėse nutartyse pabrėžiama, kad byla gali būti perduota prokurorui tuomet, kai nustatomi ne bet kokie, o esminiai kaltinamojo akto turinio trūkumai, t. y. tokie, dėl kurių kaltinamajam suvaržoma galimybė suprasti jam pateikiamą kaltinimą ir nuo jo gintis¹⁴⁷.

Nustatyta, kad kasacinis teismas BPK 219 straipsnio 3 punkto pažeidimais laiko tokias aplinkybes, kai: kaltinime nenurodytos arba neteisingai nurodytos svarbios veikos faktinės aplinkybės, turinčios atitikti baudžiamajame įstatyme numatytus nusikalstamos veikos sudėties požymius; nenurodytos arba nurodytos aplinkybės prieštaringai, neteisingai, netiksliai, neapibrėžtai; kaltinamajame akte nenurodytas BK straipsnis, numatantis atsakomybę už padarytą veiką, arba nenurodyta BK straipsnio dalis ir (ar) punktas, kai taikomas straipsnis susideda iš dalių ir (ar) punktų, o esant blanketinei BK straipsnio dispozicijai ir kiti teisės aktai, kurie atskleidžia inkriminuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymius¹⁴⁸.

Antroji įtariamojo (kaltinamojo) teisės žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas), problema baudžiamajame procese yra susijusi su įtariamojo (kaltinamojo) teise būti informuotam apie pareikštą kaltinimą jam suprantama kalba.

EŽTT sprendime *Brozicek prieš Italiją* pareiškėjas skundėsi tuo, kad jam nebuvo pranešta „kalba, kurią jis supranta“, apie jo atžvilgiu pradėtą baudžiamąjį procesą. Pažymėtina, jog teismas nustatė, kad pareiškėjas parašė prokuratūros dokumentus jam teikti jo gimtąja kalba arba viena iš Jungtinių Tautų Organizacijos oficialių kalbų, nurodydamas, kad dėl kalbinių priežasčių jam sunku suprasti pranešimo turinį, tačiau į šiuos pareiškėjo prašymus nebuvo atsižvelgta. Institucijos ir

¹⁴⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1322610#B_0, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/801298#B_0, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66-594/2023“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2146716>, *supra note*, 140.

¹⁴⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-489/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2062567>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2274731>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-976/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2324562>.

¹⁴⁸ *Supra note*, 138, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/697949>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-435/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/768765>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/801298>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2014“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/833105>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-677/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1253527>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-303/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1407536>.

toliau jam rengė dokumentus, skirtus pareiškėjui, tik italų kalba, visiškai neatsižvelgė į iškeltą kalbos problemą. Atsižvelgiant į tai, teismas konstatavo, kad buvo padarytas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies ir 3 dalies a punkto pažeidimas. Teismas nustatė, kad Italijos teismo institucijos, gavusios pareiškėjo prašymą dokumentus teikti jam suprantama kalba, turėjo imtis veiksmų jį įvykdyti, kad būtų užtikrintas Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies (a) punktas laikymasis tam, kad asmuo realiai suprastų pateikto kaltinimo esmę¹⁴⁹. Byloje *Kamasinski prieš Austriją* pareiškėjas taip pat nurodė, kad nesupranta proceso kalbos, skundėsi dėl dokumentų vertimo kokybės. Byloje teismas pabrėžė, kad teisė, įtvirtinta 6 straipsnio 3 dalies (e) punkte, į nemokamą vertėjo pagalbą taikoma ne tik žodiniams pareiškimams teismo posėdžio metu, bet ir dokumentinei medžiagai bei ikiteisminiam procesui. Tačiau konstatavo, kad tai nereiškia, jog turi būti pateiktas visų rašytinių įrodymų ar oficialių dokumentų vertimas raštu. Nustatė, kad suteikta vertimo pagalba turi būti tokia, kad leistų kaltinamajam susipažinti su jam pateiktais kaltinimais, kaltinimo esme ir gintis, visų pirma – turėti galimybę pateikti teismui savo įvykių versiją¹⁵⁰. Byloje *Vizgirda prieš Slovėniją* pareiškėjas nurodė, kad proceso metu jam buvo suteiktas vertėjas iš rusų kalbos, nors pareiškėjas buvo lietuvis ir teigė jos nesuprantantis. Byloje teismas konstatavo 6 straipsnio 1 dalies kartu su 3 straipsnio e dalimi pažeidimą ir nustatė, kad teismas privalo įsitikinti, ar užsienietis supranta vertėjo kalbą. Rusų kalbos vertėjo suteikimas, kai asmuo jos nemoka, neužtikrina veiksmingos teisės į gynybą, ir taip yra pažeidžiamas teisės į teisingą (sąžiningą) teismą principas. Teismas pabrėžė, kad vien aplinkybė, jog Lietuvoje plačiai vartojama rusų kalba, nereiškia, kad ir pareiškėjas ją supranta ir moka pakankamai. EŽTT mano, kad šioje byloje nebuvo įrodyta, jog pareiškėjui buvo suteikta tokia kalbinė pagalba, kuri būtų leidusi jam aktyviai dalyvauti prieš jį vykusiame teismo procese ir vien to pakanka pripažinti, kad visas procesas buvo neteisingas¹⁵¹. Bylose *Cuscani prieš Jungtinę Karalystę*, *Hermi prieš Italiją* pareiškėjai taip pat nurodė, jog turėjo problemų dėl proceso kalbos, tad EŽTT dar kartą pabrėžė, kad valstybė (teismas) turi aktyvią pareigą užtikrinti ar kaltinamasis supranta jam pareikštą kaltinimą, nacionaliniai teismai turi nustatyti ar asmuo turėjo realią galimybę suprasti kaltinimą ir visą procesą¹⁵². Nustatyta, kad EŽTT

¹⁴⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. gruodžio 19 d. sprendimas Brozicek prieš Italiją (Peticijos Nr. 10964/84)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57612%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57612%22]}).

¹⁵⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. gruodžio 19 d. sprendimas Kamasinski prieš Austriją (Peticijos Nr. 9783/82)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57614%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57614%22]}).

¹⁵¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje Vizgirda prieš Slovėniją (Peticijos Nr. 59868/08)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-185306%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-185306%22]}).

¹⁵² „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. rugsėjo 24 d. sprendimas Cuscani prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 32771/96)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-60643%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-60643%22]}), „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 18 d. sprendimas Hermi prieš Italiją (Peticijos Nr. 18114/02)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77543%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77543%22]}).

praktikoje teisė būti informuotam apie kaltinimą suprantama kalba aiškinama ne tik formaliai, bet materialiai, t. y. svarbu ne pats informavimo faktas, o tai, ar kaltinamasis turėjo realią galimybę suprasti jam pareikštą kaltinimą. Be to, svarbu neužmiršti, kad valstybė turi pareigą užtikrinti tinkamą vertimą ar kitus komunikacijos būdus, leidžiančius asmeniui suprasti jam pareikšto kaltinimo turinį.

Analizuojant LAT praktiką taip pat galima rasti situacijų, kai buvo sprendžiamas klausimas dėl BPK 8 straipsnio pažeidimo ir asmens teisės į vertimą baudžiamajame procese suvaržymo, taip pat kai sprendžiamas klausimas ar kaltinamas galėjo realiai suprasti jam pareikštus kaltinimus. Baudžiamojoje byloje Nr. . 2K-22-489/2022 kasatorius teigė, kad teismai rėmėsi neteisėtais įrodymais – daiktų apžiūros protokolu, nes atliekant šį proceso veiksmą nedalyvavo vertėjas, nors V. G. yra rusakalbis ir lietuvių kalbos nemoka. Kasacinis teismas nustatė, kad iš tiesų pirminio automobilio muitinio patikrinimo metu atliekant automobilio muitinį tikrinimą nedalyvavo joks vertėjas, nors vairuotojui V. G. buvo leista stebėti pareigūnų atliekamą transporto priemonės apžiūrą, joje dalyvauti. Pagal BPK nuostatas vertėjo dalyvavimas užtikrinamas pradėjus ikiteisminį tyrimą, o iš byloje esančių duomenų matyti, kad pirminio automobilio patikrinimas atliktas dar nepradėjus ikiteisminio tyrimo. Bylos duomenimis nustatyta, kad ir pats V.G., šio patikrinimo metu stovėjo šalia ir matė jų veiksmus, su juo buvo bendraujama rusų kalba, kuria, kaip pats nurodo kasaciniame skunde, jis laisvai kalba. Nagrinėjamoje byloje automobilio ir jame rastų daiktų apžiūrą atlikusiai tyrėjai nesilaikius išdėstytų reikalavimų, nagrinėjant baudžiamąją bylą teismuose atsirado prielaidos gynybai kvestionuoti V. G. teisės į vertėjo pagalbą veiksmingą užtikrinimą, taip pat ir šio procesinio veiksmo atlikimo eigą. Tačiau teisėjų kolegija nustatė, kad, apeliaciniam teismui kruopščiai patikrinus apžiūros atlikimo aplinkybes, pavyko išsklaidyti minėtas gynybos iškeltas abejones ir kad konkrečioje byloje nagrinėjamoje procesinėje situacijoje teisės į vertėjo pagalbą pažeidimas, padarytas apžiūros metu, nebuvo esminis, t. y. galiausiai nepakenkė viso baudžiamojo proceso teisingumui. LAT konstatavo, kad dėl to, jog viename iš tyrimo metu atliktų ikiteisminio tyrimo veiksmų V. G. nebuvo tinkamai užtikrintas vertėjo į rusų kalbą dalyvavimas, iš esmės nepažeidė BPK 8 straipsnio ir 44 straipsnio nuostatų¹⁵³.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-895/2018 nuteistasis taip pat teigė, kad buvo padaryti BPK 8 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies, 324 straipsnio 12 dalies pažeidimai, nes jam nebuvo išverstas nuosprendis ir nutartis į jam žinomą rusų kalbą, ir įteikti pagal įstatyme numatytą terminą. Kasacinis teismas nustatė BPK 8 straipsnio 3 dalies pažeidimą, nes byloje nėra duomenų apie tai, kad pirmosios instancijos teismas nuosprendį būtų išvertęs į rusų kalbą ir įteikęs

¹⁵³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-489/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d., <https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2066331&cid=79923>.

nuteistajam vertimo nuorašą. tačiau svarstė, ar šis pažeidimas bylos aplinkybių kontekste laikytinas esminiu, iš esmės suvaržiusiu įstatymu garantuojamas nuteistojo teises. LAT nustatė, jog nuteistasis teisę apskusti pirmosios instancijos teismo nuosprendį įgyvendino be kliūčių. Teismui buvo gautas nuteistojo gynėjos apeliacinis skundas, jis priimtas ir perduotas apeliacinės instancijos teismui, skunde argumentų dėl pažeistų nuteistojo teisių neišverčiant jam nuosprendžio nenurodyta. Apeliacinio skundo turinys rodo, kad nuteistojo gynėjai nuosprendžio turinys buvo žinomas ir suprantamas. Prie apeliacinio skundo yra nuteistojo pasirašytas prašymas lietuvių kalba advokatei, jame nurodoma, kad nuteistasis nesutinka su pirmosios instancijos teismo nuosprendžiu, neprisipažįsta kaltu ir prašo parengti apeliacinį skundą dėl šio nuosprendžio. Šios aplinkybės patvirtina, kad nuteistasis, nepaisant to, kad jam nebuvo įteiktas pirmosios instancijos teismo nuosprendžio vertimo į rusų kalbą nuorašas, buvo susipažinęs su šio nuosprendžio turiniu, jį suprato ir sėkmingai pasinaudojo nuosprendžio apskundimo teise. Vadinasi, jo teisės, garantuojamos įstatymo ir pirmiau nurodytų kitų teisės aktų, esmingai suvaržytos nebuvo, byloje susiklosčiusi situacija nesutrukdė jam apskusti pirmosios instancijos teismo nuosprendį apeliacine tvarka. Pažymėtina, kad ir nagrinėjant bylą apeliacinės instancijos teisme, nebuvo pateikta argumentų dėl nuteistojo teisės į vertėjo pagalbą (vertimo paslaugas) pažeidimo raštu neišvertus pirmosios instancijos teismo nuosprendžio, taip pat kitaip nepaaiškėjo, kad jis būtų nesusipažinęs su šio nuosprendžio turiniu. Taigi, teisėjų kolegija konstatavo, kad nors pirmosios instancijos teismo padarytas pažeidimas neišverčiant nuosprendžio į nuteistajam suprantamą rusų kalbą ir pripažintinas baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu, tačiau konkrečiu nagrinėjamu atveju nelaikytinas esminiu¹⁵⁴.

Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-648/2019 kasaciniame skunde teigiama, kad netinkamai išvertus kaltinamąjį aktą į rusų kalbą buvo pažeistos kaltinamo asmens teisės žinoti, kuo jis yra kaltinamas, apribota jo teisė į gynybą (BPK 8 straipsnio, 44 straipsnio 2 ir 7 dalių pažeidimai), neužtikrintas tinkamas ir sąžiningas procesas. LAT nustatė, kad klausimas dėl netinkamo kaltinamojo akto vertimo į rusų kalbą buvo keliamas ir apeliacinės instancijos teisme. Kasacinis teismas sutiko su apeliacinio teismo argumentais, kad atsižvelgiant į nuteistojo aktyvų dalyvavimą teismo posėdžiuose, išreikštą nuomonę dėl kaltinimo turinio, duotus parodymus, į tai, kad kaltinamojo akto vertimas buvo atliktas ir įteiktas, vėliau nustačius, kad tam tikros dalys kaltinamojo akto buvo išverstos netinkamai, buvo atliktas naujas vertimas ir apie jį nuteistasis tinkamai informuotas, į tai, kad apie netinkamą kaltinamojo akto vertimą nuteistasis pareiškė tik po to, kai buvo apklausti visi liudytojai ir specialistai, kuriuos apklausiant jis pats aktyviai

¹⁵⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-895/2018“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d., https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=1603196&cid=65324#B_0.

dalyvavo, uždavė klausimus siedamas juos su kaltinimo aplinkybėmis, kad po pareiškimo apie netinkamą kaltinamojo akto vertimą ir nesupratimą, kuo kaltinamas, pats V. P. atsakydamas į kaltinimo aplinkybes davė išsamius, itin detalius, plataus turinio parodymus dėl pareikštų kaltinimų, apeliacinis teismas teisingai konstatavo, kad bylos duomenys patvirtina, jog V. P. suprato kaltinimų esmę ir kaltinamojo akto vertimo trūkumai netrukė jam naudotis gynybos teisėmis bei aktyviai gintis¹⁵⁵.

Pažymėtina, kad teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimo klausimai, susiję su kaltinamojo teise žinoti jam pareikštą kaltinimą, nagrinėjami ne tik aukštesniųjų instancijų teismuose, bet ir pirmosios instancijos teismuose. Kauno apylinkės teismas nagrinėdamas prokuroro pareiškimą dėl baudžiamosios bylos nagrinėjimo pagreitinoto proceso tvarka nustatė, jog pareiškimas kaltinamajam įteiktas tik valstybine kalba, kurios kaltinamasis nemoka: „šioje byloje tiek pranešimas apie įtarimą, tiek ir prokuroro pareiškimas teismui dėl baudžiamosios bylos nagrinėjimo pagreitinoto proceso tvarka turėjo būti išversti į įtariamajam suprantamą rusų kalbą. <...> Todėl darytina išvada, jog šis dokumentas buvo kaltinamajam įteiktas tik valstybine kalba, kurios jis nesupranta, kas laikytina esminiu BPK 8 straipsnio 3 dalies, 44 straipsnio 7 dalies, kartu ir Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies a punkto pažeidimu, užkertančiu kelią tolimesniam teisingam bylos nagrinėjimui teisme šiuo metu, kadangi minėtas pažeidimas riboja ne tik kaltinamojo teisę žinoti kuo jis kaltinamas, gintis nuo pareikšto kaltinimo, tačiau ir pažeidžia neatsiejamus nuo valstybinės kalbos principo teisės į teisingą ir nešališką teismą bei rungtyniškumo principus“¹⁵⁶.

Nustatyta, jog Lietuvos nacionaliniai teismai nagrinėjant klausimus dėl kaltinamojo realaus galėjimo suprasti jam pareikštus kaltinimus, remiasi EŽTT sprendimais ir jo praktika. Sprendžiant, ar baudžiamąjo proceso metu buvo tinkamai užtikrinta asmens teisė gauti vertimą žodžiu ir raštu, atsižvelgiama į įvairius vertėjo dalyvavimo ikiteisminio tyrimo ir teismo bylos nagrinėjimo metu aspektus. Pavyzdžiui, nustačius, kad vertėjo dalyvavimas byloje buvo užtikrintas tiek atliekant procesinius veiksmus, tiek ir naudojantis proceso dalyviui suteiktomis teisėmis, konstatuota, kad byloje nebuvo suvaržytos galimybės įstatymo nurodytomis priemonėmis ir būdais gintis nuo kaltinimų¹⁵⁷. Atlikus kasacinio teismo bylų analizę nustatyta, jog LAT pabrėžia, kad įtariamąjo (kaltinamojo) teisė gauti vertimą žodžiu ir raštu turi būti reali ir

¹⁵⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-648/2019“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=1716116&cid=69374>.

¹⁵⁶ „Kauno apylinkės teismo 2014 m. balandžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1-1530-946/2014“, LITEKO, žiūrėta 2026 m. kovo 16 d., <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/tekstas.aspx?id=9591a34e-78d9-4b33-8a45-139260c3deda>.

¹⁵⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2010“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/160064>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2009“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/134642>.

veiksminga, todėl šios teisės įgyvendinimas negali apsiriboti tik vertėjo paskyrimu – tai apima ir tam tikrą kontrolę, ar vertimas yra tinkamas¹⁵⁸.

Išanalizavus EŽTT sprendimus bei LAT nutartis nustatyta, kad informacija apie kaltinimą (įtarimą) kaltinamajam (įtariamajam) turi būti išsami, tačiau tuo pat metu konkreti ir detali, įtarimas ar kaltinimas turi būti pagrįstas baudžiamosios bylos duomenimis ir suprantamas kiekvienam nusikalstamą veiką padariusiam (ar įtariamam) asmeniui, o „tinkamas BPK 219 straipsnio 3 punkte numatytų reikalavimų įgyvendinimas“ užtikrina kaltinamojo teisę žinoti, kuo jis yra kaltinamas, ir kartu apibrėžia bylos nagrinėjimo teisme ribas“¹⁵⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad įtariamąjo (kaltinamojo) teisė žinoti, kuo jis yra įtarimas (kaltinamas) yra vienas esminių teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo elementų ir kartu viena pagrindinių baudžiamąjo proceso teisės garantijų, kurios pažeidimas gali lemti teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimą. Atlikta teisės doktrinos bei teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad ši teisė apima ne tik kaltinamojo informavimą apie faktinį kaltinimo pagrindą, bet ir apie jo veiksmams suteiktą konkrečią teisinę kvalifikaciją, taip užtikrinant asmens galimybę visapusiškai suprasti jam pareikšto kaltinimo esmę. Nustatyta, kad įtariamąjo (kaltinamojo) teisė žinoti jam pareikšto įtarimo (kaltinimo) turinį turi būti užtikrinama viso baudžiamąjo proceso metu – nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki bylos nagrinėjimo kasacinės instancijos teisme. Taip pat nustatyta, kad teisės žinoti kaltinimo turinį tinkamas įgyvendinimas tiesiogiai susijęs su kaltinamojo akto aiškumu, konkretumu ir išsamumu, nes būtent tai sudaro prielaidas asmeniui suprasti pareiškiamus kaltinimus. Be to, ši teisė apima ir pareigą užtikrinti veiksmingą vertimo ir vertėjo pagalbą įtariamajam (kaltinamajam) tais atvejais, kai įtariamasis (kaltinamasis) nesupranta proceso kalbos, o pagalba turi būti tokia, kad leistų (įtariamajam) kaltinamajam susipažinti su jam pateiktais kaltinimais, kaltinimo esme ir gintis.

2.3. Teisminio nagrinėjimo aplinkybės

Baudžiamąjo proceso teisės doktrinoje nustatyta, kad teisminio nagrinėjimo aplinkybės, yra trečiasis teisingo bylos nagrinėjimo aspektas. Šis aspektas apibūdina visus veiksnius, kurie teisminio bylos nagrinėjimo metu gali turėti įtakos įgyvendinant proceso dalyvių teises ir laisves. Pripažintina, kad nagrinėjamas aspektas yra bene plačiausias, nes apima visa kita, kas nesusiję su pirmiau aptartais dviem aspektais. Tai gali būti susiję ir su teisminio bylos nagrinėjimo organizavimu, bylos teisingumu (BPK 224-230 straipsniai, 232 straipsnio 2 punktas), teismo sudėties

¹⁵⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamąjoje byloje Nr. 2K-466/2013“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/767226>.

¹⁵⁹ *Supra note*, 138.

tinkamumu ir nekeičiamumu (BPK 221-223 straipsniai), klausimų, prašymų teismo posėdžio metu išsprendimu (BPK 253 straipsnis), susipažinimu su bylos medžiaga (BPK 237 straipsnis), pranešimu apie teismo posėdžio vietą ir laiką (BPK 233 straipsnio 3 dalis), šaukimais į teismą į posėdį (BPK 236 straipsnis), procesinės formos parinkimu (pavyzdžiui, BPK 417 straipsnis), procesinių veiksmų fiksavimu (BPK 260, 261 straipsniai) ir pan.¹⁶⁰ Atsižvelgiant į tai, kad teismo nagrinėjimo aplinkybės turi įtakos įgyvendinant proceso dalyvių teises ir laisves, yra labai svarbu paminėti ir tai, kad vertinant galimą teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pažeidimą, būtina atsižvelgti į visas teismo nagrinėjimo aplinkybes.

Analizuojant teismo nagrinėjimo aplinkybes, darbo autorė pasirinko kelias svarbias aplinkybes, kurios yra itin aktualios ir šiuo metu baudžiamajame procese: 1) nuotoliniai teismo posėdžiai; 2) pranešimas kaltinamajam apie teismo posėdžio vietą ir laiką bei šaukimo kaltinamajam į teismą į posėdį įteikimas; 3) susipažinimas su bylos medžiaga. Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje bus plačiau analizuojamos paminėtos teismo nagrinėjimo aplinkybės. Nuotoliniai teismo posėdžiai baudžiamajame procese šiuo metu nebėra retenybė. Ganėtina dažnai viena ar kita proceso šalis teismo posėdyje dalyvauja nuotoliniu būdu siekiant greičiau, efektyviau bei ekonomiškiau išnagrinėti baudžiamąją bylą, todėl analizuoti šią aplinkybę šiuo metu yra itin aktualu. Tinkamas kaltinamojo informavimas apie teismo posėdį bei tinkamas šaukimo įteikimas yra viena svarbiausių teismo nagrinėjimo sąlygų, kadangi baudžiamasis procesas negali vykti kaltinamajam nedalyvaujant. Be to, susipažinimas su bylos medžiaga taip pat yra reikšminga teismo nagrinėjimo aplinkybė, nes tik turėdamas galimybę susipažinti su bylos medžiaga kaltinamasis gali tinkamai pasirengti savo gynybai, ir suprasti jam pareikštų kaltinimų esmę.

Pirmoji nagrinėtina teismo nagrinėjimo aplinkybė yra nuotoliniai teismo posėdžiai. Svarbu paminėti, kad šiuo metu pasaulis yra neatsiejamai susijęs su įvairiausių informacinių technologijų, tad būtų sunku įsivaizduoti teismo procesą be jų, tame tarpe ir be nuotolinių teismo posėdžių. Nors Lietuvoje didžioji dalis baudžiamųjų bylų vis dar yra popierinės ir neskaitmenizuotos, civilinėje teisėje, bylą nagrinėjant teisme, retai pastebima popierinė byla, kai tuo tarpu baudžiamąją bylą nagrinėjant teisme, teisėjas į teismo posėdį gali ateiti ir su keliolikos tomų byla. Nors per paskutinius metus teismuose matoma didelė pažanga ir šiuo metu teismuose didžioji dalis gautų administracinių nusižengimų bylų jau yra elektroninės, baudžiamieji įsakymai taip skaitmenizuoti, to vis dar negalima pasakyti apie paprastas baudžiamąsias bylas. Tačiau matyti, kad teismuose vis labiau naudojamos įvairios technologijos, taigi ir teismo posėdžiai vyksta naudojant jas. Pažymėtina, kad iki COVID-19 pandemijos nuotolinis teismų darbas buvo kur kas plačiau

¹⁶⁰ Jurka ir kt., *supra note*, 1: 72.

taikomas civilinėse ir administracinėse bylose ne tik užsienyje, bet ir Lietuvoje¹⁶¹, tačiau karantino laikotarpiu, nuotoliniai teismo posėdžiai tapo neatskiriama baudžiamųjų bylų dalimi. Dėl to, kad šiais laikais dalyvavimas teismo posėdžiuose nuotoliniu būdu tapo neatsiejama bylos nagrinėjimo aplinkybe, tikėtina, kad tam didelę įtaką padarė prieš kelerius metus pasaulį paveikusi COVID-19 pandemija¹⁶². Inga Žukovaitė taip pat nurodo, kad COVID-19 pandemija parodė būtinybę ne tik keisti teisinį reguliavimą, bet ir užtikrinti tinkamą techninį pasirengimą, siekiant garantuoti veiksmingą nuotolinių procedūrų funkcionavimą baudžiamajame procese¹⁶³. Jolanta Zajančkauskienė ir Raimundas Jurka dar 2021 m. nurodė, kad karantino laikotarpiu, kurį sukėlė COVID-19 pandemija, pradėti organizuoti nuotoliniai teismo posėdžiai, kurių organizavimas tapo kone taisykle, o ne išimtimi, sukėlė tam tikrus proceso dalyvių procesinių garantijų suvaržymus. „Deja, bet tokios spontaniškos apsaugos priemonės nebuvo, o gal ir negalėjo būti įvertintos tiek apdairiai ir laiku, kad, saugant vienas teisinės vertybes (žmogaus sveikatą), nebūtų ignoruojamos ir kitos ne mažiau svarios vertybės – teisė į teisingą teismą, tiesioginį dalyvavimą teisme, realų rungtynišką procesą, arba, kitaip tariant, – teismo procesą vadovaujantis principu „veidas į veidą“.¹⁶⁴ Autoriai daro prielaidą, jog teisingas (sąžiningas) bylos nagrinėjimas, kaip teisinė vertybė, galėjo būti pažeistas, tačiau tik dėl dar didesnės vertybės, tai yra, žmogaus gyvybės. Mokslinėje literatūroje pažymima, kad informacinių technologijų, įskaitant vaizdo konferencijas, naudojimas baudžiamajame procese gali turėti įtakos kai kurių gynybos teisių įgyvendinimui. Teisės doktrinoje teigiama, kad nuotoliniai teismo posėdžiai yra suderinami su teise į teisingą bylos nagrinėjimą tik tuo atveju, jei jie atitinka EŽTT suformuotus procesinių garantijų standartus: teisė į teisingą bylos nagrinėjimą; teisė veiksmingai dalyvauti procese; galimybę efektyviai ir konfidencialiai bendrauti su gynėju¹⁶⁵. Taip pat teigiama, jog techniniai aspektai bylas nagrinėjant nuotoliniu būdu yra labai svarbūs. Turi būti tinkama techninė įranga, stabilus interneto ryšys ir pan., nes kitu atveju gali būti apsunkintas įrodymų vertinimas ar komunikacija tarp proceso dalyvių¹⁶⁶. Ir nors vaizdo konferencijų naudojimas

¹⁶¹ Arnas Malakauskas, Raminta Matulytė, „Nuotolinio teismų darbo Lietuvoje galimybės ir perspektyvos“, *Teisės mokslo pavasaris* (2021):111-128, <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/en/article/download/24918/24192/52735>.

¹⁶² Anne Sanders, „Video-Hearings in Europe Before, During and After the COVID-19 Pandemic“, *International Journal For Court Administration* 12/2, (2021), <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.379>.

¹⁶³ Inga Žukovaitė, „Remote criminal proceedings in eu law from the perspective of strengthening the rights of the accused“, *Baltic Journal of Law & Politics* 17:2 (2024): 77–100, <https://reference-global.com/download/article/10.2478/bjlp-2024-00016.pdf>.

¹⁶⁴ Jolanta Zajančkauskienė ir Raimundas Jurka, „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą: nuotoliniai procesai“, *Konstitucija ir teisinė sistema. Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui: [recenzuotų mokslo straipsnių rinkinys]*, (2021): 571-597, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f7bac7f0-621d-43bc-8b5e-a9962b5733cd/content>.

¹⁶⁵ Michele Simonato, „Defence rights and the use of information technology in criminal procedure“, *Revue internationale de droit pénal* 85, (2014):261-310, <https://droit.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2014-1-page-261?lang=en>, Žukovaitė, *op. cit.*, 77–100.

¹⁶⁶ Sanders, *op. cit.*

savaime neprieštarauja teisingo bylos nagrinėjimo principui, pabrėžtina, kad technologijų naudojimas baudžiamajame procese neturi pažeisti kaltinamojo teisės veiksmingai dalyvauti bylos nagrinėjime.

Svarbu pabrėžti, kad BPK 241 straipsnyje yra nustatyta, jog bylos nagrinėjimui teisme vadovauja teisiamojo posėdžio pirmininkas. Teisiamojo posėdžio pirmininkas imasi visų įstatymų numatytų priemonių, kad būtų išsamiai ir nešališkai ištirtos bylos aplinkybės. Pagal BPK 8² straipsnio 2 dalį išimtiniais atvejais, kai neįmanoma užtikrinti bylų nagrinėjimo BPK nustatyta įprasta tvarka, bylų nagrinėjimas ir proceso dalyvių, <...> ir kitų dalyvaujančių byloje asmenų dalyvavimas teismo posėdžiuose, jei yra tam tinkamos techninės galimybės, gali būti užtikrinami naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas, kai pagrįstai manoma, kad tokiu būdu byla bus išnagrinėta greičiau, tai netrukdyt išsamiai ir objektyviai ištirti visas bylos aplinkybes ir bus užtikrintos proceso dalyvių teisės. Šis klausimas paprastai išsprendžiamas nutartimi iki bylos nagrinėjimo teismo posėdyje ir nutartis yra neskundžiama. Taigi, teisiamojo posėdžio pirmininkas, gali nuspręsti, kad teismo posėdyje proceso dalyviai gali dalyvauti nuotoliniu būdu, tačiau svarbu pabrėžti, kad minėtos nuostatos netaikomos tais atvejais, kai prokuroras, nukentėjęsysis ir (ar) jo atstovas, kaltinamasis, jo atstovas pagal įstatymą ir (ar) gynėjas, civilinis ieškovas, civilinis atsakovas ir (ar) jų atstovai pateikia nesutikimą dėl bylos nagrinėjimo naudojant informacines ir elektroninių ryšių technologijas (vaizdo konferencijas). Taigi, šiuo atveju, teisiamojo posėdžio pirmininkas neturi absoliučios teisės organizuoti teismo procesą, jis turi atsižvelgti ir kitų proceso dalyvių nuomone.

Sprendžiant nuotolinių teismo posėdžių suderinamumo su EŽTK 6 straipsniu klausimą, byloje *Marcello Viola prieš Italiją* pareiškėjas skundėsi, kad jo baudžiamoji byla buvo nagrinėjama jam dalyvaujant nuotoliniu būdu, dėl to jis negalėjo tinkamai bendrauti su advokatu, jam buvo ribotos galimybės aktyviai dalyvauti procese ir taip buvo pažeista teisė į teisingą bylos nagrinėjimą. Nagrinėjamoje byloje EŽTT nesutiko su tokia pareiškėjo pozicija. Konstatavo, kad siekiant užtikrinti sąžiningą ir teisingą baudžiamąjį procesą, itin svarbu, kad kaltinamasis dalyvautų savo teismo procese, tačiau teisingo bylos nagrinėjimo principai taip pat reikalauja, kad tam tikrais atvejais gynybos interesai būtų suderinami su liudytojų ar nukentėjusiųjų interesais. Ir nors sunku įsivaizduoti, kaip kaltinamajam nedalyvaujant posėdyje galima įgyvendinti teisę „gintis pačiam“, „apklausti arba reikalauti, kad būtų apklausti liudytojai“ ir „nemokamai naudotis vertėjo pagalba, jeigu jis nesupranta ar nekalba teisme vartojama kalba“, nagrinėjamo atveju pareiškėjo dalyvavimas teismo posėdžiuose nuotoliniu būdu atitiko pagal Konvenciją teisėtus viešosios tvarkos apsaugos, nusikaltimų prevencijos tikslus, liudytojų ir nusikaltimų aukų teises į gyvybę, laisvę ir saugumą, taip pat „protingos proceso trukmės“ reikalavimo laikymąsi. Teismas nustatė, kad byla

nagrinėjant nuotoliniu būdu yra svarbi kaltinamojo teisė realiai dalyvauti procese. O šiuo atveju pareiškėjas galėjo naudotis audiovizualiniu ryšiu su teismo sale, kuris leido jam matyti dalyvius ir girdėti, kas yra sakoma. Jis taip pat buvo matomas ir girdimas kitų proceso šalių, teisėjo ir liudytojų, ir turėjo galimybę teikti parodymus teismui iš savo sulaikymo vietos. Teismas taip pat pabrėžė, kad itin svarbi buvo galimybė bendrauti su advokatu konfidencialiai, kuri taip pat pareiškėjui buvo užtikrinta, todėl Konvencijos 6 straipsnis nebuvo pažeistas ¹⁶⁷.

Naujausioje EŽTT praktikoje taip pat sprendžiami nuotolinių teismo posėdžių suderinamumo su teise į teisingą bylos nagrinėjimą klausimai. Byloje *Stephan Kucera prieš Austriją* buvo vertinama, ar kaltinamojo dalyvavimas procese nuotoliniu būdu užtikrino jo realią galimybę dalyvauti bylos nagrinėjime ir veiksmingai naudotis gynybos teisėmis. Pareiškėjas teigė, kad dalyvavimas teismo posėdžiuose nuotoliniu būdu apribojo jo galimybes pilnavertiškai dalyvauti procese. Byloje EŽTT konstatavo, kad Konvencijos 6 straipsnis nebuvo pažeistas, nors visi proceso dalyviai bylą nagrinėjant teisme dalyvavo nuotoliniu būdu. Teismas pažymėjo, kad žodinis ir viešas posėdis yra fundamentali taisyklė, įtvirtinta Konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje. Ji ypač svarbi baudžiamosiose bylose, kur paprastai pirmosios instancijos teisme turi būti sudarytas tribunolas, ir kur pareiškėjas turi teisę, kad jo byla būtų „išnagrinėta“, turint galimybę pateikti įrodymus, išklaudyti įrodymus prieš jį, apklausti bei kontrapklausti liudytojus. Teismas dar kartą patvirtino savo suformuotą praktiką, nurodydamas, kad pareiga užtikrinti, jog kaltinamasis būtų teismo salėje – tiek per pirminius teismo posėdžius, tiek per pakartotinį nagrinėjimą – yra viena iš esminių 6 straipsnio sąlygų, ir kaltinamojo dalyvavimas posėdyje per vaizdo konferenciją savaime neprieštarauja Konvencijai. EŽTT, remdamasis ankstesne jurisprudencija, ją toliau plėtojo, pažymėdamas, kad teismui tenka pareiga užtikrinti, kad tokios priemonės taikymas kiekvienu atveju siektų teisėto tikslo, o įrodymų pateikimo tvarka atitiktų procesinės teisės ir 6 straipsnio reikalavimus. Nustatė, kad vaizdo konferencijų naudojimas šioje byloje siekė teisėto tikslo – sumažinti COVID-19 plitimą, todėl padarė išvadą, kad nagrinėjamos bylos aplinkybėmis pareiškėjas galėjo visiškai pasinaudoti savo teisėmis dėl žodinio posėdžio, nepaisant to, kad jis buvo vykdomas per vaizdo ryšį visiems proceso dalyviams¹⁶⁸.

COVID-19 pandemijos laikotarpiu EŽTT sulaukė nemažai skundų, susijusių su nuotolinių teismo posėdžių organizavimu. Vis dėlto teismas ne visais atvejais tokius skundus pripažino

¹⁶⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 5 d. sprendimas byloje Marcello Viola prieš Italiją (Peticijos Nr. 45106/04)“, HUDOC, žiūrėt 2026 m. balandžio 7 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-77246%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-77246%22]}).

¹⁶⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2025 m. gruodžio 9 d. sprendimas byloje Stephan Kucera prieš Austriją (Peticijos Nr. 13810/22)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-247650%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-247650%22]}).

pagrįstais. Pavyzdžiui, byloje *Petri Tapani Alppi prieš Suomiją* nebuvo nustatytas EŽTK 6 straipsnio pažeidimas, nors proceso dalyviai, tame tarpe ir teisėjas, procese dalyvavo nuotoliniu būdu. Teismas pažymėjo, kad tokia proceso organizavimo forma buvo nulemta išskirtinių COVID-19 pandemijos aplinkybių, o svarbiausia – kad buvo užtikrintas pareiškėjo realus dalyvavimas procese ir galimybė veiksmingai naudotis savo procesinėmis teisėmis. EŽTT konstatavo, kad vaizdo ryšio naudojimas tarnavo teisėtam tikslui – sumažinti COVID-19 plitimą, todėl teisėjo dalyvavimas byloje nuotoliniu būdu, nepadarė jo bylos neteisėta. Nustatė, kad net ir teisėjo dalyvavimas teismo posėdyje nuotoliniu būdu, savaime nepažeidžia EŽTK 6 straipsnio, jei konkrečiomis bylos aplinkybėmis užtikrinamas proceso sąžiningumas ir reali galimybė naudotis gynybos teisėmis¹⁶⁹. Galima teigti, kad EŽTT vertina ne pačią nuotolinio proceso formą, o jos poveikį teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo garantijoms.

Nustatyta, kad nuotolinis baudžiamosios bylos nagrinėjimas savaime nėra laikomas EŽTK 6 straipsnio pažeidimu, tačiau toks pažeidimas gali būti konstatuotas, jei dėl nuotolinio proceso apribojama kaltinamojo teisė konfidencialiai bendrauti su gynėju. Byloje *Zagaria prieš Italiją* EŽTT konstatavo EŽTK 6 straipsnio 3 dalies c punkto kartu su EŽTK 6 straipsnio 1 dalimi pažeidimą. Nurodė, kad nagrinėjamu atveju pareiškėjo gynėjas posėdyje dalyvavo „gyvai“, tuo tarpu pats pareiškėjas dalyvavo nuotoliniu būdu iš savo sulaikymo vietos. Ir nors kaltinamojo dalyvavimas posėdžiuose nuotoliniu būdu pats savaime neprieštarauja Konvencijai, tačiau yra būtina užtikrinti, kad tokios priemonės taikymas siektų teisėto tikslo ir jos vykdymo sąlygos būtų suderinamos su gynybos teisių apsauga. Byloje nustatyta, kad nuteistojo prižiūrėtojas klausėsi pareiškėjo pokalbio telefonu su gynėju, tad buvo pažeistas konfidencialumo principas, nes teisė kaltinamajam bendrauti su advokatu konfidencialiai laikoma pagrindine sąžiningo teismo proceso sąlyga demokratinėje visuomenėje ir kyla iš Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies c punkto. Teismo nuomone, galimybė kaltinamajam pateikti konfidencialias instrukcijas savo gynėjui tuo metu, kai byla nagrinėjama ir pateikiami įrodymai pirmosios instancijos teisme, yra esminė sąžiningo teismo proceso sąlyga, taigi pagrįstai buvo nustatytas Konvencijos 6 straipsnio pažeidimas¹⁷⁰. Analogišką poziciją EŽTT yra suformavęs ir byloje *Sakhnovskiy prieš Rusiją*. Nagrinėjamoje byloje teismas nustatė,

¹⁶⁹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. lapkričio 28 d. sprendimas *Petri Tapani Alppi prieš Suomiją* (Petición Nr. 15736/22“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-229799%22%5D%7D>).

¹⁷⁰ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. sprendimas *Zagaria prieš Italiją* (Petición Nr. 58295/00)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-83492%22%5D%7D>).

kad sudarytos sąlygos pareiškėjui buvo nepakankamos ir neužtikrino veiksmingos teisinės pagalbos, todėl buvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, vertinant ją kartu su 6 straipsnio 3 dalies c punktu¹⁷¹.

Ir Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra situacijų, kai yra nustatomi teismų pažeidimai, dėl kaltinamojo dalyvavimo teismo posėdyje nuotoliniu būdu. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-495/2025 kasacinis teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė baudžiamojo proceso įstatymo (BPK 4 straipsnio 1 dalies, BPK 82 straipsnio 2 dalies, BPK 438 straipsnio 2 dalies) pažeidimus, kurie nulėmė nepagrįsto procesinio sprendimo priėmimą, ir kartu neužtikrino nuteistajam įstatymo garantuojamų teisių, pažeidė teisingumo principą. Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad apeliacinio teismo padaryta išvada, kad nuteistasis neatvyko į apeliacinės instancijos teismą be svarbios priežasties, slapstosi nuo teismo ir taip vengia jam priimto nuosprendžio vykdymo, yra nepagrįsta bei teisiškai nemotyvuota. Nustatyta, kad nuteistojo gynėjas net kelis kartu prašė kaltinamajam leisti dalyvauti teismo posėdžiuose nuotoliniu būdu, o apeliacinės instancijos teismas, esant galiojančioms BPK 8² straipsnio nuostatoms, nepagrįstai neleido nuteistajam (gyvenančiam užsienio valstybėje ir neturinčiam galiojančio asmens dokumento) dalyvauti bylos nagrinėjime nuotoliniu būdu. Pažymėtina, kad apeliacinės instancijos teismo atsisakymas organizuoti teismo posėdį nuotoliniu būdu, nors pats nuteistasis ir jo gynėjas to prašė ne kartą ir reikalavimas atvykti į Lietuvos apeliacinio teismo posėdį sukelia abejonų dėl teisingos pusiausvyros tarp siekio užtikrinti teismo sprendimo vykdymą ir asmens teisės kreiptis į teismą, teisės į gynybą įgyvendinimo bei teisės į teisingą teismą¹⁷².

Pažymėtina, jog nuotoliniai teismo posėdžiai šiuo metu Lietuvoje nagrinėjant bylas teismuose tampa įprastu bylos organizavimo aspektu: „Dažniausiai vaizdo ir garso perdavimo įranga naudojama vykdant nuotolines įtariamųjų ar kaltinamųjų, liudytojų, ekspertų, civilinio proceso šalių apklausas, taip pat kai reikalingos vertėjų paslaugos. Teismo sprendimo naudoti nuotolinius metodus motyvai gali būti labai įvairūs: tiesioginė apklausa nėra įmanoma arba apklausiamo asmens buvimo vieta yra už kompetentingo teismo jurisdikcijos ribų, išlaidų ekonomija, ypatinga skuba, aukos ar liudytojo ypatingas pažeidžiamumas, apsauga pandemijos ar epidemijų sąlygomis, apklausiamųjų amžius ar sveikatos būklė, saugumo užtikrinimas ar kitos rimtos priežastys. Svarbi sąlyga yra ir įtariamojo ar kaltinamojo sutikimas.“¹⁷³ Galima teigti, kad tuo metu, kai iki COVID-

¹⁷¹ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas Saknovskiy prieš Rusiją (Peticijos Nr. 21272/03)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-101568%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-101568%22]}).

¹⁷² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-495/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/2317836>.

¹⁷³ Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, „Vaizdo konferencijų, telekonferencijų ar kitų informacinių ryšių technologijų naudojimas ikiteisminiame tyrime ir nagrinėjant bylas teisme“, LRS, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=23058.

19 pandemijos dalyvavimas teismo posėdžiuose nuotoliniu būdu pats savaime nebuvo laikomas Konvencijos 6 straipsnio pažeidimu, tokio būdo taikymas pandemijos metu, siekiant teisėto ir svarbaus tikslo (pvz., sveikatos apsaugos), negalėjo būti traktuojamas kaip bylos nagrinėjimo sąžiningumo pažeidimas. Šiandien proceso dalyvių dalyvavimas bylose nuotoliniu būdu tapo įprasta praktika ir yra plačiai priimtinas visuomenėje, kurioje darbas nuotoliniu būdu šiuo metu yra laikomas vienu iš pagrindinių privalumų.

Svarbu pabrėžti, kad tarp teisininkų nuotolinis bylų nagrinėjimas yra vertinimas dvejopai. Ir nors matyti, kad vadovaujantis EŽTT praktika, bylas nagrinėti nuotoliniu būdu yra leistina, yra autorių, kurie teigia, kad „<...> baudžiamojoje justicijoje dirbančius teisininkus pagal jų turimą, o dažnais atvejais ir išsakomą, požiūrį į nuotolinį baudžiamųjų bylų nagrinėjimą, galima suskirstyti į dvi stovyklas. Vieni, suprasdami esamą situaciją, ieškodami išeities iš susidariusios padėties, drąsiai naudojami procesinėmis galimybėmis, organizuoja teisiamuosius posėdžius ir/ar juose dalyvauja nuotoliniu būdu. Kiti gi, nepaisant esamų procesinių galimybių, į nuotolinį baudžiamųjų bylų nagrinėjimą žiūri skeptiškai, o dažnas dar nuotolinį baudžiamųjų bylų nagrinėjimą įvardija „procesiniu chuliganizmu“.¹⁷⁴ Atsižvelgiant į tai, kad minėtos autoriaus mintys išsakytos dar 2021 metų pradžioje, darbo autorė šiuo metu negali visiškai sutikti su išsakyta mintimi. Remiantis kelių metų profesine patirtimi apylinkės teisme, nagrinėjant baudžiamąsias bylas, praktikoje tik du kartus buvo susidurta su kaltinamojo prieštaravimu nuotoliniam teismo posėdžiui. Tuo tarpu prieštaravimų iš kitų proceso dalyvių – advokatų (gynėjų ar atstovų), prokurorų, ekspertų ar kitų teisininkų – praktikoje nepasitaikė. Tai leidžia daryti prielaidą, kad nuotolinis teismo procesas šiuo metu yra plačiai priimtas teisinėje praktikoje.

Kita svarbi teismo nagrinėjimo aplinkybė yra pranešimas kaltinamajam apie teismo posėdžio vietą ir laiką (BPK 233 straipsnio 3 dalis) bei šaukimo kaltinamajam į teisiamąjį posėdį įteikimas (BPK 236 straipsnis). Iš esmės šios aplinkybės kyla iš kaltinamojo teisės dalyvauti teisiamajame posėdyje (BPK 246 straipsnio 1 dalyje). BPK 246 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad byla pirmosios instancijos teismo posėdyje nagrinėjama dalyvaujant kaltinamajam, kuriam atvykti į teismą privaloma. EŽTK ši kaltinamojo teisė *expressis verbis* nėra minima, tačiau analizuojant EŽTK 6 straipsnį, sudėtinga būtų įsivaizduoti, kaip galėtų būti realizuojamos kaltinamojo teisės (gintis pačiam arba padedamam savo paties pasirinkto gynėjo arba nemokamai gauti advokato pagalbą, pats apklausti kaltinimo liudytojus arba turėti galimybę, kad tie liudytojai būtų apklausti,

¹⁷⁴ Mindaugas Povilanskas, „Nuotolinis teisiamasis posėdis: pažanga ar „procesinis chuliganizmas“, Teisė Pro, žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., <https://www.teise.pro/index.php/2021/01/05/m-povilanskas-nuotolinis-teisiamasis-posedis-pazanga-ar-procesinis-chuliganizmas/>.

nemokamai naudotis vertėjo pagalba ir kt.) jam nedalyvaujant teismo posėdžiuose. Tinkamas kaltinamojo informavimas apie jo atžvilgiu vykstantį baudžiamąjį procesą užtikrina realią galimybę kaltinamajam dalyvauti procese ir įgyvendinti savo gynybos teises.

EŽTT savo praktikoje pabrėžia, kad teisė į sąžiningą bylos nagrinėjimą apima ne tik formalų pranešimą apie procesą, bet ir realią galimybę sužinoti apie bylos nagrinėjimą bei pasirengti gynybai. Pavyzdžiui, EŽTT sprendime *Colozza prieš Italiją* konstatavo, jog pareiškėjas buvo neteisingai nuteistas, nes nebuvo įrodyta, jog jis tikrai žinojo apie jo atžvilgiu vykstantį procesą. Teismas nustatė Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą, nes nebuvo įrodyta, kad pareiškėjas buvo tinkamai informuotas apie teismo procesą, be to, nebuvo pagrindo manyti, kad jis sąmoningai atsisakė dalyvauti procese.¹⁷⁵ Galima teigti, kad EŽTT šioje byloje suformavo teisės taisyklę, jog tinkamas asmens informavimas apie jo atžvilgiu vykstantį baudžiamąjį procesą yra būtina sąlyga sąžiningam ir teisingam bylos nagrinėjimui. Byloje *Sejdovic prieš Italiją* teismas tai pat konstatavo, kad pareiškėjas buvo nuteistas, nors ir nedalyvavo baudžiamajame procese, ir nors valstybė teigė, jog jis buvo pabėgęs, tačiau niekaip nebuvo įrodyta, kad asmuo žinojo apie teismo procesą. Byloje teismas pakartojo, kad pareiga užtikrinti kaltinamojo teisę dalyvauti teismo posėdyje – tiek pirminiame procese, tiek bylos nagrinėjimo atnaujinimo metu – yra vienas esminių Konvencijos 6 straipsnio reikalavimų, kaltinamojo informavimas apie prieš asmeniui iškeltą baudžiamąją bylą yra toks svarbus teisinis veiksmas, kad jis turi būti atliktas laikantis procesinių ir materialinių reikalavimų, galinčių užtikrinti veiksmingą kaltinamojo teisių įgyvendinimą, o neaiškios ir neoficialios žinios kaltinamajam negali būti laikomos pakankamomis¹⁷⁶. Minėtos teisės taisyklės yra pakartotos yra EŽTT sprendime *Hermi prieš Italiją*, kur teismas konstatavo, kad atsižvelgiant į tai, jog teisė į teisingą teismo procesą užima svarbią vietą demokratinėje visuomenėje, Konvencijos 6 straipsnis įpareigoja kiekvieną nacionalinį teismą užtikrinti, kad kaltinamasis turėtų galimybę susipažinti su teismo posėdžio data ir sužinoti, kokių veiksmų reikia imtis norint jame dalyvauti¹⁷⁷. Byloje *Buterlevičiūtė prieš Lietuvą* teismas nustatė, kad siekiant užtikrinti teisingumo įgyvendinimą, bylos šaliai turėtų būti pranešta apie teismo posėdį tokiu būdu, kad ji ne tik sužinotų apie

¹⁷⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1985 m. vasario 12 d. sprendimas *Colozza prieš Italiją* (Petijijos Nr. 9024/80)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57462%22%5D%7D>.

¹⁷⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. kovo 1 d. sprendimas *Sejdovic prieš Italiją* (Petijijos Nr. 56581/00)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-72629%22%5D%7D>, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. spalio 12 d. sprendimas *T. prieš Italiją* (Petijijos Nr. 14104/88)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57797%22%5D%7D>.

¹⁷⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 18 d. sprendimas *Hermi prieš Italiją* (Petijijos Nr. 18114/02)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77543%22%5D%7D>.

posėdžio vietą ir laiką, tačiau taip pat turėtų pakankamai laiko pasiruošti bylos nagrinėjimui. Formalus pranešimo išsiuntimas, neįsitikinus, kad pranešimas pasieks pareiškėją tinkamu laiku, negali būti laikomas tinkamu pranešimu¹⁷⁸.

Išanalizuota EŽTT praktika atskleidžia, jog „Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įtvirtina „teisę į teismą“, kurios viena sudedamųjų dalių yra teisė kreiptis į teismą. Tam, kad ši teisė būtų veiksminga, asmuo privalo turėti aiškią, praktinę galimybę ginčyti veiksmą, ribojantį jo teises. Be to, proceso rungtimosi ir šalių lygybės principai sunkiai įsivaizduojami be šalių dalyvavimo procese. Jeigu procesiniai dokumentai, įskaitant bylos iškėlimo dokumentus, šaukimus į posėdžius, nėra įteikti asmeniškai, asmeniui gali būti užkirstas kelias gintis procese. Pažymėtina ir tai, kad teisė kreiptis į teismą taip pat apima teisę gauti tinkamą pranešimą apie teismo sprendimus, ypač tais atvejais, kai per nustatytą terminą gali būti siekiama apskūsti sprendimą.“¹⁷⁹

Kasacinėje nutartyje baudžiamojoje byloje Nr. 2K- 702/2004, atsižvelgus į tai, kad nu-teistasis apie teismo posėdį nebuvo informuotas, konstatuotas esminis BPK pažeidimas. Byloje nustatyta, kad iš apeliacinės instancijos teismo posėdžio protokolo matyti, kad apeliantas teismo posėdyje nedalyvavo. Kasaciniame skunde jis teigia, kad apie posėdį apeliaciniame teisme jam nebuvo pranešta. Tai paneigiančių duomenų byloje nėra. Iš bylos medžiagos matyti, kad pranešimas apie posėdį apelianto nurodytu adresu neišsiųstas. Vadinas, nuteistasis pagal gyvenamąją vietą apie teismo posėdį nebuvo informuotas. Dėl šios priežasties jam nedalyvaujant apeliacinio skundo nagrinėjimo procese buvo suvaržytos teisės, numatytos BPK 22 straipsnio 3 dalyje, o tai laikytina esminiu baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimu (BPK 369 straipsnio 1 dalies 2 punktas, 3 dalis)¹⁸⁰. Teismų praktika leidžia manyti, kad analogiškai reikalavimai keliama ir civiliniam ieškovui, tai yra, neapsiriboja tik kaltinamuoju Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-697/2024 teismas konstatavo identišką pažeidimą, tačiau nustatė, kad apie bylos nagrinėjimą nebuvo pranešta civiliniam atsakovui. Nustatyta, kad nagrinėjamoje byloje nėra duomenų apie tai, kad civilinė atsakovė buvo informuota apie bylos nagrinėjimą apeliacinės instancijos teisme. Šio pažeidimo apeliacinės instancijos teismas neištaisė ir pats apie apeliacinio skundo nagrinėjimo laiką ir vietą

¹⁷⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 12 d. sprendimas Buterlevičiūtė prieš Lietuvą (Petición Nr. 42139/08)“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1334607#B_0.

¹⁷⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 22 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų santraukos“, *Teismų praktika* Nr. ŽT-B-43, (2015): 715-758, https://www.INFOLEX.lt/tp/1228921#B_0.

¹⁸⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-702/2004“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/44936#B_0.

civilinės atsakovės neinformavo. Taip šis teismas pažeidė BPK 322 straipsnio 2 dalį ir 324 straipsnio 1 dalį¹⁸¹. Kasacinėje nutartyje Nr. 2K-25-387/2022 buvo nustatytas identiškas pažeidimas, tačiau šiuo atveju nustatyta, kad kasatorė (nukentėjusioji) nebuvo informuota apie apeliacinės instancijos teismo posėdį. Todėl buvo suvaržytos jos BPK 28 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos teisės pateikti prašymus, dalyvauti bylą nagrinėjant teisme, pasakyti baigiamąją kalbą, pažeisti rungtimosi, proceso šalių lygiateisiškumo principai ir BPK 322 straipsnio 2 dalies nuostatos, įtvirtinančios nukentėjusiojo teisę dalyvauti bylą nagrinėjant apeliacinės instancijos teisme ir įpareigojančios teismą tinkamai ir laiku informuoti nukentėjusįjį apie teismo posėdį¹⁸². Atsižvelgiant į EŽTT jurisprudenciją, į LAT praktiką, galima teigti, kad kaltinamojo ir kitų proceso dalyvių (civilinio ieškovo, nukentėjusiojo) informavimas apie jo atžvilgiu vykstantį teisminį procesą, yra viena esminių teismo nagrinėjimo aplinkybių. Netinkamai informavus asmenį, apie jo atžvilgiu vykstantį teismo procesą, gali būti pažeista asmens teisė į teisingą bylos nagrinėjimą.

Dar viena itin aktuali teismo nagrinėjimo aplinkybė – susipažinimas su bylos medžiaga. Ši teismo nagrinėjimo aplinkybė ir tiesiogiai susijusi su galėjimui tinkamai pasiruošti gynybai. BPK 21 straipsnio 2 dalyje, yra numatyta, kad įtariamasis turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, o kaltinamasis pagal BPK 22 straipsnio 2 dalį – susipažinti teisme su byla. Susipažinimo su ikiteisminio tyrimo medžiaga tvarką reglamentuoja BPK 181 ir 218 straipsniai. BPK 181 straipsnyje numatyta, kad, be kita ko, įtariamasis ir jo gynėjas ikiteisminio tyrimo metu bet kuriuo momentu turi teisę susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis. Kai ikiteisminis tyrimas yra baigtas, su ikiteisminio tyrimo medžiaga gali būti susipažįstama pagal BPK 218 straipsnio nuostatas. BPK 237 straipsnyje yra nustatyta, kad bylos šalys nuo bylos gavimo teisme dienos turi teisę susipažinti su papildomai gauta po kaltinamojo akto surašymo bylos medžiaga. Tame pačiame straipsnyje yra numatytos suimto kaltinamojo galimybės susipažinti su bylos medžiaga.

EŽTT yra konstatavęs, kad net jei ir procesas byloje vyko sąžiningai, teisingai, ribotas kaltinamojo pasiruošimas bylos nagrinėjimui jam gali pakenkti gynybos galimybėms ir tapti Konvencijos 6 straipsnio pažeidimu. Byloje *Öcalan prieš Turkiją* teismas nustatė, kad pareiškėjas neturėjo efektyvios ir laiku suteiktos prieigos prie bylos medžiagos, todėl gynybos paruošimas buvo rimtai apsunkintas, o tai yra tiesiogiai susiję su Konvencijos 6 straipsnio reikalavimu užtikrinti teisingą procesą. Tai, kad pareiškėjui nebuvo suteikta tinkama prieiga prie bylos dokumentų, išskyrus kaltinamąjį aktą, dar labiau padidino sunkumus rengiantis gynybai¹⁸³. Byloje *Rowe ir Davis*

¹⁸¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-697/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2281332#B_0.

¹⁸² *Supra note*, 105.

¹⁸³ *Supra note*, 100.

prieš Jungtinę Karalystę EŽTT konstatavo, kad prokuratūra turi atskleisti gynybai visus reikšmingus įrodymus, ir nors ši teisė nėra absoliuti (galimi ribojimai dėl saugumo, liudytojų apsaugos ir pan.), jei įrodymai slepiami, teismas turi užtikrinti procedūrinės garantijas, kad nebūtų pažeista gynyba. Nagrinėjamoje byloje prokuratūra nusprendė, neinformuodama teisėjo, dėl viešojo intereso priežasčių neatskleisti tam tikrų reikšmingų įrodymų. Tokia procedūra, kai pati prokuratūra bando įvertinti nuslėptos informacijos svarbą gynybai ir ją palyginti su viešuoju interesu išlaikyti informaciją paslapyje, negali atitikti EŽTK 6 straipsnio reikalavimų¹⁸⁴. Byloje *Natunen prieš Suomiją* EŽTT nustatė Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą, nes ikiteisminio tyrimo metu priimtas sprendimas sunaikinti įrodymus be galimybės gynybai dalyvauti sprendime pažeidė Konvencijos 6 straipsnio 1 ir 3 b nuostatas. Taip pat nustatė, kad jei institucijos veikia pagal įstatymą, įrodymų sunaikinimas prieš teismo sprendimą gali rimtai apriboti kaltinamojo gynybos galimybes¹⁸⁵. EŽTT iš esmės suformulavo svarbias teisės taisykles, jog kaltinamasis turi turėti realią ir pakankamą galimybę susipažinti su bylos medžiaga, vien tik advokatui susipažinti su byla nepakanka, be to, asmuo turi turėti pakankamai laiko susipažinti su byloje esančia medžiaga, nes kitu atveju, tai gali apsunkinti paruošimą gynybai ir pažeisti Konvencijos 6 straipsnį.

Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad įtariamojo (kaltinamojo) teisė susipažinti su ikiteisminio tyrimo duomenimis (bylos medžiaga teisme) gali būti laikoma viena iš teisės į teisingą bylos nagrinėjimą užtikrinimo sąlygų. Kartu tai yra vienas iš teisės žinoti, kuo asmuo yra įtariamasis (kaltinamas), galimybės veiksmingai dalyvauti baudžiamajame procese, sekti proceso eigą, pasiruošti gynybai garantų. Šios teisės tinkamas įgyvendinimas yra neatsiejamas ir nuo rungtyniško bylos nagrinėjimo principo reikalavimų įgyvendinimo¹⁸⁶. Nagrinėjant teismų praktiką matyti, kad yra užfiksuota šios teisės pažeidimų. Pavyzdžiui, kasacinėje nutartyje baudžiamajoje byloje Nr. 2K-581/2005, atsižvelgus į tai, kad su bylos medžiaga buvo susipažinęs tik gynėjas, bet nesupažindintas kaltinamasis, buvo konstatuotas esminis BPK pažeidimas. Byloje nustatyta, kad teismas suimtam asmeniui paskyrė gynėją, kuris kaltinamajam paštu išsiuntė pranešimą apie tai, kad susipažino su bylos medžiaga ir apie tai informavo teismą. Tačiau byloje nėra duomenų, kad gynėjas supažindino kaltinamąjį su visa bylos medžiaga, kaip to reikalauja BPK 237 straipsnio 2 dalies

¹⁸⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimas Rowe ir Davis prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 28901/95)“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-58496%22%5D%7D>.

¹⁸⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 31 d. sprendimas Natunen prieš Suomiją (Peticijos Nr. 21022/04)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5B%22001-91932%22%5D%7D>.

¹⁸⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (II) Nr. AB-46-1“, *Teismų praktika* 46 (2017): 503-550, <https://www.INFOLEX.lt/tp/1522053>.

norma. Teismas savo nutartyse atmesti kaltinamojo prašymą leisti susipažinti su byla taip pat nurodė, kad gynėjas supažindino kaltinamąjį su bylos medžiaga, o tik tai, kad ji pati susipažinusi su ja. Esant nurodytoms aplinkybėms kolegija konstatavo, kad nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme buvo pažeista kasatoriaus procesinė teisė susipažinti su bylos medžiaga, dėl ko buvo suvaržyta kaltinamojo teisė į gynybą. Taip pat pažymėtina, kad, teismo vertinimu, suimto kaltinamojo prašymo pačiam susipažinti su bylos medžiaga netenkinimas pažeidžia BPK 22 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą teisę susipažinti su byla teisme.¹⁸⁷ Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-746/2017 kasatorius teigė, kad jo supažindinimas su bylos medžiaga jau pabaigus ikiteisminį tyrimą suvaržė jo teises į gynybą ir rungtynišką procesą. LAT konstatavo, kad pagal baudžiamojo proceso įstatymą susipažinimas su ikiteisminio tyrimo medžiaga yra proceso dalyvių, tarp jų ir įtariamojo, teisė. Prokuroras neprivalo imtis kokių nors veiksmų ar iniciatyvos, kad proceso dalyviai, tarp jų ir įtariamasis, šia teise naudotųsi. Taigi proceso dalyvis, tarp jų ir įtariamasis, norėdamas pasinaudoti jam baudžiamojo proceso įstatymo suteikta teise susipažinti su ikiteisminio tyrimo medžiaga, su prašymu turi kreiptis į ikiteisminį tyrimą kontroliuojantį prokurorą¹⁸⁸. Darytina išvada, kad teismo nagrinėjimo aplinkybė – įtariamojo (kaltinamojo) galimybė susipažinti su bylos medžiaga tiek ikiteisminio tyrimo metu, tiek teismo nagrinėjimo metu yra viena esminių, siekiant, kad nebūtų pažeista kaltinamojo teisė į teisingą (sąžiningą) teismą.

Apžvelgus EŽTT sprendimus bei LAT nutartis, susijusias su įvairiomis teismo nagrinėjimo aplinkybėmis, nustatyta, kad teismo nagrinėjimo aplinkybės sudaro itin svarbią teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo dalį. Remiantis analizuota teismų praktika, darytina išvada, kad nėra daugiau ar mažiau svarbių teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo elementų. Nustatyta, kad visas Konvencijos 6 straipsnis užtikrina asmeniui teisę į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą, todėl atskirų šios teisės elementų „hierarchijos“ nustatymas nėra tikslingas. Viena iš elementų pažeidimas lemia Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą, tai yra teisės į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą pažeidimą. Analizuota teismų praktika parodė, kad esminę reikšmę sąžiningam bylos nagrinėjimui turi tinkamas proceso dalyvių informavimas apie jų atžvilgiu vykstantį teismo procesą, realios galimybės susipažinti su bylos medžiaga užtikrinimas bei veiksminga galimybė dalyvauti teismo procese net ir nuotoliniu būdu. Nustatyta, kad net ir iš pirmo žvilgsnio nedideli procesinių garantijų ribojimai, tokie kaip netinkamas šaukimo įteikimas, nepakankamas informavimas apie teismo posėdžio laiką ir vietą ar galimybės susipažinti su bylos medžiaga apribojimas, gali pažeisti asmens teisę į teisingą bylos nagrinėjimą.

¹⁸⁷ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-581“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/54838>.

¹⁸⁸ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-746/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1447435>.

3. TEISĖ Į BYLOS NAGRINĖJIMĄ PER PROTINGĄ LAIKĄ KAIP TEISĖS Į TEISINGĄ (SAŽININGĄ) BYLOS NAGRINĖJIMĄ GARANTIJA

Įvertinus teismo nagrinėjimo aplinkybių įvairovę, šiame skyriuje bus plačiau analizuojama teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką, atsižvelgiant į tai, jog teisė į procesą per kiek įmanomą trumpiausią laiką yra viena iš teisės į teisingą teismą elementų¹⁸⁹.

Pažymėtina, kad proceso per kuo trumpiausią laiką principą galime pavadinti ir proceso greitumo principu, todėl šiame skyriuje teisė į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką gali būti laikoma greitumo principo bei teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką sinonimu.

Svarbu suprasti, kad teisė į bylos nagrinėjimą per protingą laiką nėra absoliuti, tačiau pripažįstama kaip savarankiška ir atskira nuo kitų EŽTK 6 straipsnyje įtvirtintų teisių – teisės į teisingą bylos nagrinėjimą nepriklausomame ir nešališkame teisme¹⁹⁰. Teisės doktrinoje nurodoma, kad protingas bylos nagrinėjimo terminas – tai kuo trumpesnis, bet pakankamas laikas išsamiai išnagrinėti bylą, įvertinant proceso dalyvių argumentus ir įrodymus, todėl jis netapatinamas su skubotu bylos nagrinėjimu¹⁹¹. Taip pat nurodyta, jog proceso greitumo principas – vienas iš baudžiamojo proceso principų, garantuojančių žmogaus teisės į teisingą teismą (procesą) užtikrinimą¹⁹², o šio principo reikalavimų būtina laikytis visose proceso stadijose¹⁹³. Svarbu suprasti, kad laikotarpis nuo nusikalstamos veikos padarymo iki jos išaiškinimo (atskleidimo) ir sankcijos pritaikymo turėtų būti kuo trumpesnis¹⁹⁴. Pasak Remigijus Merkevičius, proceso greitumo principas užtikrina ne tik veiksmingesnę proceso dalyvių teisių apsaugą, bet ir kriminalinės justicijos efektyvumą¹⁹⁵. Tuo tarpu Gintaras Goda pabrėžia, kad siekis išsamiai ištirti bylos aplinkybes neišvengiamai lemia ilgesnį proceso trukmę¹⁹⁶.

Teisės doktrinoje išskiriami pagrindiniai proceso greitumo principo tikslai: apsaugoti asmenį nuo pernelyg ilgai trunkančios teisinės nežinomybės, užtikrinti įrodymų patikimumą, didinti

¹⁸⁹ Butaitė, ir Maliauskaitė, *supra note*, 25.

¹⁹⁰ Adrian Kayne, „Unreasonable delay - sufficient to warrant a permanent stay of criminal proceedings?“, *Libertas Chambers*, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., <https://www.libertaschambers.com/media-hub/unreasonable-delay-in-an-accused/>.

¹⁹¹ Nataliya Shelever ir kt., „The Constitutional Right to A Reasonable Period of The Case“, *Baltic journal of law & politics*, 16:1 (2023):401-409, <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/27514ed1-54ca-49a9-a567-88783fff4acc/content>.

¹⁹² Jurka ir kt., *supra note*, 1: 187.

¹⁹³ *Ibid*, 189, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas Novikovas prieš Lietuvą (Petijos Nr. 4 5756/05)“, STRADALEX, žiūrėta 2026 m. kovo 20 d., https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_45756-05, Rima Ažubalytė ir kt., *Baudžiamojo proceso teisė* (Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2014), 65, <https://fileserv-az.core.ac.uk/download/pdf/382466556.pdf>.

¹⁹⁴ Ažubalytė, Jurka, ir Zajančauskienė, *supra note*, 16: 23.

¹⁹⁵ Remigijus Merkevičius, „Įtariamo (kaltinamo) asmens teisės į procesą per kuo trumpiausią laiką užtikrinimas“, *Teisė* T 80, (2011): 34-52, <https://www.journals.vu.lt/teise/lt/article/view/149/115>.

¹⁹⁶ Goda, *supra note*, 14: 86.

baudžiamojo proceso prevencinį poveikį bei drausminti teisėsaugos institucijas ir teismus laikytis proceso terminų¹⁹⁷. Baudžiamojo proceso paskirtis – greitai ir išsamiai atskleisti nusikalstamas veikas bei taikyti įstatymą – lemia proceso subjektų pareigą veikti laikantis pagrindinių baudžiamojo proceso principų¹⁹⁸. Pasak prof. A. A. S. Zuckerman, delsimas laiku atlikti teisinius veiksmus, gali būti klaidų renkant ar vertinant bylai reikšmingus įrodymus priešastis. Bylose, kuriose reikalingi liudytojų parodymai, proceso sparta yra ypatingai svarbi. Kuo daugiau laiko praeis, tuo didesnė tikimybė, jog liudytojo parodymai bus iškreipti ar pamiršti nekalbant apie tai, kad liudytojas gali dingti, mirti ar – juridinio asmens atveju – būti likviduotas¹⁹⁹. Annette Marfording taip pat nurodo, kad proceso vilkinimas gali privesti prie sprendimo klaidos, nes įrodymai laikui bėgant gali išnykti arba pablogėti jų kokybė²⁰⁰. Proceso greitumo principas suponuoja atitinkamų valstybės institucijų ir jų pareigūnų pareigą daryti viską, kad procesas nebūtų vilkinamas²⁰¹. Svarbu suprasti, kad baudžiamasis procesas gali būti vilkinamas ne tik teisėsaugos institucijų, tačiau ir baudžiamojo proceso dalyvių, dažniausiai kaltinamojo pusės. Vilkinimas gali pasireikšti kaip piktnaudžiavimas procesinėmis teisėmis, kai tyčia siekiama vilkinti bylos nagrinėjimą ar kitaip trukdyti teismui įgyvendinti teisingumą²⁰².

Šio principo reikšmingumą teisinėje sistemoje rodo jo įtvirtinimas tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose. Europos žmogaus teisių konvencija 6 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekvienas asmuo turi teisę, jog jo byla per įmanomai trumpiausią laiką būtų teisingai išnagrinėta nepriklausomo ir nešališko teismo. Panaši nuostata įtvirtinta ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje, kur numatyta teisė į bylos išnagrinėjimą per kiek įmanoma trumpesnę laiką. BPK greitumo principas, įtvirtintas BPK 1 straipsnio 1 dalyje, rodo jo ypatingą reikšmę baudžiamajame procese, todėl jo taikymas privalo būti užtikrinamas viso proceso metu. Taip pat BPK 2 straipsnis numato pareigą ikiteisminio tyrimo subjektams užtikrinti kuo trumpesnę tyrimo trukmę, o BPK 44 straipsnio 5 dalyje ir 242¹ straipsnio 1 dalyje taip pat įtvirtinta kaltinamojo teisė į bylos išnagrinėjimą per kuo trumpiausią laiką. Kaip ir minėta, kai kurie autoriai teigia, kad bylos nagrinėjimas per protingą laiką yra atskiras teisės į teisminę gynybą elementas, kuris neapsiriboja vien

¹⁹⁷ Merkevičius, *supra note*, 194: 34-52.

¹⁹⁸ Ažubalytė, Jurka, ir Zajančkauskienė, *supra note*, 16: 339.

¹⁹⁹ Monika Butaitė ir Klaudija Maliauskaitė, „Ar greitas procesas yra visada teisingas procesas?“, *Teisės mokslo pavasaris* 2022, (2023): 102-116, <https://www.journals.vu.lt/open-series/lt/article/view/31640/30504> cituota iš Adrian A. S. Zuckerman, *Civil Justice in Crisis. Comparative Perspectives of Civil Procedure* (Oxford: New York, Oxford University Press, 1999), 6).

²⁰⁰ Annette Marfording, „Civil Justice in Crisis: Comparative Perspective of Civil Procedure“, *University of New South Wales Law Journal* 48, 23(2), (2000), <https://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2000/48.html>.

²⁰¹ „Panevėžio apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-265-350/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1322516>.

²⁰² Virgilijus Valančius, „Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje“, *Jurisprudencija Mokslo darbai* 12(102), (2007): 32–36, <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/76696336-ab5a-409f-9a59-60e74fb76cb1/content>.

sprendimo priėmimo ar ginčo išsprendimo greičiu²⁰³. Autorės nuomone, asmens teisė į greitą procesą yra svarbi teismo nagrinėjimo aplinkybė, kuri užtikrina ne tik bylos išnagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką, protingą laiką, tačiau ir sąžiningą bylos nagrinėjimą, tai yra, neleidžia baudžiamajam procesui būti užvilktam.

EŽTT numatyta sąvoka „protingas laikas“, atskleidžiama analizuojant teismo praktiką, kuri yra itin svarbi formuojant nacionalinę teisę. Byloje *Kemmache prieš Prancūziją* vėliau ir byloje *Pélissier ir Sassi prieš Prancūziją*, *Humen prieš Lenkiją*, *Byloje Arewa prieš Lietuvą*, EŽTT konstatavo, kad procesų trukmės pagrįstumas turi būti vertinamas atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes ir remiantis kriterijais, nustatytais EŽTT jurisprudencijoje, visų pirma – bylos sudėtingumu, pareiškėjo elgesiu ir kompetentingų institucijų elgesiu²⁰⁴. Byloje *Kudla prieš Lenkiją* EŽTT nurodė, kad pareiga greitai vykdyti teisingumą pirmiausia gula ant valstybės pečių²⁰⁵. Galima sakyti, jog teismas nustatė, kad valstybės yra atsakingos už tai, kad teisinė sistema būtų sukurta taip, jog bylos būtų nagrinėjamos efektyviai ir per protingą laiką. Byloje *Scordino prieš Italiją* teismas pabrėžė, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis įpareigoja valstybes organizuoti savo teises sistemas taip, kad teismai galėtų laikytis bylos nagrinėjimo per protingą laiką nuostatos reikalavimų. Teismas pakartotinai pabrėžė teisingumo vykdymo be delsimo svarbą, nes vėlavimai gali kelti pavojų proceso efektyvumui ir patikimumui²⁰⁶. Byloje *Dimitrov ir Hamanov prieš Bulgariją* EŽTT konstatavo, kad „protingos trukmės“ garantija pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį užtikrina visuomenės pasitikėjimą teisingumo vykdymu. Ši garantija taip pat skirta apsaugoti bylos šalis nuo proceso vilkinimo ir užtikrinti, kad kaltinamasis nebūtų ilgai paliekamas nežinioje dėl savo likimo²⁰⁷. Kriterijai, kuriais remiantis turi būti vertinama baudžiamojo proceso trukmė, nustatyti EŽTT jurisprudencijoje, paprastai yra konkrečios bylos sudėtingumas (faktų, kuriuos reikia nustatyti, pobūdis, padarytų nusikalstamų veikų, kaltinamų asmenų skaičius, įrodymų kiekis ir jų rin-

²⁰³ Shelever ir kt., *supra note*, 190.

²⁰⁴ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. lapkričio 24 d. sprendimas *Kemmache prieš Prancūziją* (Petición Nr. 17621/91)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 20 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57894%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57894%22]}), *supra note*, 136, „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. spalio 15 d. sprendimas *Humen prieš Lenkiją* (Petición Nr. 26614/95)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58322%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58322%22]}), „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. kovo 9 d. sprendimas *Arewa prieš Lietuvą* (Petición Nr. 16031/18)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-217719%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-217719%22]}).

²⁰⁵ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 26 d. sprendimas *Kudla prieš Lenkiją* (Petición Nr. 30210/96)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 20 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-58920%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-58920%22]}).

²⁰⁶ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. kovo 29 d. sprendimas *Scordino prieš Italiją* (Petición Nr. 36813/97)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-72925%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-72925%22]}).

²⁰⁷ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 10 d. *Dimitrov ir Hamanov prieš Bulgariją* (Petición Nr. 48059/06 ir 2708/09)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., [https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:\[%22001-104700%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/fre#{%22itemid%22:[%22001-104700%22]}).

kimo sudėtingumas, teisiniai bylos aspektai); asmenų, dėl kurių taikytas baudžiamasis persekiojimas, elgesys; institucijų veiksmai organizuojant bylos procesą; taikytų procesinių prievartos priemonių griežtumas ir jų taikymo laikas, ir pan.²⁰⁸

Pareiga atlikti tyrimą, nagrinėti bylas per kuo įmanoma trumpiausią laiką turi būti derinama su pareiga išsamiai nustatyti ir ištirti reikšmingas bylos aplinkybes. Proceso metu turi būti atliekami visi tiesai nustatyti būtini proceso veiksmai, įskaitant ir tuos veiksmus, kurių atlikimas gali lemti santykinai ilgesnį proceso trukmę. Tačiau tiek tarp proceso veiksmų, tiek ir tarp teismo posėdžių negali būti nepateisinamai ilgų pertraukų. Teismo pareiga pradėjus nagrinėti bylą išnagrinėti ją per protingą laiką yra tiesiogiai susijusi su pareiga garantuoti, kad teismo priimamų baigiamųjų aktų turinys būtų teisingas²⁰⁹. Pažymėtina, jog asmens teisių pažeidimas dėl baudžiamojo proceso trukmės siejamas ne su savaime proceso ilgumu, o su konkrečios bylos aplinkybėmis nepagrįsta pernelyg ilga jo trukme, dėl kurios pažeidžiama Konvencijos 5 straipsnio 3 dalyje ar 6 straipsnio 1 dalyje, BPK 1 straipsnyje ir 44 straipsnio 5 dalyje įtvirtinta kaltinamojo teisė į įmanomai trumpiausią bylos procesą²¹⁰.

Nustačius, kad valstybės subjektai šios pareigos tinkamai neatliko, konstatuojamas proceso greitumo principo ir baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens teisės į proceso užbaigimą per kiek įmanomai trumpiausią (protingą) laiką pažeidimas. Kasacinio teismo praktikoje akcentuojama, jog tinkamiausiu reagavimo į pernelyg ilgą proceso trukmę būdu pripažįstamas taikomų teisinių sankcijų švelninimas. Taip pat ilga proceso trukmė gali lemti ne vien tik švelnesnės už sankcijos vidurkį bausmės taikymą, bet gali būti pagrindas skirti švelnesnę už sankcijoje numatytą minimalią bausmę²¹¹.

Analizuojama LAT praktika leidžia išskirti kelis pagrindinius kriterijus, kuriuos vertina nustatant teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą. Dažniausiai vertinamas: 1) bylos sudėtingumas, 2) proceso dalyvių elgesys, 3) valstybės institucijų veikla

Valstybės institucijų veikla yra svarbus kriterijus nustatant teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą. Pavyzdžiui, baudžiamojame byloje Nr. 2K-7-29-942/2016 kasacinis teismas konstatavo, kad ikiteisminis tyrimas truko ilgiau nei penkerius metus ir septynis mėnesius,

²⁰⁸ „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas Meilius prieš Lietuvą (Petición Nr. 53161/99)“, HUDOC, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-61435%22%7D>.

²⁰⁹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių nuosprendžių surašymą, 2020 m. spalio 27 d. apžvalga (BPK 302–305, 307 straipsniai) Nr. AB-53-1“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 20 d., <https://www.INFOLEX.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1975182>.

²¹⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 3 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-48-696/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1402746>, „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-281-746/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1354824>.

²¹¹ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojame byloje Nr. 2K-87-942/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1462608>.

prokuratūros veiksmai nebuvo kokybiški nei ikiteisminiame tyrime, nei pirmos instancijos teisme, nes neatitiko BPK reikalavimų. Teismas nustatė, kad dėl ilgo proceso kaltinamiesiems buvo taikomos kardamosios priemonės, sukėlusios reikšmingas neigiamas pasekmes. Konstatavo, kad ilgą baudžiamojo proceso trukmę lėmė ne vien tik bylos apimtis bei sudėtingumas, kaltinamųjų ir jų gynėjų elgesys, bet ir baudžiamąjį persekiojimą vykdžiusių pareigūnų veiksmai. Todėl šios baudžiamosios bylos laikas (daugiau nei dešimt metų) buvo vertintinas kaip neadekvatus²¹². Kitoje byloje Nr. 2K-162-654/2025 nustatyta, kad baudžiamasis procesas prieš vienus nuteistuosius vyko daugiau nei 7 metus. Nors byla buvo sudėtinga – joje buvo 17 kaltinamųjų, nagrinėta daug nusikalstamų veikų, dalis jų padaryta užsienyje – kasacinis teismas vis tiek pripažino, kad procesas buvo pernelyg ilgas. Teismas nurodė, kad baudžiamasis procesas vyko ilgai ne dėl kaltinamųjų kaltės ar dėl jų neatsakingo elgesio bei kryptingo proceso vilkinimo veiksmų, o daugiausia dėl nacionalinių teisinių institucijų nepakankamų veiksmų baudžiamajam procesui pagreitinti²¹³. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021 taip pat nustatyta, kad baudžiamojo proceso trukmė buvo pernelyg ilga. Kasacinis teismas konstatavo, kad byla iš tiesų buvo išskirtinai sudėtinga: nagrinėjamas nusikalstamas susivienijimas, byloje buvo 14 kaltinamųjų, bylos medžiagą sudarė virš 180 tomų. Ir nors teisėjų kolegija konstatavo, kad tokio pobūdžio, apimties ir sudėtingumo byloje gali būti pateisinama ir ilgesnė negu įprastai proceso trukmė, tačiau tik tuomet, kai valstybės institucijos tinkamai reaguoja į bylos sudėtingumą ir imasi visų priemonių užtikrinti proceso operatyvumą. Teisėjų kolegija vertino, kad kai kurios objektyvios aplinkybės iš dalies pateisino ilgesnį bylos nagrinėjimą, tačiau nustatė, kad bylos nagrinėjimo trukmė apeliacinės instancijos teisme nebuvo optimali. Taigi, bylos nagrinėjimo trukmė buvo pernelyg ilga ir tam įtakos turėjo ne tik bylos sudėtingumas, bet ir valstybės institucijų neveikimas²¹⁴. Taigi, nagrinėjamose bylose LAT ypatingą reikšmę suteikė valstybės institucijų veiksmų vertinimui, pažymėdamas, kad proceso trukmės ilgumą iš esmės lėmė ne bylos sudėtingumas ar kaltinamųjų elgesys, o nepakankamai efektyvus ikiteisminio tyrimo ir bylos nagrinėjimo organizavimas.

Bylos sudėtingumas taip pat yra vienas iš kriterijų nustatant teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-1073/2018 kasacinis teismas nenustatė, kad baudžiamasis procesas būtų trukęs nepateisinamai ilgai. Nors konstatavo, kad byloje procesas užtruko aštuonerius metus, ir neabejotina, kad tokia teismo proceso trukmė nėra įprasta, tačiau buvo nustatyta, kad ilgą proceso trukmę daugiausia lėmė objektyvūs veiksniai: didelė bylos

²¹² „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1221620#B_0.

²¹³ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-654/2025“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 21 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2355105#B_0.

²¹⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2006456#B_0.

apimties; įtarimai buvo pareikšti daugiau nei šešiolikai asmenų; tyrimą apsunkino aukštas nusi-
kalstamo susivienijimo organizuotumo, konspiracijos lygis; nusikaltimai buvo daromi kelių ES
valstybių teritorijose, taip pat siekė ir Rusijos, Baltarusijos teritorijas. Svarbiausia pažymėti, kad
byloje nebuvo nustatyta valstybės subjektų veiksmų, kurių pagrindu būtų galima daryti išvadą, kad
buvo pažeistas proceso greitumo principas ir baudžiamojon atsakomybėn traukiamo asmens teisė
į proceso užbaigimą per kiek įmanomai trumpiausią (protingą) laiką²¹⁵. Baudžiamojoje byloje Nr.
2K-48-696/2017 kasatorius teigė, kad baudžiamasis procesas prieš nuteistąjį vyksta jau beveik
dešimt metų, kad ikiteisminis tyrimas pradėtas 2007 m. vasario 27 d., kaltinamasis aktas surašytas
tik 2011 m. spalio 28 d., o baudžiamoji byla pirmosios instancijos teisme pradėta nagrinėti tik 2012
m. liepos 25 d. Kasacinis teismas neneigė, kad ikiteisminis tyrimas byloje vyko ilgai, tačiau kons-
tatavo, kad ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo atliekami intensyviai, ne vieną kartą apklausiami
asmenys, reikalaujami įvairūs bylai reikšmingi dokumentai, todėl pagrindo konstatuoti, kad šioje
baudžiamojoje byloje buvo nepateisinamas delsimas, t. y. kad valstybės institucijos dėl neveik-
lumo ilgą laiką būtų neatlikusios jokių procesinių veiksmų, nėra. Bylą nagrinėjant įvairių instan-
cijų teismuose taip pat nebuvo nepateisinamo delsimo²¹⁶. Analizuota praktika leidžia teigti, kad
kasacinis teismas itin didelį dėmesį skiria valstybės institucijų veiklos efektyvumui. Jei nenustato,
kad baudžiamoji byla buvo ilgai nagrinėta dėl ikiteisminio tyrimo institucijų, prokuratūros ar
teismų kaltės, dažniausiai nėra konstatuojamas teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažei-
dimas.

Apibendrinant minėta LAT praktiką darytina išvada, kad baudžiamojo proceso trukmės
vertinimas yra grindžiamas individualiu kiekvienos bylos aplinkybių vertinimu, atsižvelgiant į jos
sudėtingumą, proceso dalyvių elgesį bei svarbiausią, į valstybės institucijų aktyvumą. Teismas
konstatuoja proceso greitumo principo pažeidimą tais atvejais, kai nebuvo paisoma ypatingo stro-
pumo pareigos, kai ilga proceso trukmė yra susijusi su valstybės institucijų (pavyzdžiui, ikiteismi-
nio tyrimo institucijų, prokuratūros) neveiklumu ar netinkamu procesinių pareigų vykdymu. Su-
dėtingose, didelės apimties bylose ilgesnė proceso trukmė paprastai nelaikoma nepateisinama, jei
byla buvo tiriama intensyviai ir aktyviai.

Jau minėta, kad LAT vertindamas proceso trukmę atsižvelgia ne tik į valstybės institucijų
veiklą, bet ir į baudžiamojo proceso dalyvių elgesį. Proceso dalyvių veiksmai taip pat gali turėti
įtakos proceso trukmei, pavyzdžiui, neatvykimas į teismo posėdžius, gynėjų keitimas ar prašymai
atidėti bylos nagrinėjimą. Tokie proceso dalyvių veiksmai kai kuriais atvejais gali būti vertinami

²¹⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-1073/2018“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1653254>.

²¹⁶ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-696/2017“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1402746>.

kaip prisidėję prie proceso užsitęsimo ar jos vilkinimo. Jau minėtoje byloje Nr. 2K-162-654/2025 LAT taip pat nustatė, kad ir proceso dalyvių elgesys (kaltinamųjų bei jų gynėjų ligos, gynėjų užimtumas kitose baudžiamosiose bylose) turėjo įtakos proceso trukmei²¹⁷. Taigi, ne visais atvejais ilga proceso trukmė yra nulemta valstybės institucijų veiksmų. Nors minėtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-1073/2018 ir nebuvo pripažintas bylos nagrinėjimo per protingą laiką pažeidimas, tačiau nustatyta, kad proceso trukmei daug įtakos turėjo tai, kad byloje buvo 17 kaltinamųjų, padaryta daug nusikalstamų veikų²¹⁸. Taigi, kai byloje dalyvauja didelis skaičius kaltinamųjų, pats proceso organizavimas tampa sudėtingesnis, o tai taip pat daro didelę įtaką proceso trukmei. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-942/2017 kasatorė teigia, jog pernelyg ilgai prieš ją nukreipta baudžiamojo proceso trukmė yra atskiras pagrindas nutraukti šį baudžiamąjį procesą arba sumažinti jai paskirtą baudą. Teismas konstatavo, kad proceso trukmę iš esmės lėmė pačios nuteistosios elgesys – jos neatvykimas į apklausas ir teismo posėdžius, medicininių pažymų teikimas, gynėjų keitimas. Todėl buvo pripažinta, kad procesas užsitęsė ne dėl valstybės institucijų neveiklumo²¹⁹. Panašiai baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-746/2016 procesas užtruko dėl objektyvių priežasčių, susijusių su proceso dalyvių elgesiu. Pažymėjo, kad teisiamieji posėdžiai buvo atidėti dėl – gynėjų prašymų, ligų, proceso dalyvių neatvykimo, taip pat dėl didelės įrodymų apimties. Teismas nenustatė institucijų neveikimo²²⁰. Vėlgi, pastebėtina, kad LAT atsižvelgęs į proceso dalyvių elgesį baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu nenustatė jokių institucijų veiklos neefektyvumo, todėl nenustatė ir pažeidimo. Atsižvelgiant į LAT praktiką nustatyta, kad proceso dalyvių elgesys yra reikšmingas vertinant proceso trukmę, tačiau savaime nereiškia proceso vilkinimo. Net ir tais atvejais, kai proceso dalyvių veiksmai objektyviai lėtina procesą, tai nelaikoma teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimu, jei nenustatomas valstybės institucijų neveikimas ar neefektyvumas.

Baudžiamojoje byloje nustačius teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą, kyla klausimas dėl tokio pažeidimo sukeltų teisinių pasekmių. LAT praktikoje yra pripažįstama, kad tinkamiausiu reagavimo į pernelyg ilgą proceso trukmę būdu pripažįstamas taikomų teisinių sankcijų švelninimas. Bausmės švelninimas yra vienas iš kompensavimo būdų, taikomų siekiant kompensuoti teisės į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą pažeidimą baudžiamajame procese. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016 buvo nustatytas bylos nagrinėjimo per protingą laiką pažeidimas, todėl kasacinis teismas nurodė, kad į tai turi būti atsižvelgiama sprendžiant klausimą dėl BK 75 (bausmės vykdymo atidėjimas) straipsnio nuostatų taikymo. Teismas konstatavo, kad

²¹⁷ *Supra note*, 213.

²¹⁸ *Supra note*, 215.

²¹⁹ *Supra note*, 211.

²²⁰ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-746/2016“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d., <https://www.INFOLEX.lt/tp/1354824>.

yra pagrindas taikyti BK 75 straipsnio nuostatas ir atidėti paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymą²²¹. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-654/2025 LAT nurodė, kad tinkamas kompensacijos, patyrus pernelyg ilgą proceso trukmę, būdas yra nuteistiesiems paskirtų bausmių mažinimas. Teisėjų kolegija pripažino, kad pirmosios instancijos teismo motyvai dėl pernelyg ilgo proceso ir veiksmai kompensuojant teisių pažeidimą buvo tinkami, todėl nuteistiesiems paskirtas bausmės sumažino tokia pat dalimi, kokia buvo sumažintos pirmosios instancijos teismo nuosprendyje – laisvės atėmimo bausmės sušvelnino 6 mėnesiais²²². Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021 nustačius teisės į bylos nagrinėjimą per įmanomai trumpiausią laiką pažeidimą, daliai nuteistųjų kasacinis teismas nusprendė sušvelninti apeliacinio instancijos teismo paskirtas bausmes²²³. Baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022 buvo nustatyta, kad baudžiamojo proceso trukmė buvo pernelyg ilga. Tiek pirmos, tiek antros instancijos teismai atsižvelgiant į minėtą pažeidimą sušvelnino nuteistiesiems paskirtas bausmes. Pažymėtina, kad kasacinis teismas neprieštaravo apeliacinės instancijos teismui, kuris nuteistiesiems paskirtas laisvės atėmimo bausmės sušvelnino net 2 metais²²⁴. Pažymėtina, kad LAT praktikoje pasitaiko atvejų, kai teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimas konstatuojamas ir kompensuojamas net ir tais atvejais, kai kasaciniuose skunduose tokie argumentai nėra keliami. Tokiais atvejais teismas, įvertinęs bylos aplinkybes, *ex officio* pripažįsta pažeidimą ir, siekdamas užtikrinti teisingumą, sušvelnina nuteistiesiems paskirtas bausmes²²⁵. Analizuota praktika leidžia teigti, kad bausmės švelninimas, kaip kompensacinio pobūdžio priemonė, taikomas siekiant sušvelninti neigiamus padarinius, kilusius dėl teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimo, taip atkuriant teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo pusiausvyrą.

Pabrėžtina, kad bausmės švelninimas nėra vienintelė galima reakcija į šį pažeidimą, atlikus trumpą teismų praktikos analizę nustatyta, kad bausmė gali būti ir nešvelninama, tik atidedama. Nagrinėjant klausimą dėl per ilgai bylos nagrinėjimo, galima rasti kasacinių skundų, kuriais yra prašoma dėl per ilgai trukusio baudžiamojo proceso trukmės nutraukti visą baudžiamąjį procesą, tačiau LAT praktikoje tokie sprendimai nėra taikomi, paprastai taikomos kompensacinio pobūdžio priemonės. Apibendrinant išdėstytą praktiką, galima teigti, kad nustačius teisės į bylos

²²¹ *Supra note*, 212.

²²² *Supra note*, 213.

²²³ *Supra note*, 214.

²²⁴ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2158789#B_0.

²²⁵ „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-511/2024“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/2242385#B_0. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-489/2021“, INFOLEX, žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/1994901#B_0.

nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą, dažniausiai taikoma kompensavimo priemonė yra paskirtos bausmės švelninimas. Tačiau šios priemonės parenkamos ne formaliai, o įvertinus visas bylos aplinkybes bei šio pažeidimo sukeltas pasekmes. Be to, praktika rodo aktyvų teismo vaidmenį, nes pažeidimas gali būti konstatuojamas ir kompensuojamas *ex officio*, siekiant užtikrinti teisingumo principo įgyvendinimą.

Atsižvelgiant į tai, darytina išvada, kad teisė į bylos nagrinėjimą per protingą laiką yra neatsiejama teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo dalis, o šios teisės pažeidimas reiškia ir sąžiningo baudžiamojo proceso garantijų pažeidimą. Galima teigti, kad greitai išnagrinėta baudžiamoji byla gali kelti didesnę piliečių pasitikėjimą teisėsaugos institucijomis, pareigūnais, prokurorais bei teisėjais, nes manoma, kad teisingumas yra įvykdytas, o teisių ir pareigų pusiausvyra – atstatyta. Lietuvos Aukščiausias Teismas teigia, kad vertybė yra greitas ir kokybiškas teisingumas, o ne bylinėjimasis be pabaigos²²⁶. Nustatyta, kad teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką principo įgyvendinimas grindžiamas kompleksiniu požiūriu, atsižvelgiant į bylos sudėtingumą, proceso dalyvių elgesį bei valstybės institucijų veiklos efektyvumą. Analizuota praktika rodo, kad ilga baudžiamojo proceso trukmė savaime nereiškia šios teisės pažeidimo – lemiamą reikšmę turi tai, ar procesas buvo organizuojamas pakankamai aktyviai. Kai nustatomas valstybės institucijų neveikimas ar nepakankamas proceso organizavimas, konstatuojamas teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimas. Nustačius tokį pažeidimą, LAT praktikoje taikomos kompensacinio pobūdžio priemonės, iš kurių dažniausiai pasitelkiamas paskirtos bausmės švelninimas.

²²⁶ Artūras Driukas, Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, „Dar kartą apie aukščiausiojo teismo paskirtį valstybėje“, *Pirmieji Lietuvos Aukščiausiojo Teismo veiklos dešimtmečiai atkūrus nepriklausomybę*, (2025):45-97, <https://www.lat.lt/doclib/2ywltnnsba32kagz4ttxf8yphbbrb6t1>.

IŠVADOS

1. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo užuomazgų galima rasti dar 455 m. pr. Kr. priimtame Dvylikos lentelių įstatyme, nors reikšmingiausiu šio principo raidos etapu laikomas 1215 m. *Magna Carta* priėmimas. Nustatyta, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo sąvoka pradėta vartoti XVII amžiuje, jos reikšmė laikui bėgant kito nuo proceso – „be trūkumų“ ar „be dėmių“, iki procedūrinio teisingumo sampratos. Taip pat nustatyta, kad minėto principo turinys reikšmingai formavosi veikiant tarptautinei teisei, ypač EŽTT jurisprudencijai, todėl šio principo aiškinimas yra glaudžiai susijęs su EŽTK 6 straipsnyje įtvirtinta teise į teisingą bylos nagrinėjimą.

2. Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra universalus, vienas pagrindinių baudžiamojo proceso teisės principų, būtinas demokratinės teisinės sistemos funkcionavimui. Nustatyta, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra atskiras baudžiamojo proceso funkcijas reglamentuojantis principas, kuris apima itin daug reikšmingų sąžiningam teismo procesui reikalingų sekmenų:

2.1. Šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimo principas yra svarbi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sudedamoji dalis. EŽTT ir kasacinio teismo praktikos analizė leidžia teigti, kad „šalių lygybė“ reiškia, kad kiekvienai šaliai turi būti suteikta pagrįsta galimybė pateikti savo argumentus, įrodymus sąlygomis, kurios nesudarytų nepalankumo padėties prieš kitą šalį. Be to, nustatyta, kad sąžiningo teismo koncepcija iš esmės reiškia, kad visos bylos šalys turi teisę susipažinti su visais pateiktais įrodymais ar pastabomis, juos komentuoti, kad byloje visi įrodymai turi būti pateikiami kaltinamojo akivaizdoje viešame teismo posėdyje, siekiant užtikrinti kontradiktorinį ginčo nagrinėjimą. Darytina išvada, kad šalių procesinis lygiateisiškumas suvokiamas kaip realus šios teisės užtikrinimas;

2.2. Įtariamojo (kaltinamojo) teisė žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas), yra viena esminių teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo elementų, kartu sudaranti ir vieną pagrindinių baudžiamojo proceso teisės principų. Atlikta teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad Konvencijos 6 straipsnio 3 dalies (a) punktas suteikia kaltinamajam teisę būti informuotam ne tik apie kaltinimo pagrindą, t. y. veiksmus, kuriuos jis tariamai padarė ir kuriais grindžiamas kaltinimas, bet ir apie tiems veiksmams suteiktą teisinę kvalifikaciją. Taip pat nustatyta, kad teismas turi aktyvią pareigą užtikrinti, ar kaltinamasis supranta jam pareikštą kaltinimą ir nustatyti, ar asmuo turėjo realią galimybę suprasti kaltinimą ir visą procesą. Teismų praktika patvirtina, kad įtariamojo (kaltinamojo) teisė žinoti jam pareikšto įtarimo (kaltinimo) turinį turi būti užtikrinama viso baudžiamojo proceso metu – nuo ikiteisminio tyrimo pradžios iki bylos nagrinėjimo kasacinės instancijos teisme;

2.3. Teisės doktrina ir teismų praktikos analizė leidžia daryti išvadą, kad teismo nagrinėjimo aplinkybės yra labai svarbios užtikrinant teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą ir Konvencijos 6 straipsnio įgyvendinimą. Atlikta teismų praktikos analizė leidžia teigti, kad kaltinamojo dalyvavimas teismo posėdyje nuotoliniu būdu savaime neprieštarauja Konvencijos 6 straipsniui, tačiau teismui tenka pareiga užtikrinti, kad tokios priemonės taikymas kiekvienu atveju siektų teisėto tikslo, o įrodymų pateikimo tvarka atitiktų procesinės teisės ir Konvencijos 6 straipsnio reikalavimus. Taip pat nustatyta, kad tinkamas asmens informavimas apie jo atžvilgiu vykstantį baudžiamąjį procesą yra būtina sąlyga sąžiningam ir teisingam bylos nagrinėjimui, o kaltinamojo teisė turėti realią galimybę susipažinti su bylos medžiaga, taip pat turėti pakankamai laiko su ja susipažinti yra viena esminių sąžiningo bylos nagrinėjimo garantijų, nes kitu atveju kyla rizika pažeisti teisę į teisingą teismą. Taigi nustatyta, kad net menkiausi teisių suvaržymai gali sudaryti Konvencijos 6 straipsnio pažeidimą;

2.4. Remiantis analizuota teismų praktika, darytina išvada, kad nėra pagrindo išskirti daugiau ar mažiau svarbių teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenų. Nustatyta, kad Konvencijos 6 straipsnis užtikrina asmens teisę į teisingą bylos nagrinėjimą kaip vientisą procesinių garantijų visumą, todėl atskirų šios teisės elementų „hierarchijos“ nustatymas nėra tikslingas. Teismų praktika rodo, kad net ir vienos teismo nagrinėjimo aplinkybės pažeidimas, vertinant procesą kaip visumą, gali lemti teisės į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą pažeidimą. Atsižvelgiant į analizuotą Lietuvos Respublikos teismų praktiką, darytina išvada, kad platus teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinys iš esmės aiškinamas tinkamai. Nagrinėjant LAT nutartis nustatyta, kad kasacinis teismas, spręsdamas įvairius su teisingu (sąžiningu) baudžiamuoju procesu susijusius klausimus, nuosekliai vadovaujasi EŽTT jurisprudencija ir tinkamai ją taiko nacionaliniuose sprendimuose.

3. Nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai įtvirtina teisę į baudžiamąjį procesą per kuo trumpesnį laiką, tačiau per protingą terminą. Nacionalinėje teismų praktikoje proceso greičio principas taip pat pripažįstamas viena iš procesinių garantijų, užtikrinančių asmens teisę į teisingą teismą (procesą), tačiau šio principo įgyvendinimas negali paneigti reikalavimo išsamiai ištirti nusikalstamą veiką ir užtikrinti kitų proceso dalyvių teisių apsaugą. LAT nutarčių analizė parodė, kad teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimas pirmiausia siejamas su nepakankamu valstybės institucijų veiklos efektyvumu ir netinkamu proceso organizavimu. Nustačius teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimą, nacionaliniai teismai dažniausiai taiko kompensacinio pobūdžio priemones, siekiant atkurti pažeistą asmens teisę į teisingą (sąžiningą) bylos nagrinėjimą.

LITERATŪRA

Teisės aktai:

1. „2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR“. EUR-LEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/TXT/?uri=CELEX%3A32012L0029>.
2. „2015 m. birželio 1 d. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro įsakymas „Dėl rekomendacijų dėl kaltinamojo akto surašymo ir perdavimo teismui patvirtinimo“ Nr. I-136“. TAR. Žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/eacbc9d0082e11e588da8908dfa91cac/asr>.
3. „Aiškinamasis raštas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 100, 109, 219, 220, 227, 234, 254, 256, 302, 3081, 426 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto“. LRS. Žiūrėta 2026 m. kovo 11 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.367033>.
4. „Europos parlamento ir tarybos direktyva 2010/64/ES 2010 m. spalio 20 d. dėl teisės į vertimo žodžiu ir raštu paslaugas baudžiamajame procese“. EUR-LEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/lt/ALL/?uri=CELEX:32010L0064>.
5. „Europos parlamento ir tarybos direktyva 2012/13/ES 2012 m. gegužės 22 d. dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese“. EUR-LEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 14 d., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:32012L0013>.
6. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. spalio 8 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:12016P/TXT>.
7. „Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 20 d. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/char_2016/oj/lt.
8. „Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija“. ECHR. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_LIT.
9. „Lietuvos Respublikos Konstitucija“. LRS. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d., <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
10. „Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/ta/4699>.
11. „Visuotinė žmogaus teisių deklaracija“. LRS. Žiūrėta 2025 m. spalio 8 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.

Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimai:

12. 1999 m. vasario 5 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 4 ir 5 dalių, 256 straipsnio 4 dalies, 260 straipsnio 4 dalies, 280 straipsnio 1, 2 ir 6 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta351/content>.

13. 2000 m. gegužės 8 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 2 straipsnio 12 dalies, 7 straipsnio 2 dalies 3 punkto, 11 straipsnio 1 dalies ir Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 1981 straipsnio 1 bei 2 dalių atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta340/content>.

14. 2000 m. rugsėjo 19 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 118¹, 156¹ straipsnių, 267 straipsnio 5 punkto ir 317¹ straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2026 m. vasario 3 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta345/content>.

15. 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 131 straipsnio 4 dalies (2001 m. rugsėjo 11 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai, dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 234 straipsnio 5 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 244 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d., 2003 m. rugsėjo 16 d. redakcijos), 407 straipsnio (2003 m. birželio 19 d. redakcija), 408 straipsnio 1 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 412 straipsnio 2 ir 3 dalių (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 413 straipsnio 5 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija), 414 straipsnio 2 dalies (2002 m. kovo 14 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai ir dėl pareiškėjo – Šiaulių rajono apylinkės teismo prašymų ištirti, ar Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 410 straipsnis (2002 m. kovo 14 d. redakcija) neprieštaruja Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

16. 2006 m. sausio 16 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Nutarimas dėl privataus kaltinimo ir dėl asmens, kurio atžvilgiu atsisakyta kelti baudžiamąją bylą, teisės apskųsti prokuroro nutarimą“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta193/content>.

17. 2009 m. birželio 8 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 20 straipsnio 1, 2, 3 dalių (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija), 20 straipsnio 5 dalies (2004 m. liepos 5 d. redakcija), 43 straipsnio 4 dalies (2000 m. rugsėjo 26 d. redakcija)

atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta523/content>.

18. 2013 m. lapkričio 15 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija), 256 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 4 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta101/content>.

19. 2013 m. lapkričio 15 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 255 straipsnio 2 dalies (2003 m. balandžio 10 d. redakcija), 256 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 4 dalies (2007 m. birželio 28 d., 2011 m. gruodžio 22 d. redakcijos), 320 straipsnio 3 dalies, 326 straipsnio 1 dalies (2007 m. birželio 28 d. redakcija) 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta101/content>.

20. 2014 m. kovo 10 d. Konstitucinio Teismo sprendimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. gruodžio 21 d. nutarimo nuostatų išaiškinimo“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta39/content>.

21. 2016 m. birželio 27 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 1 dalies nuostatos, 235 straipsnio 1 dalies, 254 straipsnio 4 dalies, 327 straipsnio 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d., <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1619/content>.

22. 2017 m. birželio 26 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 320 straipsnio 4 dalies, 326 straipsnio 1 dalies 4 punkto atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1721/content>.

23. 2017 m. kovo 15 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 189¹ straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1679/content>.

24. 2019 m. kovo 1 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 306 straipsnio 3 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta1916/content>.

25. 2020 m. kovo 18 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 75 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2096/content>.

26. 2021 m. gruodžio 30 d. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 347 straipsnio 3 dalies (2016 m. lapkričio 8 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. LRKT. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta2586/content>.

Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Europos Teisingumo Teismo praktika:

27. „2012 m. lapkričio 6 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas. Europese Gemeenschap prieš Otis NV ir kt.“. EUR-LEX. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:62011CJ0199>.

28. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1970 m. sausio 17 d. sprendimas byloje Delcourt prieš Belgiją (Peticijos Nr. 2689/65)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57467%22%5D%7D>.

29. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. gegužės 29 d. sprendimas Feldbrugge prieš Nyderlandus (Peticijos Nr. 8562/79)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57486%22%5D%7D>.

30. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1987 m. kovo 2 d. sprendimas Monnell ir Morris prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 9562/81; 9818/82)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57541%22%5D%7D>.

31. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1988 m. gegužės 26 d. sprendimas Ekbatani prieš Švediją (Peticijos Nr. 10563/83)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57477%22%5D%7D>.

32. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. gruodžio 19 d. sprendimas Brozicek prieš Italiją (Peticijos Nr. 10964/84)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57612%22%5D%7D>.

33. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. gruodžio 19 d. sprendimas Kamasinski prieš Austriją (Peticijos Nr. 9783/82)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57614%22%5D%7D>.

34. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1989 m. lapkričio 20 d. sprendimas Kostovski prieš Nyderlandus (Peticijos Nr. 11454/85)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57615%22%5D%7D>.

35. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1992 m. spalio 12 d. sprendimas T. prieš Italiją (Peticijos Nr. 14104/88)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57797%22%5D%7D>.

36. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. birželio 23 d. Ruiz-Mateos prieš Ispaniją (Petición Nr. 12952/87)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57838%22%7D>.
37. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1993 m. spalio 27 d. sprendimas Dombo Beheer B.V. prieš Nyderlandus (Petición Nr. 14448/88)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57850%22%7D>.
38. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1994 m. lapkričio 24 d. sprendimas Kemmache prieš Prancūziją (Petición Nr. 17621/91)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57894%22%7D>.
39. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. kovo 25 d. sprendimas Pélissier ir Sassi prieš Prancūziją (Petición Nr. 25444/94)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-58226%22%7D>.
40. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. liepos 13 d. sprendimas Tolstoy Miloslavsky prieš Jungtinę Karalystę (Petición Nr. 18139/91)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57947%22%7D>.
41. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1996 m. kovo 26 d. sprendimas Doorson prieš Nyderlandus (Petición Nr. 20524/92)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-57972%22%7D>.
42. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. balandžio 23 d. sprendimas Van Mechelen ir kiti prieš Nyderlandus (Petición Nr. 21363/93, 21364/93, 21427/93 ir 22056/93)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58030%22%7D>.
43. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1997 m. vasario 18 d. sprendimas Nideröst-Huber prieš Šveicariją (Petición Nr. 18990/91)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-58199%22%7D>.
44. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1998 m. kovo 25 d. Belziuk prieš Lenkiją (45/1997/829/1035)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58145%22%7D>.
45. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 1999 m. spalio 15 d. sprendimas Humen prieš Lenkiją (Petición Nr. 26614/95)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58322%22%7D>.
46. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 26 d. sprendimas Kudła prieš Lenkiją (Petición Nr. 30210/96)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 20 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-58920%22%7D>.

47. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. vasario 16 d. sprendimas Rowe ir Davis prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 28901/95)“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-58496%22%5D%7D>.
48. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. kovo 1 d. sprendimas Dallos prieš Vengriją (Peticijos Nr. 29082/95)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-59264%22%5D%7D>.
49. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. rugsėjo 24 d. sprendimas Cuscani prieš Jungtinę Karalystę (Peticijos Nr. 32771/96)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-60643%22%5D%7D>.
50. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas Meilius prieš Lietuvą (Peticijos Nr. 53161/99)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-61435%22%5D%7D>.
51. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2005 m. gegužės 12 d. sprendimas Öcalan prieš Turkiją (Peticijos Nr. 46221/99)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-69022%22%5D%7D>.
52. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. kovo 29 d. sprendimas Scordino prieš Italiją (Peticijos Nr. 36813/97)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-72925%22%5D%7D>.
53. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 18 d. sprendimas Hermi prieš Italiją (Peticijos Nr. 18114/02)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77543%22%5D%7D>.
54. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 5 d. sprendimas byloje Marcello Viola prieš Italiją (Peticijos Nr. 45106/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77246%22%5D%7D>.
55. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2006 m. spalio 5 d. sprendimas byloje Marcello Viola prieš Italiją (Peticijos Nr. 45106/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-77246%22%5D%7D>.
56. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2007 m. gruodžio 11 d. sprendimas Drassich prieš Italiją (Peticijos Nr. 25575/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-83896%22%5D%7D>.
57. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. liepos 1 d. sprendimas byloje Malininas prieš Lietuvą (Peticijos Nr. 10071/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. sausio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-87223%22%5D%7D>.

58. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. vasario 5 d. sprendimas byloje Ramanauskas prieš Lietuvą (Petición Nr. 74420/01)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. sausio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-84935%22%5D%7D>.
59. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2009 m. kovo 31 d. sprendimas Natunen prieš Suomiją (Petición Nr. 21022/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-91932%22%5D%7D>.
60. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. balandžio 20 d. sprendimas Novikovas prieš Lietuvą (Petición Nr. 4 5756/05)“. STRADALEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 20 d. https://www.stradalex.eu/en/se_src_publ_jur_eur_cedh/document/echr_45756-05.
61. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas Sakhnovskiy prieš Rusiją (Petición Nr. 21272/03)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-101568%22%5D%7D>.
62. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas Sakhnovskiy prieš Rusiją (Petición Nr. 21272/03)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-101568%22%5D%7D>.
63. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas Sakhnovskiy prieš Rusiją (Petición Nr. 21272/03)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-101568%22%5D%7D>.
64. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. lapkričio 2 d. sprendimas Sakhnovskiy prieš Rusiją (Petición Nr. 21272/03)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-101568%22%5D%7D>.
65. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2010 m. sausio 7 d. sprendimas Penev prieš Bulgariją (Petición Nr. 20494/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 15 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-96610%22%5D%7D>.
66. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gegužės 10 d. Dimitrov ir Hamanov prieš Bulgariją (Petición Nr. 48059/06 ir 2708/09)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-104700%22%5D%7D>.
67. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. gruodžio 15 d. sprendimas Al Khawaja ir Tahery prieš Jungtinę Karalystę (Petición Nr. 26766/05 ir 22228/06)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-108072%22%5D%7D>.
68. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2011 m. kovo 1 d. sprendimas byloje Lalas prieš Lietuvą (Petición Nr. 13109/04)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. sausio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-103690%22%5D%7D>.

69. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2013 m. gruodžio 10 d. sprendimas byloje Nekvedavičius prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 1471/05)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-158802%22%5D%7D>.
70. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. gruodžio 15 d. sprendimas Schatschaschwili prieš Vokietiją (Petijijos Nr. 9154/10)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-159566%22%5D%7D>.
71. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2016 m. sausio 12 d. sprendimas Buterlevičiūtė prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 42139/08)“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/1334607#B_0.
72. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2017 m. rugsėjo 19 d. sprendimas Regner prieš Čekijos Respubliką (Petijijos Nr. 35289/11)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22tabview%22:%5B%22document%22%5D,%22itemid%22:%5B%22001-177299%22%5D%7D>.
73. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. rugpjūčio 28 d. sprendimas byloje Vizgirda prieš Slovėniją (Petijijos Nr. 59868/08)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-185306%22%5D%7D>.
74. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2018 m. spalio 16 d. sprendimas byloje Dainelienė prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 23532/14)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-186770%22%5D%7D>.
75. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. kovo 9 d. sprendimas Arewa prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 16031/18)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-217719%22%5D%7D>.
76. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. lapkričio 23 d. sprendimas byloje Tarvydas prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 36098/19)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-215827%22%5D%7D>.
77. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. sausio 12 d. sprendimas byloje Kaminskienė prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 48314/18)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-213633%22%5D%7D>.
78. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2022 m. kovo 22 d. sprendimas byloje T. K. ir kiti prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 55978/20)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. gegužės 11 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%5B%22001-218461%22%5D%7D>.
79. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. lapkričio 28 d. sprendimas Petri Tapani Alppi prieš Suomiją (Petijijos Nr. 15736/22)“. HUDOC. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://hudoc.echr.coe.int/#%7B%22itemid%22:%5B%22001-229799%22%5D%7D>.

80. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2023 m. rugsėjo 13 d. sprendimas UAB Braitin prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 13863/19)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-225221%22%7D>.

81. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. balandžio 23 d. sprendimas byloje Sacharuk prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 39300/18)“. LRV. Žiūrėta 2025 m. gegužės 2 d. [SACHARUK v. LITHUANIA - \[Lithuanian Translation\] by the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania](#).

82. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. sausio 16 d. sprendimas byloje Al-Hawsawi prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 6383/17)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. lapkričio 21 d. <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-230250%22%7D>.

83. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. vasario 21 d. sprendimas byloje Sipavičius prieš Lietuvą (Petijijos Nr. 49093/99)“. HUDOC. Žiūrėta 2025 m. spalio 9 d. <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-60158%22%7D>.

Nacionalinių teismų praktika:

84. „2010 m. balandžio 30 d. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo nutartis Nr. AS-525-231/2010“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 12 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/159699>.

85. „2014 m. balandžio 15 d. Kauno apylinkės teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1-1530-946/2014“. LITEKO. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/tekstas.aspx?id=9591a34e-78d9-4b33-8a45-139260c3deda>.

86. „2016 m. rugpjūčio 16 d. Panevėžio apygardos teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-265-350/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1322516>.

87. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-702/2004“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d., https://www.INFOLEX.lt/tp/44936#B_0.

88. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-581“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/54838>.

89. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233/2008“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/86915>.

90. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-211/2009“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/123378>.

91. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-367/2009“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/134642>.
92. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-339/2010“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/163712>.
93. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-258/2010“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/160064>.
94. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-501/2012“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 12 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/482478>.
95. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-287/2013“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/697949>.
96. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-291/2013“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/684467>.
97. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-466/2013“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/767226>.
98. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-435/2013“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/768765>.
99. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-319/2014“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/833105>.
100. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-1/2014“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/801298>.
101. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. gruodžio 22 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimų santraukos“. Teismų praktika Nr. ŽT-B-43, (2015): 715-758. https://www.INFOLEX.lt/tp/1228921#B_0.

102. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-P-100-222/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/1322610#B_0.
103. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-494-677/2015“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/1157143#B_0.
104. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. balandžio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-111-677/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1253527>.
105. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gruodžio 15 d. apžvalga „Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (I) AB-45-1“. LAT. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.lat.lt/data/public/uploads/2018/06/ab-31-1.docx>.
106. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. kovo 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-29-942/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/1221620#B_0.
107. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-281-746/2016“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1354824>.
108. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. balandžio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-87-942/2017“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1462608>.
109. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-69-746/2017“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1447435>.
110. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. rugsėjo 21 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso normų, nustatančių įtariamojo ir kaltinamojo teises, taikymo apžvalga (II) Nr. AB-46-1“. *Teismų praktika* 46 (2017): 503-550. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1522053>.
111. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-44-303/2017“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1407536>.

112. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. sausio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48-696/2017“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1402746>.

113. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. birželio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-189-895/2018“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d. https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=1603196&cid=65324#B_0

114. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-171-1073/2018“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 20 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/1653254>.

115. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-648/2019“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=1716116&cid=69374>.

116. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2006456#B_0.

117. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-35-489/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/1994901#B_0.

118. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-220-719/2021“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2046768#B_0.

119. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gruodžio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-942/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2125907>.

120. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-45-719/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2070640>.

121. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-22-489/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 22 d. <https://www.INFOLEX.lt/ta/Default.aspx?id=20&item=doc&AktoId=2066331&cid=79923>.

122. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-167-303/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 23 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2158789#B_0.

123. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. sausio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-25-387/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2056456>.

124. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-77-489/2022“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2062567>.

125. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-53-489/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 17 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2174192#B_0.

126. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-154-697/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2170751>.

127. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-66-594/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2146716>.

128. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-194-719/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2193611>.

129. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-50-594/2023“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2146363>.

130. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. balandžio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-511/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 30 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2242385#B_0.

131. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. lapkričio 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-249-697/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2281332#B_0.

132. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. rugsėjo 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-201-943/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. vasario 11 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2268257>.

133. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2274731>.

134. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59-628/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2305521>.
135. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. balandžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-61-489/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2307655#B_0.
136. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-98-495/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 8 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2317836>.
137. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-654/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 26 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2355105#B_0.
138. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-46-387/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2025 m. gegužės 20 d. https://www.INFOLEX.lt/tp/2302183#B_0.
139. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-55-511/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2303259>.
140. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. liepos 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-118-976/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. balandžio 29 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2324562>.
141. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-3-976/2025“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. <https://www.INFOLEX.lt/tp/2299814>.
142. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 metų teismų praktikos apžvalga „Bylos perdavimas prokurorui dėl kaltinamojo akto neatitikties baudžiamojo proceso kodekso nustatytiems reikalavimams ar iš naujo nagrinėti teismui“. LAT. Žiūrėta 2026 m. kovo 16 d. https://www.lat.lt/data/public/uploads/2025/12/apzvalga_bylos-grazinimas-i-ankstesne-proceso-stadija.pdf.
143. „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamojo proceso kodekso normų, reglamentuojančių nuosprendžių surašymą, 2020 m. spalio 27 d. apžvalga (BPK 302–305, 307 straipsniai) Nr. AB-53-1“. INFOLEX. Žiūrėta 2026 m. kovo 20 d. <https://www.INFOLEX.lt/teise/Default.aspx?id=20&item=doc&aktoid=1975182>.

Literatūros šaltiniai:

144. „A Brief History of Human Rights“. What are human rights. Žiūrėta 2026 m. sausio 29 d. <https://www.humanrights.com/what-are-human-rights/brief-history/>.
145. „Šiuo metu EŽTT nagrinėjamos bylos prieš Lietuvą“. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. Žiūrėta 2026 m. sausio 29 d. <https://tm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys-1/atstovavimas-eztt/siuo-metu-eztt-nagrinejamos-bylos-pries-lietuva/>.
146. Adrian Kayne. „Unreasonable delay - sufficient to warrant a permanent stay of criminal proceedings?“. Libertas Chambers. Žiūrėta 2026 m. kovo 22 d., <https://www.libertaschambers.com/media-hub/unreasonable-delay-in-an-accused/>.
147. Ancelis, Petras, Rima Ažubalytė, Linas Belevičius, Marina Gušauskienė, Gabrielė Juodkaitė-Granskienė, Ramūnas Jurgaitis, Raimundas Jurka, Henryk Malevski, Remigijus Merkevičius, Irma Randakevičienė, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Sąžiningas baudžiamasis procesas: probleminiai aspektai*. Vilnius: Industrus, 2009.
148. Andrusyshyn, Bohdan, Yevhen Bilozorov, Natalia Opolska, Liudmyla Kupina, ir Olha Tokarchuk. „Right to a Fair Trial in Extraordinary Conditions“. *The Age of Human Rights Journal*, 20, (2023): 1-23. <https://revistaselectronicas.ujaen.es/index.php/TAHRJ/article/view/7539/7693>.
149. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius 2016. https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Rima%20A%FEubalyt%EB%2C%20Raimundas%20Jurka%2C%20Jolanta%20Zajan%20E8kauskien%EB_Baud%FEiamojo%20proces%20teis%EB.%20Bendroji%20dalis.%20Pirma%20knyga.pdf.
150. Ažubalytė, Rima, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė Bendrosios dalies kurso pagrindinės tezės*. Vilnius: Mūsų saulužė, 2006.
151. Ažubalytė, Rima, Raimundas Jurka, Marijus Šalčius, ir Jolanta Zajančkauskienė. *Baudžiamojo proceso teisė*. Mykolo Romerio universitetas, Vilnius, 2014. <https://fileserverscore.ac.uk/download/pdf/382466556.pdf>.
152. Banaszak, Ronald A. *Fair trial rights of the accused a documentary history*. Westport, Conn, Greenwood Press, 2002. <https://research-ebsco-com.skaitykla.mruni.eu/c/2ldytd/search/details/bvzqrw4wtb?db=e000xww>.
153. Bansal, Ishita ir Shivangi Kushwah. „Concept of fair trial – a human right“. *Indian journal of law and legal research* 4, ISSN: 2582-8878, (2022): 1-15. https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/injlaw8&id=850&men_tab=srchresults.

154. Bilasová, Bianka, Kristína Lacyková, ir Zuzana Bejdová, „The Right to Interpretation and Translation as a Procedural Safeguard of the Right to a Fair Trial in the Jurisprudence of the ECTHR and the CJEU“. *Vytauto Didžiojo universiteto Teisės apžvalga* No.1 (31), 2025: 36-52. <https://ejournals.vdu.lt/index.php/LawReview/article/view/8196/4064>.
155. Butaitė, Monika, ir Klaudija Maliauskaitė. „Ar greitas procesas yra visada teisingas procesas?“. *Teisės mokslo pavasaris 2022*, (2023): 102-116. <https://www.journals.vu.lt/open-series/lt/article/view/31640/30504>.
156. Cassese, Antonio. *International criminal law*. Oxford: University press, 2003. <http://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/62239/1/Antonio%20Cassese.pdf>.
157. Driukas, Artūras, ir Gabrielė Juodkaitė-Granskienė. „Dar kartą apie aukščiausiojo teismo paskirtį valstybėje“. *Pirmieji Lietuvos Aukščiausiojo Teismo veiklos dešimtmečiai atkūrus nepriklausomybę*, (2025):45-97. <https://www.lat.lt/doclib/2ywlmsba32kagz4ttxz8yphbbrb6t1>.
158. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūra ir Europos Taryba. *Europos teisės į teisingumą vadovas*. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2016. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Handbook_access_justice_LIT.
159. Goda, Gintaras, Marcelis Kazlauskas, ir Pranas Kuconis. *Baudžiamojo proceso teisė*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
160. Goda, Gintaras. *Vertybinių prioritetų baudžiamajame procese*. (Vilnius: Registrų centras, 2014).
161. Gušauskienė, Marina. „Minimalūs įtariamųjų teisių užtikrinimo standartai Europos Sąjungos teisėkūroje“. *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*, (2013): 334-364. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/7a9baa5c-717d-4591-ae5d-fd91410651bb/content>.
162. Jočienė, Danutė. „Europos Žmogaus Teisių Teismo 2024 m. sprendimų bylose prieš Lietuvą reikšmė“. *Lietuvos teisė 2024: esminiai pokyčiai* (2024): 291-304. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/2b9547f8-fc75-4769-919a-a83bb280e044/content>.
163. Jočienė, Danutė. „Lietuvos Respublikos pralaimėtos bylos Europos žmogaus teisių teisme: teisinės pamokos ir ateities perspektyvos“. *Teisė 2002*, 45, 54-78. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367185671947/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
164. Jurgaitis, Ramūnas. „Baudžiamojo įsakymo procesas: proceso be įprastojo nagrinėjimo teisme ypatumai ir įtariamojo (kaltinamojo) procesinės garantijos“. *Jurisprudencija*

- 6, 108 (2008): 67–75. <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367160974251/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
165. Jurka, Raimundas, Rima Ažubalytė, Marina Gušauskienė, ir Artūras Panomariovas. *Baudžiamojo proceso principai*. Vilnius: Eugrimas, 2009.
166. Justickis, Viktoras, ir Gintautas Valickas. *Procedūrinis teisingumas Lietuvos kriminalinėje justicijoje*. Mykolo Romerio universitetas: Vilnius, 2006.
167. Langford Ian. „Fair Trial: The History of an Idea“. *Journal of Human Rights* 8, (2009): 37-52. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14754830902765857#d1e150>.
168. Langford, Ian. „Fair Trial: The History of an Idea“. *Journal of Human Rights*, 8:37–52, 2009 <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/14754830902765857?needAccess=true>.
169. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija. „Vaizdo konferencijų, telekonferencijų ar kitų informacinių ryšių technologijų naudojimas ikiteisminiame tyrime ir nagrinėjant bylas teisme“. LRS. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d., https://www.lrs.lt/sip/getFile3?p_fid=23058.
170. Malakauskas, Arnas, ir Raminta Matulytė. „Nuotolinio teismų darbo Lietuvoje galimybės ir perspektyvos“. *Teisės mokslo pavasaris* (2021):111-128. <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/en/article/download/24918/24192/52735>.
171. Marfording, Annette „Civil Justice in Crisis: Comparative Perspective of Civil Procedure“, *University of New South Wales Law Journal* 48, 23(2), (2000). <https://classic.austlii.edu.au/au/journals/UNSWLawJl/2000/48.html>.
172. Matuizienė, Eglė. *Nukentėjusiojo interesai baudžiamajame procese*. Mykolo Romerio universitetas: Socialinių mokslų studijos, 2012. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/abffdb3b-c6f0-4642-9f1c-9f9ccfe4dcc3/content>.
173. Merkevičius, Remigijus. „Įtariamo (kaltinamo) asmens teisės į procesą per kuo trumpiausią laiką užtikrinimas“. *Teisė* T 80, (2011): 34-52. <https://www.journals.vu.lt/teise/lt/article/view/149/115>.
174. Mykolo Romerio universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Vilniaus universitetas. *Lietuvos teisė 1918–2018. Šimtmečio patirtis ir perspektyvos*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2017. <https://cris.mruni.eu/cris/entities/publication/be88a310-3661-4bb0-9cbf-009f80f35fe6>.
175. Mindaugas Povilanskas. „Nuotolinis teismasis posėdis: pažanga ar „procesinis chuliganizmas“. *Teisė* Pro. Žiūrėta 2026 m. balandžio 7 d. <https://www.teise.pro/index.php/2021/01/05/m-povilanskas-nuotolinis-teismasis-posedis-pazanga-ar-procesinis-chuliganizmas/>.

176. Mole, Nuala, ir Catharina Harby. „The right to a fair trial A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights“. *Human rights handbooks* No. 3, 2006, <https://www.refworld.org/reference/research/coe/2006/en/67017>.
177. Negri, Stefania. „The Principle of „Equality of Arms“ and the Evolving Law of International Criminal Procedure“. *International Criminal Law Review* 5, (2005): 513-571. https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/interimlr5&div=39&g_sent=1&casa_to ken=&collection=journals.
178. Petkutė-Gurienė, Jurgita. „Komerčinis arbitražas ir teisingo bylos nagrinėjimo garantijos pagal Europos žmogaus teisių konvencijos 6(1) straipsnį“. *Jurisprudencija* Vol. 24 Nr. 2, 2017: 465-489, <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2017~1518457825041/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>.
179. Rima Ažubalytė, Raimundas Jurka ir Jolanta Zajančauskienė, *Baudžiamojo proceso teisė* (Registru centras, 2016), 195, https://www.registrucentras.lt/bylos/dokumentai/literatura/Rima%20A%FEubalyt%EB%2C%20Raimundas%20Jurka%2C%20Jolanta%20Zajan%20E8kauskien%EB_Baud%FEiamojo%20proces o%20teis%EB.%20Bendroji%20dalis.%20Pirma%20knyga.pdf.
180. Robinson Patrick. „The Right to a Fair Trial in International Law, with Specific Reference to the Work of the ICTY“. *Law Journal Library* 3, (2009): 1-11. https://heinonline.org/HOL/Page?public=true&handle=hein.journals/public3&div=3&start_page=1&collection=journals&set_as_cursor=1&men_tab=srchresults.
181. Sanders, Anne. „Video-Hearings in Europe Before, During and After the COVID-19 Pandemic“. *International Journal For Court Administration* 12/2, (2021). <https://iacajournal.org/articles/10.36745/ijca.379>.
182. Shelever, Nataliya, Diana Voron, Olha Antalovtsi, Sandra Boldizhar, ir Yevheniia Lohvynenko „The Constitutional Right to A Reasonable Period of The Case“, *Baltic journal of law & politics*, 16:1 (2023):401-409, <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/27514ed1-54ca-49a9-a567-88783fff4acc/content>.
183. Simonato, Michele. „Defence rights and the use of information technology in criminal procedure“. *Revue internationale de droit pénal* 85, (2014):261-310. <https://droit.cairn.info/revue-internationale-de-droit-penal-2014-1-page-261?lang=en>.
184. Štarienė, Lijana. „Teisės į teisingą teismą, įtvirtintos Europos žmogaus teisių konvencijos 6 str., pobūdis, vieta ir apsaugos lygis kitų konvencijos teisių požiūriu“.

Jurisprudencija 10 (88) (2006): 40-48. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/c2dd4716-20e0-4fb7-99d2-9a43fb527e1f/content>.

185. Štarienė, Lijana. *Teisė į teisingą teismą pagal Europos žmogaus teisių konvenciją*. Vilnius: Registrų centras, 2010.

186. Švedas, Gintaras, Paulius Veršekys, Justyna Levon, ir Darius Prapiestis. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Vilniaus universiteto leidykla, 2017. https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/07/LR_Baudziamojo_kodekso_bendrosios_dalies_vientisumo_ir_naujoviu_suderinimo_issukiai.pdf.

187. Valančius, Virgilijus. „Kai kurie civilinių teisių gynimo mechanizmo atspindžiai Lietuvos teisėje XXI amžiuje“. *Jurisprudencija Mokslo darbai* 12(102), (2007): 32–36. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/76696336-ab5a-409f-9a59-60e74fb76cb1/content>.

188. Valančius, Virgilijus. „Teismo ir teisėjų nepriklausomumo, savarankiškumo ir savivaldos realizavimo problemos“. *Jurisprudencija*, 17(9), (2000): 54-66. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/33e7b000-c195-4a18-9522-dcd2766349c7/content>.

189. Zajančkauskienė, Jolanta, ir Raimundas Jurka. „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą: nuotoliniai procesai“, *Konstitucija ir teisinė sistema. Liber Amicorum Vytautui Sinkevičiui : [recenzuotų mokslo straipsnių rinkinys]* (2021): 571-597. <https://cris.mruni.eu/server/api/core/bitstreams/f7bac7f0-621d-43bc-8b5e-a9962b5733cd/content>.

190. Žalimas, Dainius. *Lietuvos konstitucionalizmas: ištakos, raida ir dabartis*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, 2018.

191. Žukovaitė, Inga. „Remote criminal proceedings in eu law from the perspective of strengthening the rights of the accused“. *Baltic Journal of Law & Politics* 17:2 (2024): 77–100. <https://reference-global.com/download/article/10.2478/bjlp-2024-00016.pdf>.

TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPAS

ANOTACIJA LIETUVIŲ KALBA

Šio magistro baigiamojo darbo tikslas buvo sistemiškai išanalizavus teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principą atskleisti jo turinį, genezę, sudedamąsias dalis, nustatyti jo vietą baudžiamojo proceso teisinėje sistemoje.

Šiam tikslui pasiekti buvo analizuojami teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo probleminiai aspektai. Darbe remiamasi teisės doktrina, EŽTT jurisprudencija ir LAT praktika. Ypatingas dėmesys skiriamas teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenims – šalių procesinio lygiateisiškumo užtikrinimui, kaltinamojo teisei žinoti, kuo jis yra kaltinamas, teismo nagrinėjimo aplinkybės. Taip pat didelis dėmesys skiriamas teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimo vertinimui. Atliktas empirinis tyrimas, kurio metu buvo analizuojama teismų praktika, atskleidė kasacinio teismo formuojamos praktikos nuoseklumą ir tam tikrus probleminius aspektus dėl teisės per protingą bylos nagrinėjimą laiko.

Reikšmingi žodžiai. Teisingas (sąžiningas) bylos nagrinėjimo principas, LAT ir EŽTT praktika, baudžiamasis procesas, protingas bylos nagrinėjimo laikas.

THE PRINCIPLE OF FAIR TRIAL

ABSTRACT IN ENGLISH

The aim of this master's thesis was to systematically analyse the principle of a fair trial in order to reveal its content, origins, and constituent elements, and to determine its place within the legal system of criminal procedure.

To achieve this objective, the problematic aspects of the principle of a fair (impartial) trial were analysed. The thesis draws upon legal doctrine, the case law of the European Court of Human Rights (ECHR), and the practice of the Supreme Court of Lithuania. Particular attention is paid to the components of the principle of a fair (impartial) trial—ensuring the procedural equality of the parties, the defendant's right to know the charges against him, and the circumstances of the judicial proceedings. Particular attention is paid to the assessment of violations of the right to a trial within a reasonable time. The study, which analysed judicial practice, revealed the consistency of the Supreme Court's developing case law and certain problematic aspects regarding the right to a trial within a reasonable time.

Key terms. The principle of a fair (impartial) trial, the practice of the Supreme Court of Lithuania and the European Court of Human Rights, criminal proceedings, reasonable time for trial.

TEISINGO (SĄŽININGO) BYLOS NAGRINĖJIMO PRINCIPAS

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principas yra vienas svarbiausių baudžiamojo proceso teisės principų. Darbe analizuojami teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sekmenys, kurie yra įtvirtinti EŽTK 6 straipsnyje.

Šiame darbe apibrėžus teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo sampratą, išanalizavus teisės doktriną bei EŽTT ir LAT praktiką nustatyta, kad teisingo, sąžiningo bylos nagrinėjimo sąvoka pradėta vartoti dar XVII amžiuje, tačiau minėto principo turinys reikšmingai formavosi antro pasaulinio karo metu, ypač veikiant tarptautinei teisei, EŽTT jurisprudencijai, todėl principas tarptautinėje teisėje įtvirtintas XX amžiuje. Buvo nustatyta, kad minėto principo reikšmė yra pakitusi. Ankščiau teisingas bylos nagrinėjimas reiškė procesą, kuris buvo vykdomas laikantis tinkamos procedūros. Vėliau ši reikšmė pasikeitė ir ėmė reikšti bylos nagrinėjimą, kuriame užtikrinamos tinkamos proceso šalių teisės. Analizuojant teisės doktriną buvo nustatytas, kad minėto principo taikymas privalomas viso baudžiamojo proceso metu, t. y. nuo ikiteisminio tyrimo pradžios, iki bylos nagrinėjimo kasaciniame teisme.

Antroje darbo dalyje nagrinėjami pagrindiniai šio principo sekmenys – šalių procesinis lygiateisiškumas, kaltinamojo teisė žinoti, kuo jis kaltinamas, bei teismo nagrinėjimo aplinkybės. Nustatyta, kad šalių procesinis lygiateisiškumas reiškia lygias sąlygas bylos šalims pateikti savo turimus argumentus, įrodymus sąlygomis, kurios nesudarytų nepalankumo padėties prieš kitą šalį. Įtariamojo (kaltinamojo) teisė žinoti, kuo jis yra įtariamas (kaltinamas), reiškia kaltinamojo teisę būti informuotam ne tik apie kaltinimo pagrindą, bet ir apie tiems veiksams suteiktą konkrečią teisinę kvalifikaciją. Taip pat nustatyta, kad teismas turi aktyvią pareigą užtikrinti, kad kaltinamasis suprastų jam pareikštą kaltinimą ir visą procesą. Teisės doktrina bei teismų praktikos analizė parodė, kad teismo nagrinėjimo aplinkybės yra labai svarbi teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo dalis. Nustatyta, kad Konvencijos 6 straipsnio įgyvendinimui svarbūs ne tik teisės principai, bet ir konkretūs teismo nagrinėjimo aspektai. Trečioje darbo dalyje analizuojama LAT praktika vertinant teisės į bylos nagrinėjimą per protingą laiką pažeidimo nustatymo kriterijus ir šio pažeidimo kompensavimo būdus.

Tyrimo rezultatai rodo, kad teisingo (sąžiningo) bylos nagrinėjimo principo turinys formuojamas veikiant tarptautiniams standartams, ypač remiantis EŽTT jurisprudencija, o principo aiškinimas nacionalinėje teisėje glaudžiai susijęs su EŽTK 6 straipsnio nuostatomis. Nustatyta, kad šio principo sudedamosios dalys taikomos kompleksiskai, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes.

THE PRINCIPLE OF FAIR TRIAL

SUMMARY IN ENGLISH

The principle of a fair trial is one of the most important principles of criminal procedure law. This paper analyzes the elements of the principle of a fair trial, which are enshrined in Article 6 of the ECHR.

After defining the concept of the principle of a fair (impartial) trial in this paper and analyzing legal doctrine as well as the case law of the European Court of Human Rights (ECHR) and the Supreme Court of Lithuania (LAT), it was established that the concept of a fair, impartial trial began to be used as early as the 17th century; however, the substance of this principle took shape significantly during World War II, particularly under the influence of international law and the case law of the ECHR, and thus the principle was enshrined in international law in the 20th century. It was established that the meaning of this principle has changed. Previously, a fair trial referred to a process conducted in accordance with due process. Later, this meaning shifted to refer to a trial in which the parties' procedural rights are guaranteed. An analysis of legal doctrine has established that the application of this principle is mandatory throughout the entire criminal proceedings, i.e., from the start of the pre-trial investigation until the case is heard by the court of cassation.

The second part of this paper examines the main aspects of this principle: the procedural equality of the parties, the defendant's right to know the charges against him, and the circumstances of the trial. It has been established that procedural equality of the parties means equal conditions for the parties to present their arguments and evidence under conditions that do not place one party at a disadvantage relative to the other. The right of the suspect (defendant) to know the charges against him means the defendant's right to be informed not only of the basis of the charges but also of the specific legal classification of those acts. It has also been established that the court has an active duty to ensure that the defendant understands the charges brought against him and the entire proceedings. An analysis of legal doctrine and judicial practice has shown that the circumstances of the trial are a very important part of a fair (impartial) trial. It has been established that not only legal principles but also specific aspects of the judicial proceedings are important for the implementation of Article 6 of the Convention. The third part of this paper analyzes the practice of the Supreme Court of Lithuania in assessing the criteria for determining a violation of the right to a trial within a reasonable time and the methods of redress for such a violation.

The results of the study show that the substance of the principle of a fair trial is shaped by international standards, particularly the case law of the European Court of Human Rights, and that the interpretation of this principle in national law is closely linked to the provisions of Article

6 of the European Convention on Human Rights. It has been established that the components of this principle are applied in a comprehensive manner, taking into account the specific circumstances of the case.